

Část obce:	Bitozeves
Obec:	Bitozeves
Název:	kostel sv. Michaela Archanděla
Okres:	Louny
Kraj:	Ústecký
Parcelní číslo:	18
Kat. území:	Bitozeves
Číslo ÚSKP	42425/5-1052

Anotace

Bitozeves leží necelých 4,5 km západně od Postoloprta a necelých 9 km severovýchodně od Žatce. Ves je rozdělena protékající Chomutovkou na severní a jižní část. Severní část je umístěna ve svahu, který se výrazně zdvihá směrem k severu. Na jedné z nejnvýše položených terénních hran se nachází kostel situovaný uprostřed oválného okrsku omezeného zděnou ohradní zdí s renesanční branou na východě a mladší branou na západě. Tuto polovinu vsi doplňuje ulicová návěs a objekt tvrze s hospodářským dvorem.

Kostel má plochostropou obdélnou loď, k níž se na východě připojuje užší odsazený polygonální presbytář zpevněný opěrnými pilíři a zaklenutý žebrovou klenbou. K severnímu boku presbytáře je přiložena hranolová věž, která v přízemí obsahuje křížovou žebrovou klenbou opatřenou sakristií.

K nejstarší středověké fázi stavby náleží bezpochyby loď, presbytář a sakristie mající jednotnou strukturu vzájemně provázaného zdiva. Architektonický aparát zahrnující zejména jižní portál lodi, žebrové klenby sakristie a presbytáře, hrotité okenní otvory a sanktuář dokládají výstavbu kostela kolem poloviny 14. století. Za stavebníka kostela můžeme s největší pravděpodobností považovat Dalibora z Bitozevsí, který ves držel mezi lety 1318–1361.

Podstatnými stavebními úpravami prošel kostel v pozdně gotickém a renesančním období za Hrušků z Března držících ves od roku 1506. Z počátku druhého desetiletí 16. století pochází krov nad presbytářem, realizovaný patrně společně s dřevěnou zvonovou věží nad sakristií, nahrazenou v polovině téhož století zděnou věží, kterou ukončovala dřevěná rámová bedněná nástavba. V téže době sakristie dostala hrotité portály, loď hrotité okenní otvory a okenní otvor s oslím hřbetem. V závěru 16. století byla zhotovena i ohradní zeď hřbitova s branou.

Po třicetileté válce byl v polovině 17. století za Adama z Herbersdorfu vztyčen nad lodí nový krov a pohledový strop. V 18. století byly prolomeny zbylé okenní otvory a západní vstup lodi, před nímž byla vystavěna předsíň odstraněná v 19. století. Konečnou úpravu představovalo v roce 1861 odstranění dřevěné nástavby věže společně s její dlátkovou střechou a její náhrada současnou jehlancovou střechou.

Popis¹

Jaroslav Skopec

Poloha a sídelní kontext Vojtěch Peksa	Bitozeves leží necelých 4,5 km západně od Postoloprta a necelých 9 km severovýchodně od Žatce. Ves je rozdělena protékající Chomutovkou na severní a jižní část. Severní část je umístěna ve svahu, který se výrazně zdvihá směrem k severu. Na jedné z nejnivěji položených terénních hran se nachází kostel situovaný uprostřed oválného okrsku vymezeného zděnou ohradní zdí s renesanční branou na východě a mladší branou na západě. Tuto polovinu vsi doplňuje ulicová náves a objekt tvrze s hospodářským dvorem. ² Jižní část tvoří velká náves, jejíž nepravidelnost je nejspíše dána starým korytem Chomutovky. Jelikož archeologie z Bitozevesi postrádá jakékoliv nálezy středověkého stáří, je otázkou budoucího výzkumu vyřešení vzájemného časového a urbanistického vztahu obou částí vsi.
Charakteristika	Kostel má plochostropou obdélnou loď, k níž se na východě připojuje užší odsazený polygonální presbytář zpevněný opěrnými pilíři. K severnímu boku presbytáře je přiložena hranolová věž, která v přízemí obsahuje sakristii.
Rozměry a materiál zděných konstrukcí	Loď má půdorysné rozměry 8,3 x 11,7 m a zdivo s tloušťkou pohybující se kolem 1 m. Presbytář je dlouhý 7,1 m a široký 5,5 m s šířkou obvodového zdiva 0,9 m. Věž je v přízemí vystavěna na půdorysných rozměrech 3,9 x 4,3 m se zdívkou širokou 0,85 m. S ohledem na vnitřní štenýřovou konstrukci se v jednotlivých výškových úrovních půdorysně proměňuje až na konečný rozměr 4,2 x 4,6 m zvonového patra, kde tloušťka zdiva dosahuje hodnoty 0,7 m. Zdivo lodi, presbytáře a věže, včetně jejich opěráků, je vyžděno z lomového opukového kamene, který je na nárožích armován přesně opracovanými opukovými kvádry nesoucími na povrchu stopy po opracování plošinou s plochými zuby. Z lomové opuky jsou vyžděny i kápě klenby presbytáře a oba štítý lodi.
Interiér	Loď je přístupná od západu obdélným dveřním otvorem, další vstup se nachází na jihu, kde se na vnějším líci zachoval z osy stěny k západu posunutý hrotitý portál. Jeho ostění je bohatě profilováno výžlabky střídajícími se s dvojicí oblých prutů a jedním prutem hruškovým. Loď s plochým stropem bez fabionu je osvětlována celkem pěti okenními otvory. Severní má stlačený oblouk v záklenku a je oboustranně špaletován. Okenní otvor západní stěny a horní západní okenní otvor jižní stěny mají hrotité záklenky s jednoduše okosenými hranami spadajícími bez náběžných štítků až na parapet. Východní okenní otvor jižní stěny má záklenek ve tvaru oslího hřbetu a vnitřní hranu profilovanou drobnou šikmou stězkou následovanou oblounem a předsazeným výžlabkem s navazující šikmou stězkou. Profilace vyrůstá vysoko nad parapetem z šikmé plošky navazující na okosenou hranu stojek, která dosedá opět bez náběžního štítku přímo na parapet. Spodní západní okenní otvor jižní stěny je mírně

¹ Text kapitoly Popis a interpretace, včetně vybraného obrazového materiálu uvedeného v kartě byl publikován v Jaroslav SKOPEC A KOL., *Středověké venkovské kostely okresu Louny*, Ústí nad Labem 2022.

² Tvrz, později přestavěná na sýpku, je poprvé doložena v roce 1405 (A. SEDLÁČEK, *Hrady XIV*, s. 416).

obdélný, osvětluje prostor pod západní dřevěnou plochostropou kruchtou půdorysně uprostřed trojboce rozšířenou a podpíranou dvojicí sloupů. Na východě je loď do presbytáře otevřena hrotitým vítězným obloukem majícím na straně lodi jednoduše okosenou hranu vyrůstající z diagonálně sklopených trojúhelných a miskovitě prohnutých náběžných štítků.

Presbytář je zaklenutý jedním obdélným polem křížové žebrové klenby odděleným meziklenebním žebrem od šestidílné paprscité žebrové klenby závěru. Čelní oblouky kápí mají hrotité oblouky, diagonály jsou půlkruhové. Klínová žebra se ve vrcholu stýkají v kruhových svornících obíhaných polovičním profilem žebra a v koutech vybíhají z jehlancových polygonálních konzol. Konzoly podélných stěn, z nichž vyrůstá meziklenební žebro, mají rozměrný kuželový tvar. Severní z nich nese stopy lidské masky, jejíž spodní partie byla odstraněna v důsledku osazení náhrobníku. Interiér je osvětlován trojicí oboustranně špaletovaných hrotitých okenních otvorů s nečleněnými špaletami na interiérové straně a na straně exteriérové profilovanými širokým výžlabkem a šikmou stezkou. Na ně navazují předsazené výžlabky s mezilehlou polodrážkou tvořící vlastní profil okenního otvoru. Otvory jsou dělené středovým kamenným sloupkem na dva díly zakončené hrotitými oblouky s mniškami. Zbylou část v záklenku vyplňují kružby. Kružba jižního okna je tvořena trojlístem v kruhu, jihovýchodní nese čtyřlíst v kruhu a východní má dochovaný kruh, který byl patrně členěn osmi tříčtvrtěkruhovými laloky na vnitřním obvodu. Při východním konci jižní stěny presbytáře se nachází krychlová odkládací nika a na protilehlé straně výklenek sanktuária. To je rámováno kamenným ostěním se slepou, částečně odstraněnou kružbou nad překladem, která je shora uzavřena obloukem ve tvaru oslího hřbetu ukončeného kytkou. Nad stojky ostění jsou nasazeny vysoké fiály ukončené kytkou a nad oslí hřbet je umístěn trojúhelný vimperk zakončený kytkou, mající shodně s oslím hřbetem hrany pokryté kraby. Výklenek je uzavíratelný kovanou mřížkou zdobenou pětilistými květy.

Vstup do sakristie umožňuje v severní stěně presbytáře osazený hrotitý portál s jednoduše okosenou hranou spadající až na práh. Shodným portálem byla sakristie přístupná i od východu z exteriéru. Interiér je osvětlován nad východním vstupem prolomeným kruhovým okenním otvorem a od západu otvorem obdélným. Z jihozápadního koutu je vedeno v přízdívce a tloušťce zdi schodiště na kazatelnu, které tvoří v půdorysu písmeno „S“. Prostor je zaklenut jedním polem křížové žebrové klenby s mírně hrotitými čely. Klenební žebra klínového profilu se ve vrcholu stýkají v kruhovém svorníku a v koutech dosedají na trojboké konzoly.

Vysoké první patro věže je přístupné od severu obdélným dveřním otvorem, před nímž byla mezi opěrnými pilíři vyklenuta segmentová valená klenba, v protější jižní zdi je otevřen obdélný vstup se segmentovým záklenkem zpřístupňující krov nad presbytářem. První patro vyplňuje štenýř vynášející ve druhém patře umístěnou zvonovou stolicí, která je také štenýřové konstrukce. Druhé patro je na všech stranách otevřeno dvojicí sdružených hrotitých zvukových otvorů vsazených do společné mělké obdélné niky se segmentovým záklenkem.

	<p>Loď kostela kryje sedlová střecha sevřená mezi dvojicí trojúhelných zděných štítů. Hambalkový krov má dvě výškové úrovně hambalků s ležatými stolicemi v plných vazbách, které jsou doplněny o věšadlový sloupek s dvojicí krátkých vzpěr čepovaných spodními konci do spodního hambalku.</p> <p>Krov nad presbytářem má dvě úrovně hambalků a v plných vazbách věšadlový sloupek. Mezi věšadlový sloupek a krokve jsou v příčném směru plátovány ondřejské kříže a mezi krokve a vazný trám patní vzpěry. Podélné vázání je zajištěno pomocí ondřejských křížů a rozpěr mezi věšadlovými sloupky.</p>
Exteriér	<p>Průčelí kostela jsou hladce omítaná a pouze v případě presbytáře a věže členěná opěrnými pilíři, u lodi byl opěrák užit jen v jihovýchodním nároží. Odsazení všech opěráků je kryto římsou tvořící pultovou stříšku profilovanou na spodní straně šikmou stězkou a výžlabkem. Římsou s týmž profilem jsou opěráky i završeny. Průčelí završená jednoduše profilovanou korunní římsou stojí na předsazeném soklu s horní zkosenou hranou, který se u věže omezuje pouze na opěráky.</p>
<p>Stavební proměny kostela Jaroslav Skopec, Jan Mareš</p>	
Středověký kostel a jeho stavební proměny	<p>Celý organismus stavby je středověkého stáří a vykazuje minimálně dvě stavební fáze. K nejstarší náleží bezpochyby loď, presbytář a sakristie, jejichž zdivo je shodné struktury, je vzájemně provázané a všechny části jsou vybavené velmi blízkým architektonickým aparátem. Mezi něj náleží především jižní portál lodi, klenba sakristie a presbytáře, včetně okenních ostění s kružbami. Z doby výstavby pochází patrně též sanktuárium a odkládací nika jižní stěny presbytáře, jejichž ostění nesou na povrchu stopy po opracování středověkým kamenickým nástrojem, kterým byla plošina s plochými zuby, použitým i na ostění vítězného oblouku. Při odstranění vlhkostí degradovaných částí omítek v roce 2019 bylo možné pozorovat intaktní zavázání jejich ostění do obvodového zdiva a jeho výše uvedené vzájemné provázání. Do první středověké fáze klademe též výstavbu obou štítů lodi, jejichž zdivo, mající shodný charakter jako zdivo obvodové, obsahuje v několika výškových úrovních systém kapes vzniklých po odstranění dřevěného lešení. Přesahy štítů přes korunní římsu jsou podpírány kamennými konzolami profilovanými na spodní straně výžlabkem, na který navazovala svislá rovná stezka a úkos korunní římsy. Ta se dobře dochovala v severovýchodním nároží lodi, v místě přiložení západního zdiva mladší věže a celá situace je tak patrná z jejího prvního patra. Zdá se, že ve stejné výšce se nacházela i korunní římsa presbytáře, jejíž současné jádro může tvořit středověká římsa obdobné profilace jako na lodi, což lze odhadovat na základě odhalené malé části římsy při styku s věží. Ze středověkého vybavení kostela se kromě sanktuária dochovala již pouze kamenná krycí deska oltářní menzy, která je dnes položena před západním vstupem kostela.</p>

Kostel se svým architektonickým aparátem, celkovým výrazem a hmotou jednoznačně hlásí do vrcholné gotiky.³ Půdorys totiž plně odpovídá na Lounsku nejčastěji užívanému typu kostela s polygonálním presbytářem, který je prakticky totožný s půdorysy presbytářů kostelů v Kněžicích, Kozlech, Minicích, Radíčovsi a Vinařicích. Po celé 14. století se rovněž můžeme setkat i s profilem klínových žeber užitých v klenbě presbytáře a sakristie.⁴ Bližší časové určení nám tak poskytuje jižní portál lodi, který odpovídá formám doby kolem poloviny 14. století.⁵

Za stavebníka kostela můžeme s největší pravděpodobností považovat Dalibora z Bitozevesi, který ji prokazatelně držel mezi lety 1318–1361.⁶ Z roku 1361 také pochází nejstarší doklad o kostele, kdy Daliborův syn Dalibor z Telců a jeho bratr Závíš prezentují ke kostelu prvního známého faráře Ludhera.⁷ Před rokem 1384 však Bitozeves již vlastnili johanité, kteří ji během husitských bouří ztratili.⁸ Po skončení válečného konfliktu se držitelé Bitozevesi poměrně rychle střídali a vlastnické poměry se stabilizovaly až v roce 1506, kdy ves koupili Hruškové z Března,⁹ za nichž kostel v 16. století prošel významnými úpravami.

Nejpodstatnějším zásahem do organismu stavby, který ještě náleží pozdně gotickému období, je výstavba věže nad sakristií. Nejednalo se však o stávající věž zděnou, ale o dřevěnou konstrukci, ze které se dochoval pouze interiérový štenýř, jehož trámy byly dendrochronologicky datovány do let 1510 až 1512.¹⁰ Dřevěná konstrukce věže byla zvolena z důvodu malé tloušťky zdiva sakristie, jež by bez náročnější úpravy nebylo schopné nést zděnou nástavbu. K tomuto kroku bylo přistoupeno až v polovině 16. století za cenu výstavby mohutných opěrných pilířů a zesílení zdiva od úrovně prvního patra spočívajícího na trámové konstrukci. Tento postup ve výstavbě věže jednoznačně dokládají do zdiva autenticky vetknuté dřevěné prvky, na něž bylo dřevo káceno v sezóně 1550/51. Při výstavbě zděné věže byla odstraněna obvodová rámová konstrukce z prvního desetiletí 16. století a ponechán vnitřní štenýř vynášející zvonovou stolicí v posledním patře, které se otvíralo zajímavou dvojicí

³ Kostel je dosavadní literaturou řazen obecně do 14. století (Z. WIRTH, *Umělecké památky Čech*, s. 38; E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 1*, s. 81), či do jeho druhé čtvrtiny (D. LÍBAL, *Katalog gotické architektury*, s. 24; Tomáš BROŽ – Lucie RADOVÁ – Jaroslav SKOPEC, *Dokumentace areálu kostela sv. Michala v Bitozevesi (okres Louny)*, Zprávy památkové péče 70, 2/2010, s. 128-129; Jan BERÁNEK, *Farní kostel sv. Michaela archanděla v Bitozevesi*, in: Jan Klípa – Michaela Ottová (edd.) *Bez hranic. Umění v Krušnohoří mezi gotikou a renesancí*, Praha 2015, s. 386).

⁴ Z první čtvrtiny 14. století pocházejí například žebra obdobného profilu z klenby krypty kostela Nanebevzetí Panny Marie v Mostě. Ze 30. let 14. století pocházejí též žebra z klenby severní lodi kostela ve Slavětíně, z poloviny 14. století z klenby presbytáře kostela v Morech a z poslední čtvrtiny 14. století z klenby presbytáře kostela v Nehasicích.

⁵ Archeologický výzkum v roce 2015 při odvlhčování základů presbytáře k dataci kostela žádné informace nepřinesl (vedoucí výzkumu M. Volf). V základech a v předzákladu byly v jižním koutě svíraném presbytářem a lodí lokálně odhaleny na sebe kolmé dráže po zaniklých dřevěných kuláčích, které patrně mohly náležet ztužujícímu roštu. Dráže byly stavebně svázány se základovým zdívkem a jedná se o systém vzniklý při výstavbě kostela ve 14. století.

⁶ Jan MAREŠ, *Bitozeves. Nehasice, Tatinná, Vidovle*, Bitozeves 2018, s. 13–14.

⁷ LC I/1, s. 146.

⁸ J. MAREŠ, *Bitozeves*, s. 15–16.

⁹ K. TUTTE, *Der politische Bezirk Saaz*, s. 875.

¹⁰ Dendrochronologické datování a odběr vzorků, včetně níže uvedených, provedl v roce 2018 Ing. Tomáš Kyncl.

	<p>sdužených otvorů s půlkruhovými záklenky. Zděnou věž ukončovala nad zvonovým patrem dřevěná rámová bedněná nástavba předsazená před zděný líc a spoluvynášená dřevěnými opěrami s profilovanými čely, jak je patrné z plánové dokumentace kostela z roku 1856. Nástavbu zakončovala strmá dlátová střecha s krovem konstrukčně blízkým krovu nad presbytářem, jehož pozednice i zhlaví krokví a vazných trámů jsou zazděné do zdiva věže.¹¹ Krov nad presbytářem je tak starší než zděná část věže a není vyloučeno, že byl realizován právě společně s věží dřevěnou. Pozdně gotické dataci odpovídá typologie krovu a jeho konstrukční provedení.¹²</p> <p>S výstavbou zděné věže lze s největší pravděpodobností spojit i realizaci hrotitých okenních otvorů lodi a osazení hrotitých portálů sakristie. Tomu odpovídají jejich okosené hrany, které již bez náběžních štítků spadají až na prahy a parapety, přičemž u portálů sakristie si můžeme být jisti, že se nejedná až o dodatečnou úpravu, neboť celá situace byla odhalena v rámci opravy interiérových omítek. Napojení ostění portálu vedoucího z presbytáře do sakristie na obvodové zdivo jednoznačně dokládá jeho dodatečné osazení a v případě niky vstupu z exteriéru jeho druhotné prolomení. V severočeském regionu se jedná o nejstarší doklad vstupu do sakristie z exteriéru, tento typ vstupu je jinak běžně realizován až v období baroka.¹³ Relativně nízké, a zároveň vysoko situované hrotité okenní otvory lodi mohou nepřímo dokládat existenci dřevěné kruchty, která mohla mít potencionálně i více ramen. Přestože nelze společně s hrotitými otvory vyloučit realizaci také jihovýchodního okenního otvoru lodi s oslím hřbetem, které známe již z pozdně gotických staveb, je stejně tak reálné zvažovat jeho osazení až v závěru 16. století. Napovídala by tomu opět spodní okosená část jeho stojek spadající bez náběžních štítků až na parapet a blízký příklad obdobných ostění užitých ve zvukových otvorech věže 11 km vzdáleného kostela v Malém Březně (okres Most) z roku 1597.</p>
Stavební proměny kostela v novověku	<p>Hruškové z Března vlastnili Bitozeves až do roku 1623, kdy jim byla společně s dalšími majetky zkonfiskována.¹⁴ Za Hrušků nebyla vystavěna pouze zděná věž nad sakristií, ale v závěru 16. století byla realizována i ohradní zeď hřbitova s branou,¹⁵ do jejíhož štítu je osazena deska s erby Karla Hrušky z Března a jeho manželky Anny z Hochhausu.¹⁶ V kostele našlo mnoho členů rodu Hrušků také místo posledního odpočinku, což dokládá šest dochovaných náhrobníků z druhé</p>

¹¹ Na plánu je naopak chybně zakreslen krov nad presbytářem, který odpovídá současné konstrukci nad lodí.

¹² S výjimkou mladší opravy z přelomu let 1817/18 se krov nepodařilo dendrochronologicky datovat.

¹³ Ve středověku jsou sakristie vnímány jako bytelné prostory určené mimo jiné k uskladnění cenností, a proto byly přístupné pouze z interiéru kostela.

¹⁴ August SEDLÁČEK, *Místopisný slovník historický království českého*, Praha 1908, s. 29.

¹⁵ Následně měla být zeď hřbitova dle písemných pramenů nově postavena v roce 1707, viz SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/1 1654–1730, nestr. Na tomto místě bychom chtěli za celý autorský kolektiv poděkovat PhDr. Aleši Františku Plávkovi ze Státního oblastního archivu v Třeboni za zpřístupnění dosud nezpracovaných archivních fondů vztahujících se k severočeským schwarzenberským panstvím, v nichž byly pro stavební vývoj mnohých kostelů objeveny cenné a dosud nevyužité prameny.

¹⁶ Vznik brány je spojován s rokem 1593. Z. WIRTH, *Umělecké památky Čech*, s. 38; E. POCHE A KOL., *Umělecké památky Čech 1*, s. 81.

poloviny 16. století.¹⁷ V roce 1586 byl Hansem Wildem z Jáchymova ulit pro kostel nedochovaný velký zvon zvaný Mužský a o rok později menší zvon zvaný Ženský, který je ve věži zavěšen dodnes. Z roku 1574 pocházela nedochovaná cínová křtitelnice¹⁸ umístěná na profilovaném kamenném podstavci, který je dnes umístěn v lodi kostela.

Za třicetileté války přešla Bitozeves po konfiskaci do rukou Adama z Herbersdorfu a zakrátko Michnů z Vacínova, za nichž utrpěla značné škody od procházejících vojsk.¹⁹ Kostel se patrně rozsáhlejšímu poškození vyhnul, neboť se na stavbě samotné dochovaly již zmíněné zděné i dřevěné středověké a renesanční prvky a konstrukce. I tak byl po skončení válečného konfliktu realizován nad lodí nový krov, na který bylo požitó smrkové a borové dřevo kácené v sezóně 1650/51. Vazné trámy krovu byly na spodních hranách profilované jednoduchým okosením zakončeným trojúhelnými náběžními štítky a sloužily tak zároveň jako pohledové stropní trámy, na nichž spočíval záklop z překládaných širokých prken s dochovaným světle hnědým nátěrem.

V roce 1671 koupil Bitozeves Jiří Ludvík hrabě ze Sinzendorfu,²⁰ za něhož byla v roce 1678 stavěna nová budova fary,²¹ přičemž farní status byl obnoven až v roce 1697 za Schwarzenbergů,²² kteří Bitozeves získali od Filipa Ludvíka, syna Jiřího Ludvíka, v roce 1692.²³ O rok později došlo k blíže nespecifikované opravě kostela a k proražení nových dveří.²⁴ Patrně se jednalo o otevření západního vstupu lodi, neboť jiný vstupní otvor pocházející z pobělohorského období v kostele identifikovatelný není. I z tohoto důvodu bude nutné další zprávy o probouraných vstupech z roku 1768²⁵ a 1804²⁶ chápat patrně jako následné úpravy téhož vstupu. V úvahu by sice ještě mohl přicházet jižní vstup do presbytáře, kde se nachází zazděný otvor se segmentovým záklenkem, vzhledem k tomu, že se v daném místě na exteriéru dochoval středověký sokl, se však jednalo spíše pouze o mladší realizaci interiérové niky. V roce 1716 byl v sakristii proražen nový okenní otvor a do něj vsazeno kamenné ostění,²⁷ tento otvor můžeme ztotožnit se současným otvorem západním. V roce 1725 byla pořízena nová kazatelna²⁸ přistavěná k severní straně vítězného oblouku, do kterého bylo zasekáno její schodiště. Po přeložení kazatelny na současné místo a vybudování přístupového schodiště ze sakristie byla kaverna po schodišti na vítězném oblouku zazděna a znovuodhalena až při opravě omítek v roce 2019. Kdy došlo k přesunutí kazatelny, však nevíme, neboť písemné prameny o této akci zcela mlčí a na

¹⁷ K nim více Vít HONYS – Petr HRUBÝ, *Šlechtické sepulkrální památky Lounska*, Ústí nad Labem 2013, s. 79–90.

¹⁸ Zachycena je ještě na fotografii z roku 1966. NPÚ ÚOP v Ústí n. L., Sběrka negativů, sign. 20385.

¹⁹ J. MAREŠ, *Bitozeves*, s. 30–31.

²⁰ J. VESELÝ, *Geschichte der fürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg*, s. 78.

²¹ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů Bitozeves III K alfa Nro. 15/1 1654–1730, nestr. V roce 1741 byla farní budova nově postavena, viz SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/2 1731–1799, nestr.

²² J. MAREŠ, *Bitozeves*, s. 37.

²³ J. VESELÝ, *Geschichte der fürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg*, s. 30.

²⁴ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/1 1654–1730.

²⁵ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/2 1731–1799.

²⁶ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha stavebních záležitostí III K alfa Nro. 3, nestr.

²⁷ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/1 1654–1730.

²⁸ Tamtéž.

historických plánech schodiště ze sakristie nefiguruje. Zřejmě se tak stalo v rámci úpravy věže na počátku 60. let 19. století (viz níže). V roce 1749 je prvně doložena existence předsíně, která je jako nespalná zaznamenána na mapě stabilního katastru z roku 1843, na plánech z roku 1856 se však jedná o konstrukci dřevěnou.²⁹ V roce 1768 došlo vedle výše zmíněného proražení dveřního otvoru také k probourání okenního otvoru, jímž zřejmě bude severní okenní otvor lodi. V roce 1776 byl vystavěn nový kůr,³⁰ který nahradil konstrukci z roku 1711.³¹ Nejpozději z této doby tedy pochází i jižní menší okenní otvor prosvětlující prostor pod kruchtou. Poslední významnou úpravou prošel kostel v roce 1861,³² kdy byla podle plánu z roku 1856 odstraněna dřevěná rámová bedněná konstrukce nástavby věže společně s její dlátkovou střechou. Po vyzdění korunní římsy byla po mírné úpravě projektu realizována současná střecha a upraveny zvukové otvory.³³ V rámci úpravy zůstal zachován jak vnitřní štenýř, tak konstrukce zvonové stolice, která plně odpovídá plánové dokumentaci. V neposlední řadě došlo v roce 1914 ke kolaudaci oprav kostela, k nimž patrně můžeme přičíst realizaci nového podhledu lodi, na který byly použity sádrové desky, a snad také opatření proti vlhkosti za pomoci korkoasfaltových desek lepených na interiérový líc zdiva sakristie.

²⁹ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/2 1731–1799. Na plánu z roku 1904 je však předsíň již přeškrtnuta, viz SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Bitozeves, plán kostela s půdorysem a řezy, Postoloprty 1904.

³⁰ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/2 1731–1799.

³¹ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/1 1654–1730.

³² SOKA Louny, Sběrka školních kronik Žatecka a Podbořanska, sign. 149/3 Domovědný sborník české školy obecné v Bitozevs 1926–1930, s. 14–15.

³³ SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Bitozeves, návrh úpravy kostela 1856, Cítoliby, signováno Fr. Pabutzky, bez signatury. Plán počítal s ukončením věže nízkými trojúhelnými štíty, které nakonec realizovány nebyly.

Celkový pohled od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Západní průčelí lodi v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled od západu na západní vstup lodi, před kterým je umístěna středověká oltářní krycí deska. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Celkový pohled od jhozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

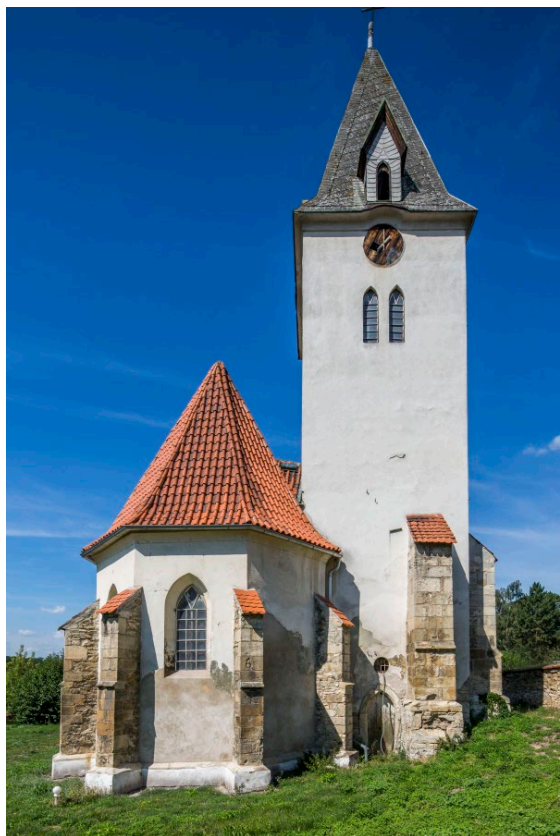
Celkový pohled od jihu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Jižní portál lodi v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Celkový pohled od jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Celkový pohled od východu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Severní vstup do 1. patra věže v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Severní průčelí lodi v pohledu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Věž v pohledu od severozápadu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

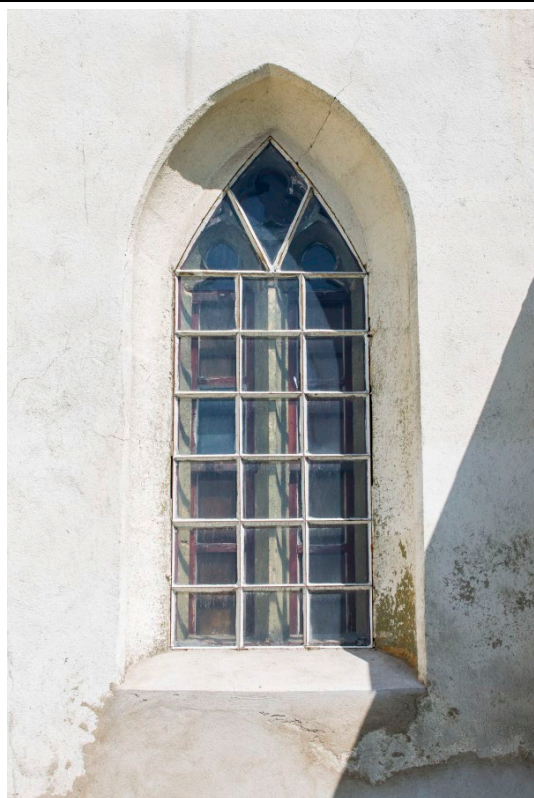
Věž v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Jižní hrotitý okenní otvor lodi v pohledu od jihu.
Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Jižní okenní otvor lodi s oslím hřbetem v záklenku
v pohledu od jihu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Jižní okenní otvor presbytáře v pohledu od jihu.
Foto: Marta Pavlíková, 2019.

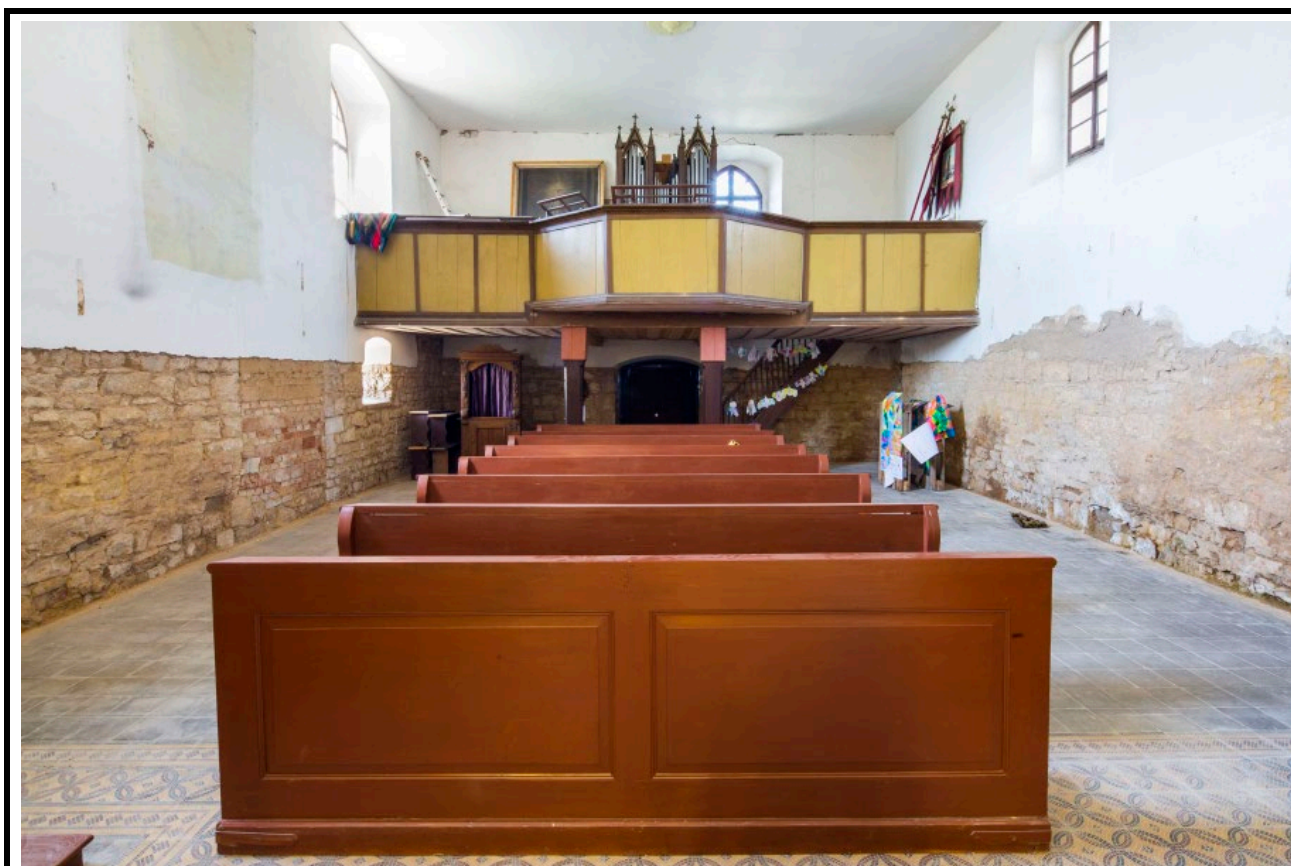
Jihovýchodní okenní otvor presbytáře v pohledu od
jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Východní okenní otvor presbytáře v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail stop po opracování plošinou s plochými zuby na kvádru jižního opěrného pilíře presbytáře. Foto: Jaroslav Skopec, 2015.

Interiér lodi v pohledu od východu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail zadržané niky středověkého jižního vstupu v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec, 2019.

Detail kamenného profilovaného podstavce křtitelnice deponovaného v lodi. Foto: Jaroslav Skopec, 2015.

Interiér lodi v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled od severu na náhrobník Jakuba Hrušky z Března z doby kolem roku 1565 osazený v jižní stěně lodi. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled od severu na náhrobník osazený v severní stěně lodi. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Pohled na dětský náhrobník z 2. poloviny 16. století, osazený v podlaze v severovýchodním koutu lodi. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

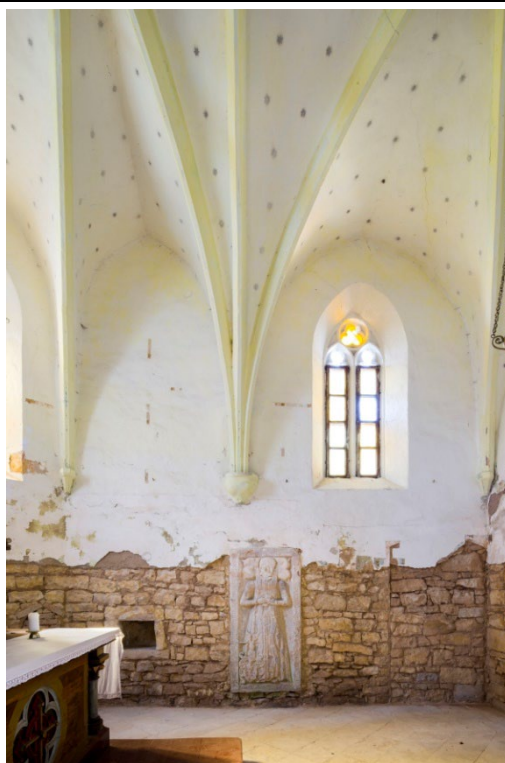
Čelní pohled na jižní líc severní stojky vítězného oblouku s cihelnou zadržkou a šikminou v ostění po starším nástupu na kazatelnu. Foto: Jaroslav Skopec, 2019.

Interiér presbytáře v pohledu od západu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

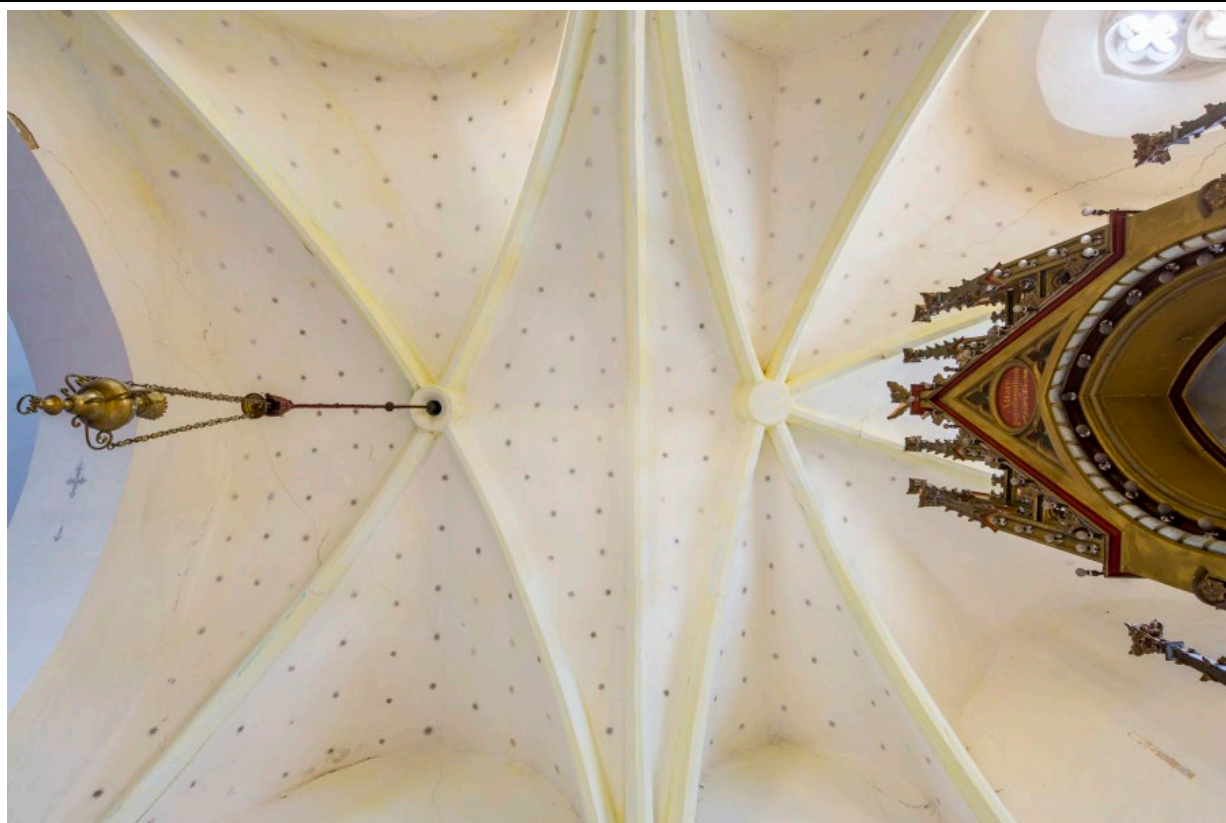
Severní strana presbytáře v pohledu od jihu. Vlevo portál do sakristie, uprostřed náhrobník Viléma Hrušky z Března z doby kolem roku 1575 a vpravo sanktuárium. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

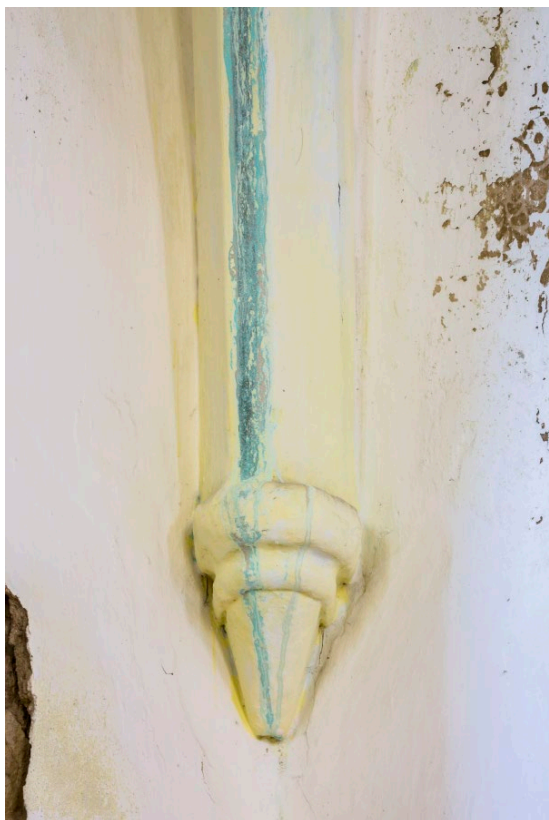
Jižní strana presbytáře v pohledu od severu. Vlevo středověká odkládací nika, uprostřed náhrobník Brigity Glacové ze Starého Dvora kolem roku 1560 a vpravo mladší zadržaná nika. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Interiér presbytáře v pohledu od severozápadu. Vlevo patrný epitaf dvou synů Jana Karla Hrušky z Března z doby kolem roku 1590. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Klenba presbytáře v pohledu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

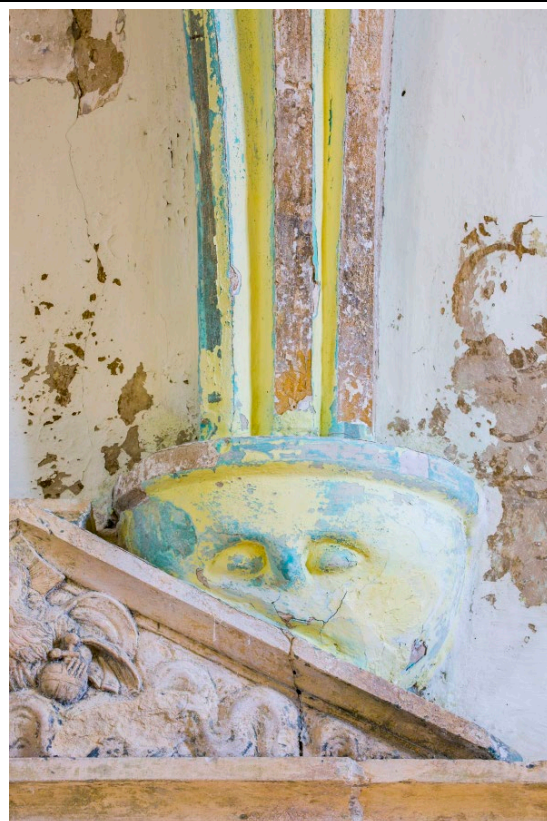
Severozápadní konzole presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Severoseverovýchodní konzole presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Jižní konzole presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Severní konzole presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled od jihu na sanktuárium. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled na portál do sakristie. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled od severu na náhrobek Brigity Glacové ze Starého Dvora kolem roku 1560. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Čelní pohled od severu na náhrobek Viléma Hrušky z Března z doby kolem roku 1575. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail epitafu dvou synů Jana Karla Hrušky z Března z doby kolem roku 1590. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail odkládacích nik v jihovýchodní a jižní stěně presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

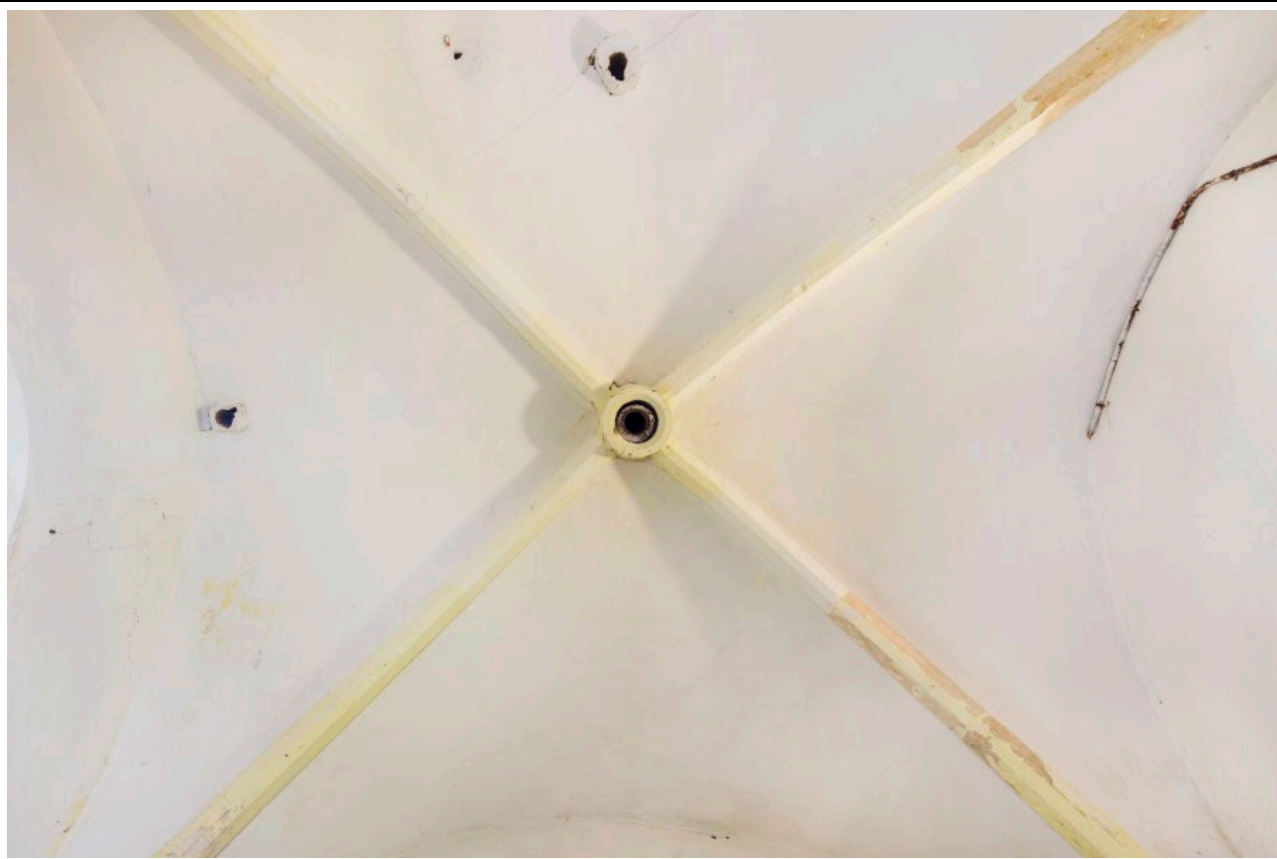
Detail kružby východního okenního otvoru presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail kružby jižního okenního otvoru presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail kružby jihovýchodního okenního otvoru presbytáře. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

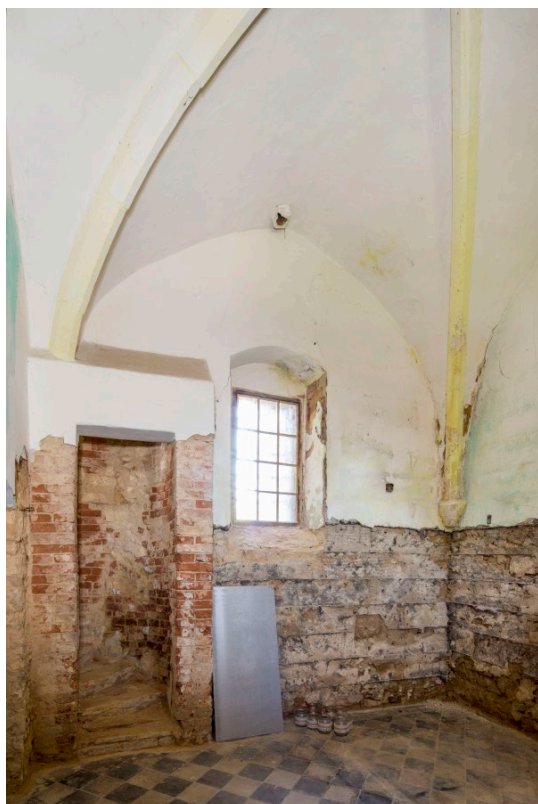
Klenba sakristie v pohledu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Východní strana sakristie v pohledu od severu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Jižní strana sakristie v pohledu od severovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Západní strana sakristie v pohledu od jihovýchodu. Foto: Marta Pavlíková, 2019.

Detail korunní římsy lodi a konzolového předsazení východního štítu lodi dochovaného v přízdívce vže na úrovni 1. patra. Foto: Jaroslav Skopec, 2015.

Krov nad presbytářem v pohledu od východu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Jižní pata krovu nad presbytářem v pohledu od východu. Foto: Jaroslav Skopec, 2018.

Krov nad lodí v pohledu od západu. Foto: Jaroslav Skopec, 2021.

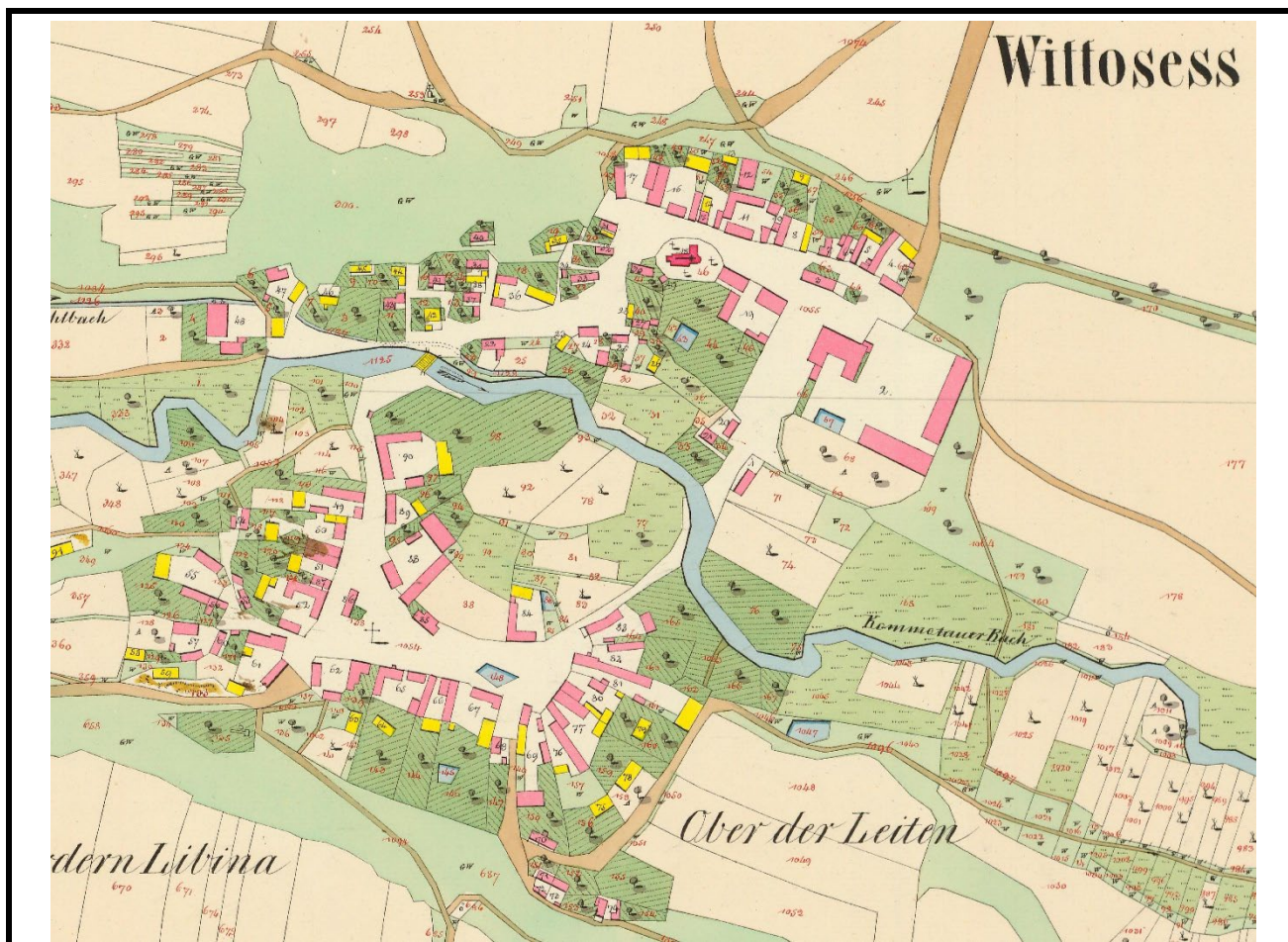
Zhlaví vazného trámu krovu nad lodí, které zároveň tvořily pohledový trámový strop. Foto: Jaroslav Skopec, 2021.

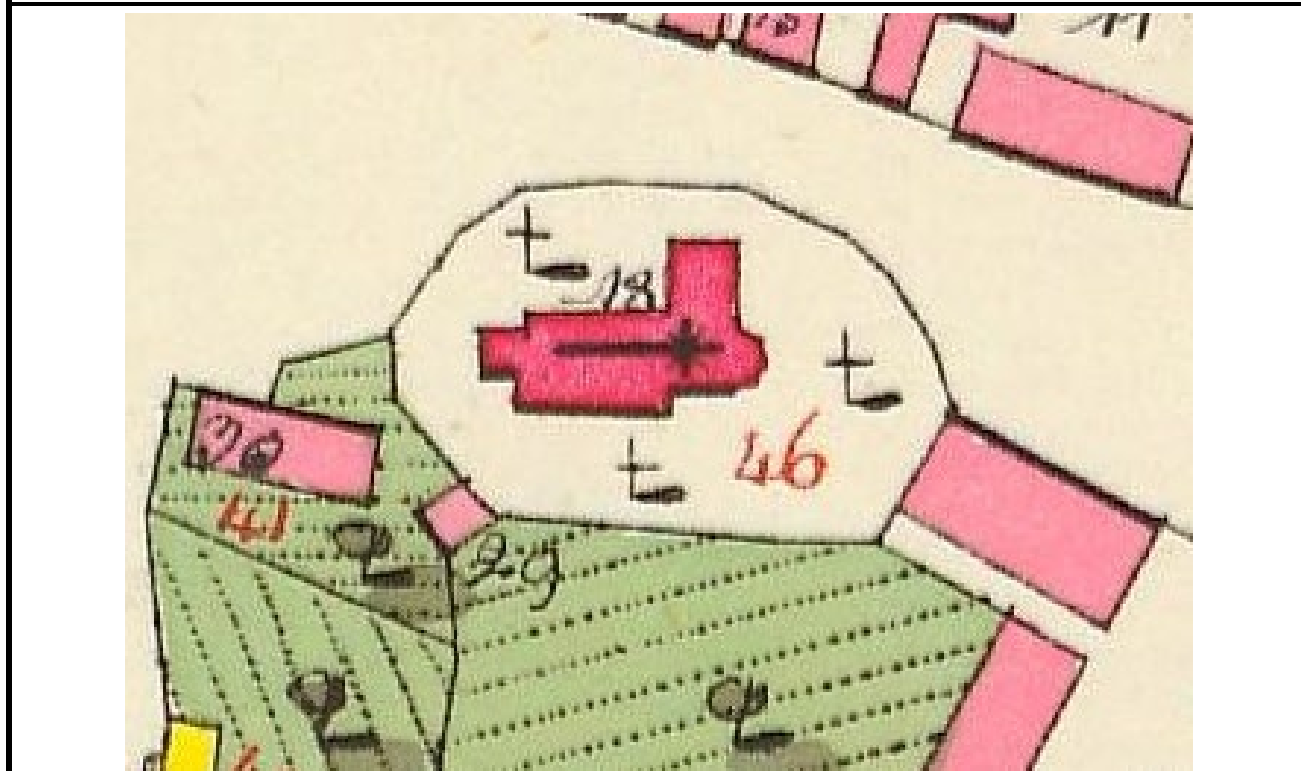
Zvonová stolice v pohledu od severozápadu. Foto: Jaroslav Skopec, 2021.

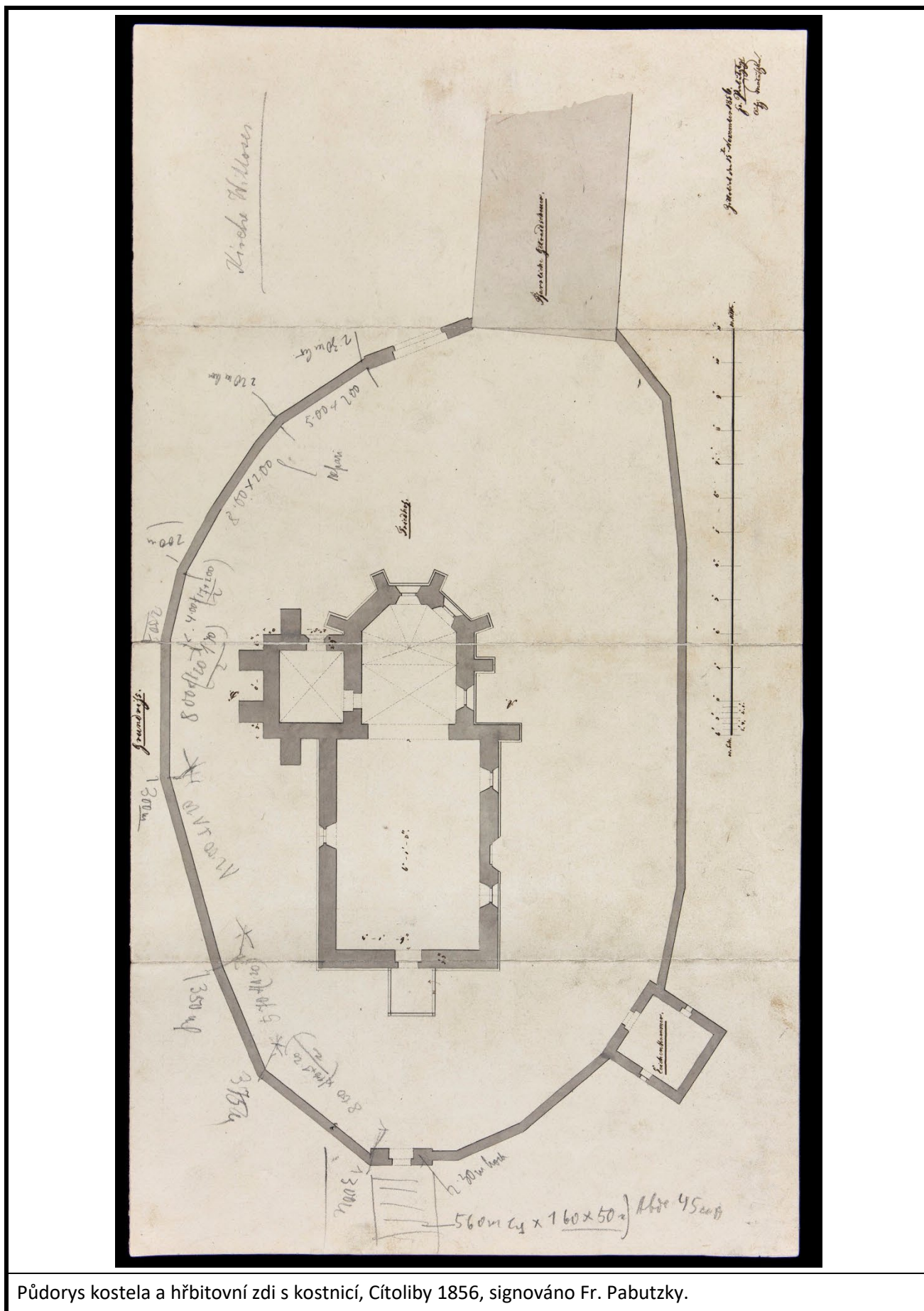
Zvon z roku 1587 v pohledu od severu. Foto: Jaroslav Skopec, 2008.

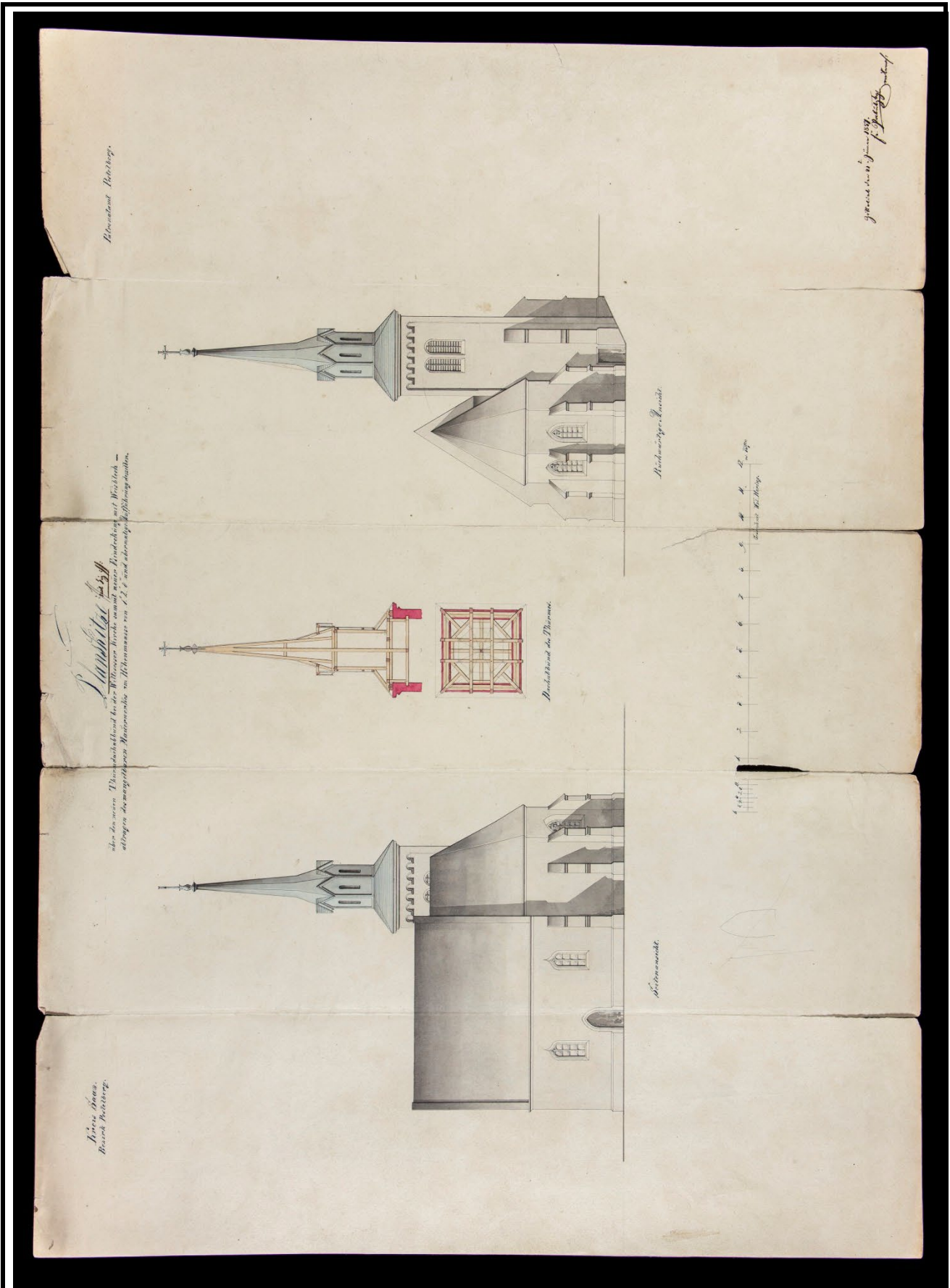
Bitozeves na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1843.

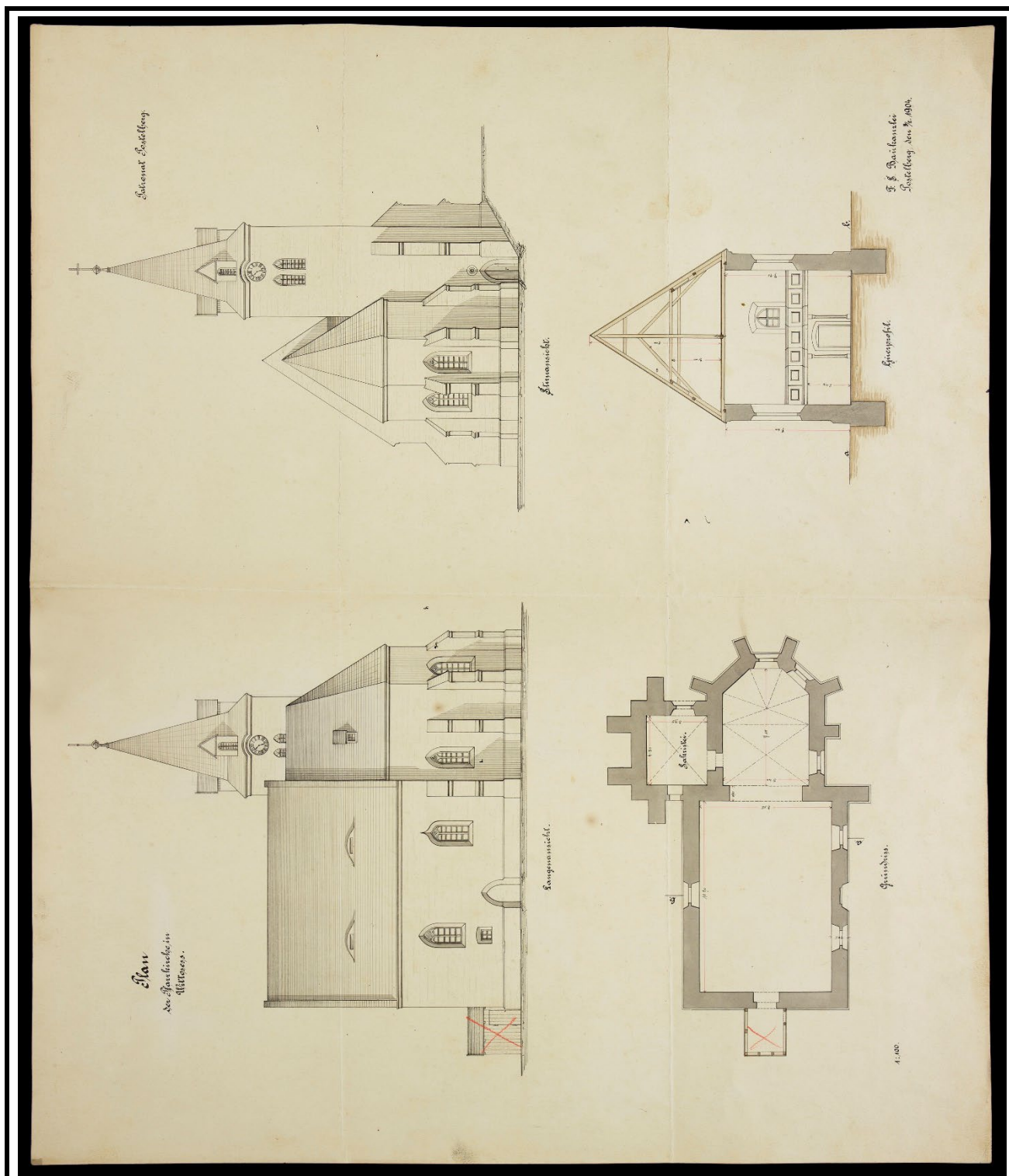
Detail kostela na císařském otisku mapy stabilního katastru Čech z roku 1843.

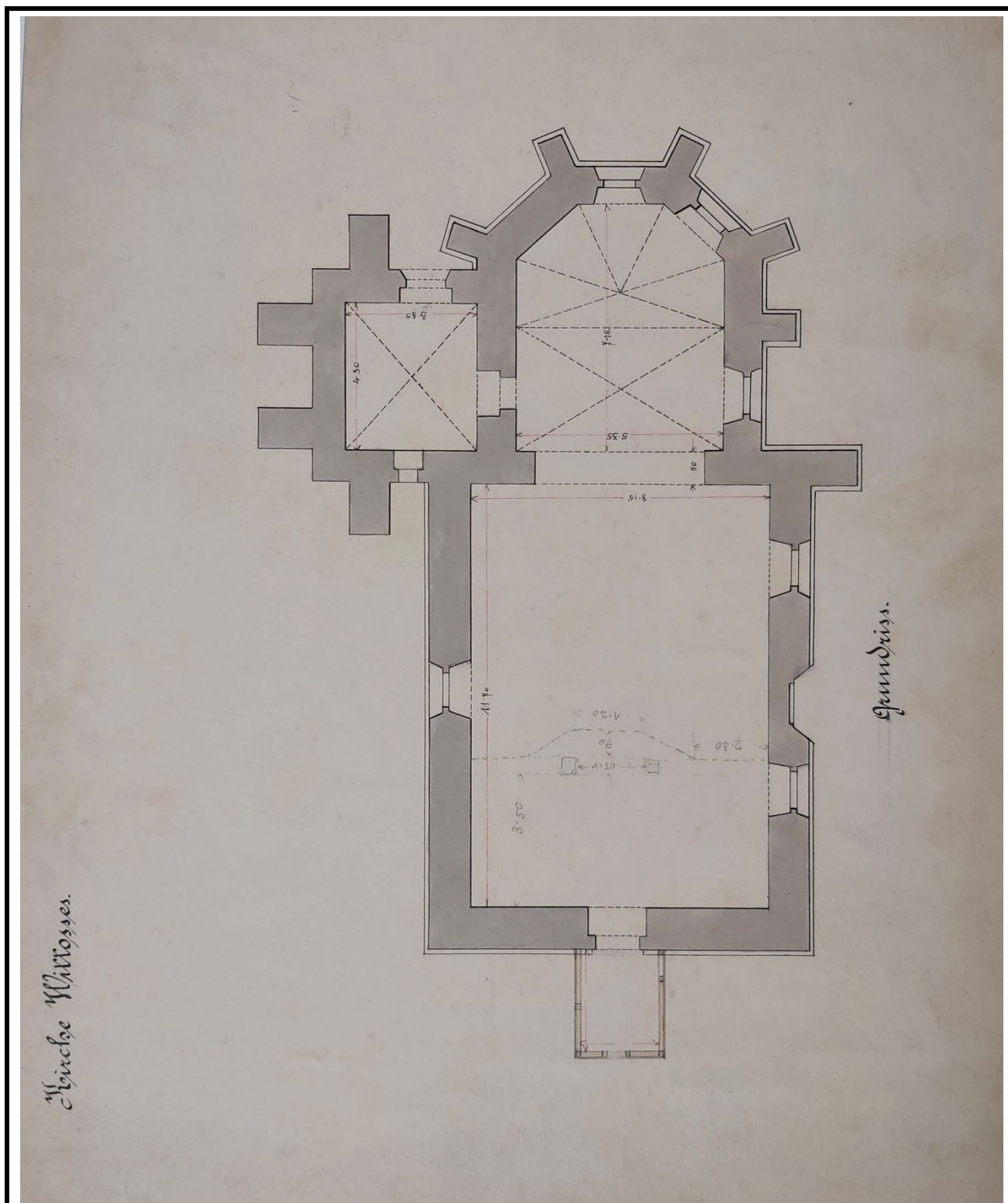
Půdorys kostela a hřbitovní zdi s kostnicí, Cítoliby 1856, signováno Fr. Pabutzky.

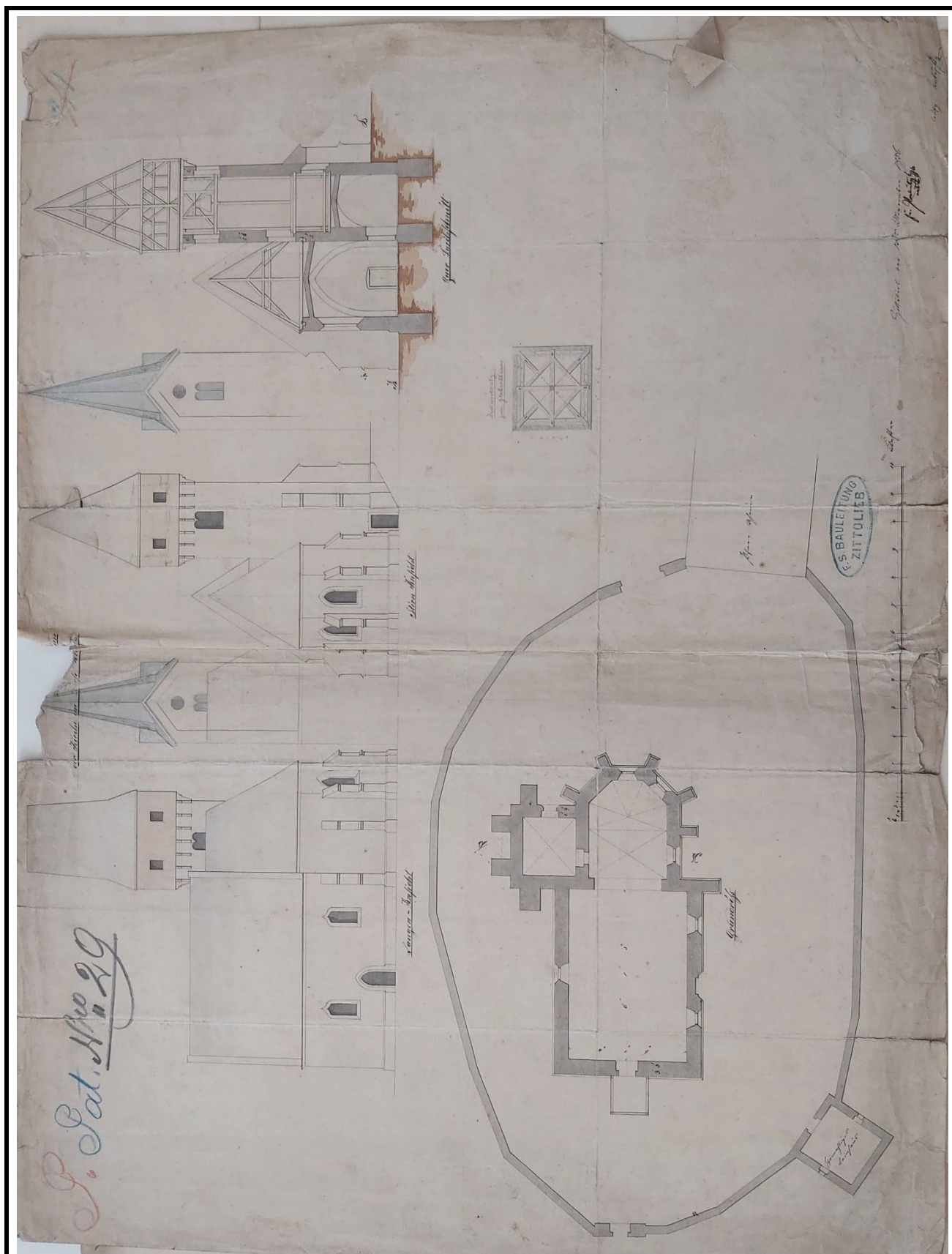
Návrh úpravy kostela 1857, Cítoliby, signováno Fr. Pabutzky.

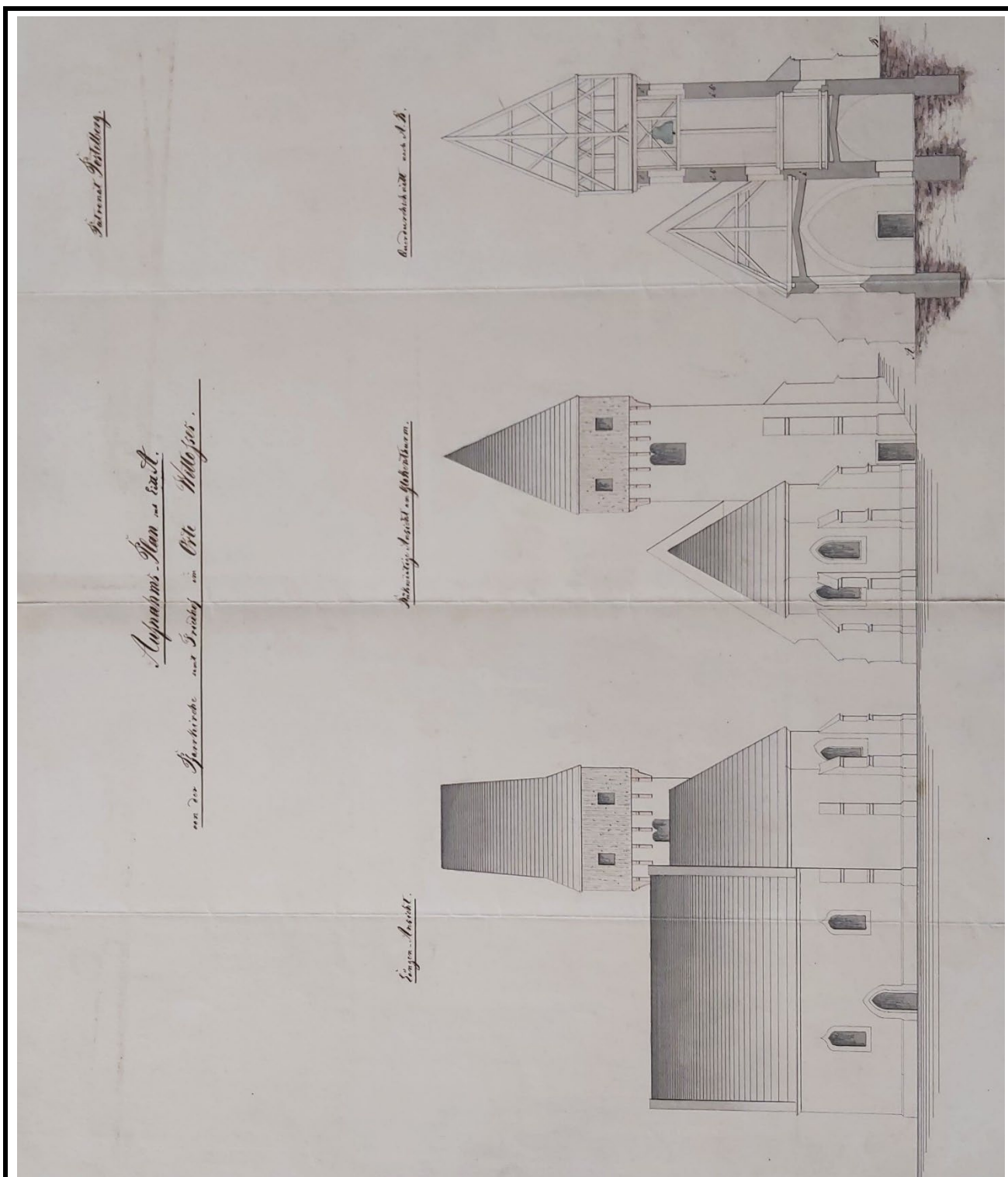
Plán kostela s půdorysem a řezy, Postoloprty 1904, knížecí stavební kancelář.

Půdorys kostela, pravděpodobně Postoloprty 1904, knížecí stavební kancelář (shodný typ písma, rozměry v metrech stejně jako na předešlém plánu).

Návrh úpravy kostela 1856, Cítoliby, signováno Fr. Pabutzky. Zdroj: SOA v Třeboni, oddělení Třeboň, Velkostatek Postoloprty, Bitozeves, návrh úpravy kostela 1856, Cítoliby, bez signatury.

Návrh úpravy kostela s řezem, bez data

Východní vstupní brána na bývalý hřbitov v pohledu od východu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 9226.

Kostel v pohledu od západu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 9227.

Kostel v pohledu od severozápadu. Foto: 1963, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 9228.

Severní stěna presbytáře v pohledu od jihu. Foto: 1966, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 20381.

Křtitelnice na kamenném podstavci. Foto: 1966, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 20385.

Celkový pohled od východu. Foto: 1976, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 56467.

Východní brána na bývalý hřbitov v pohledu od východu. Foto: 1976, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 56468.

Detail aliančního znaku na východní bráně. Foto: 1976, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 56470.

Celkový pohled od východu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 96168.

Kostel v pohledu od východu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 96169.

Celkový pohled od západu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 96171.

Celkový pohled od severozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 96172.

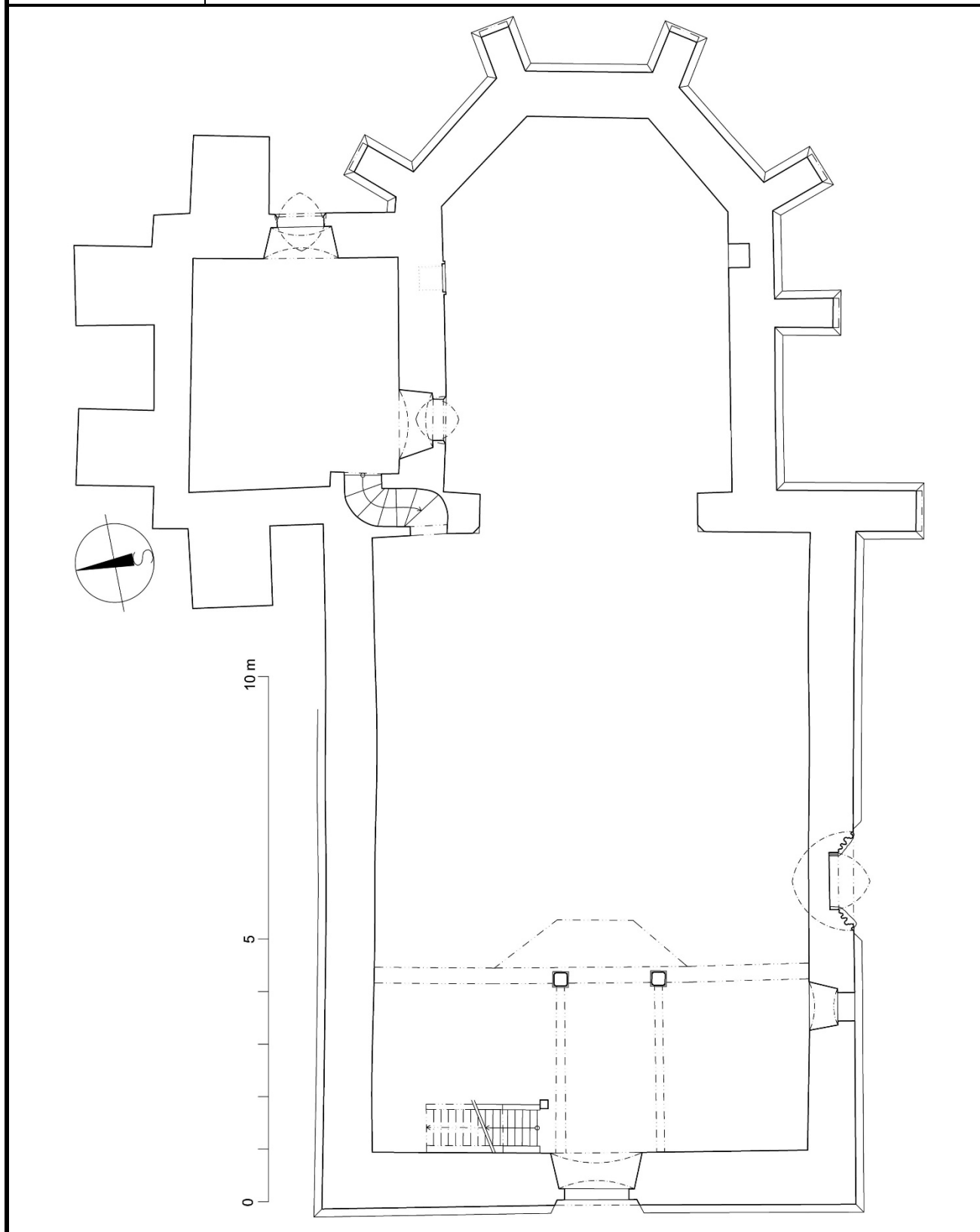

Jižní průčelí lodi v pohledu od jihozápadu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 96173.

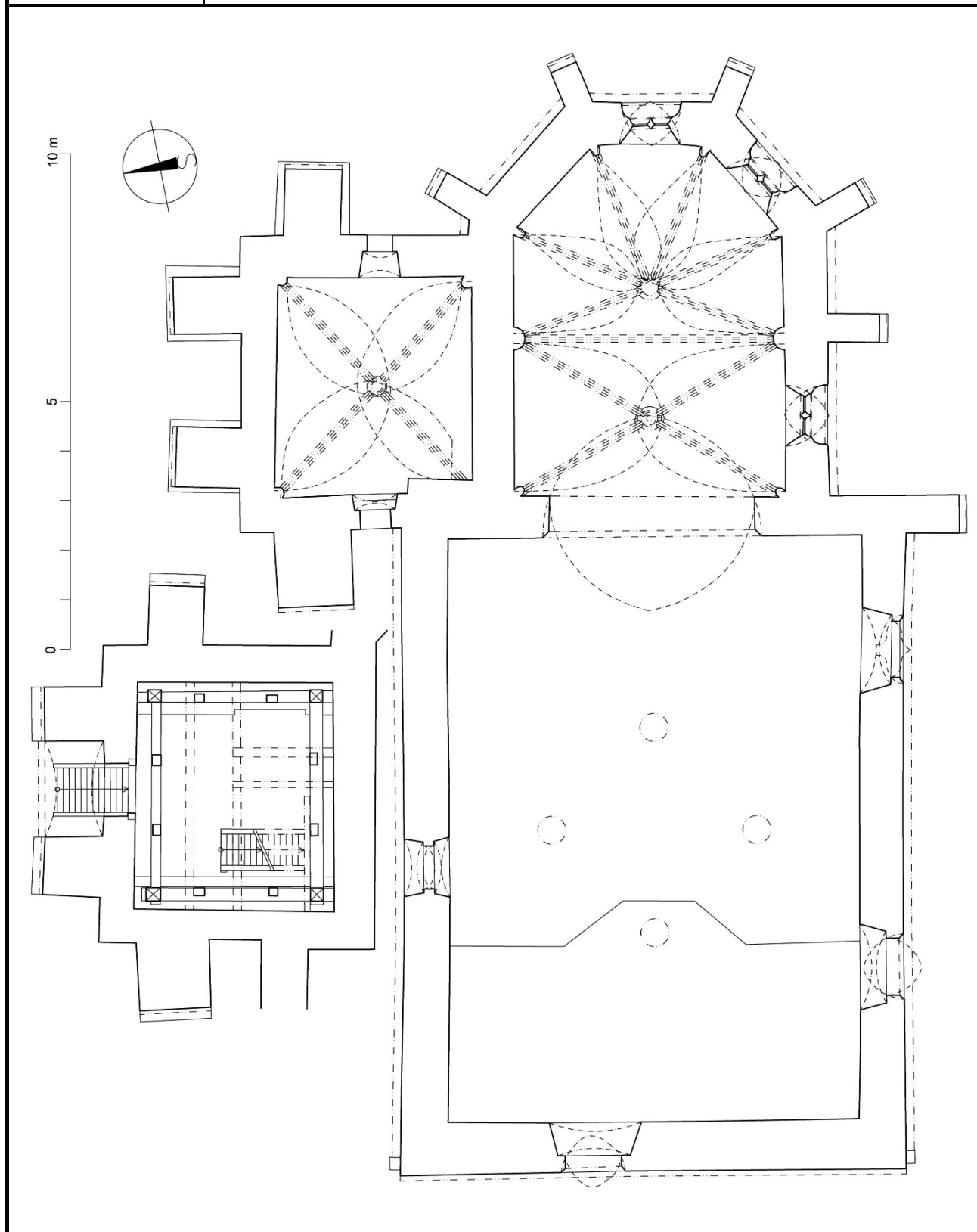

Celkový pohled od východu. Foto: 1987, sbírka negativů NPÚ ÚOP v Ústí n. L., sig. 96175.

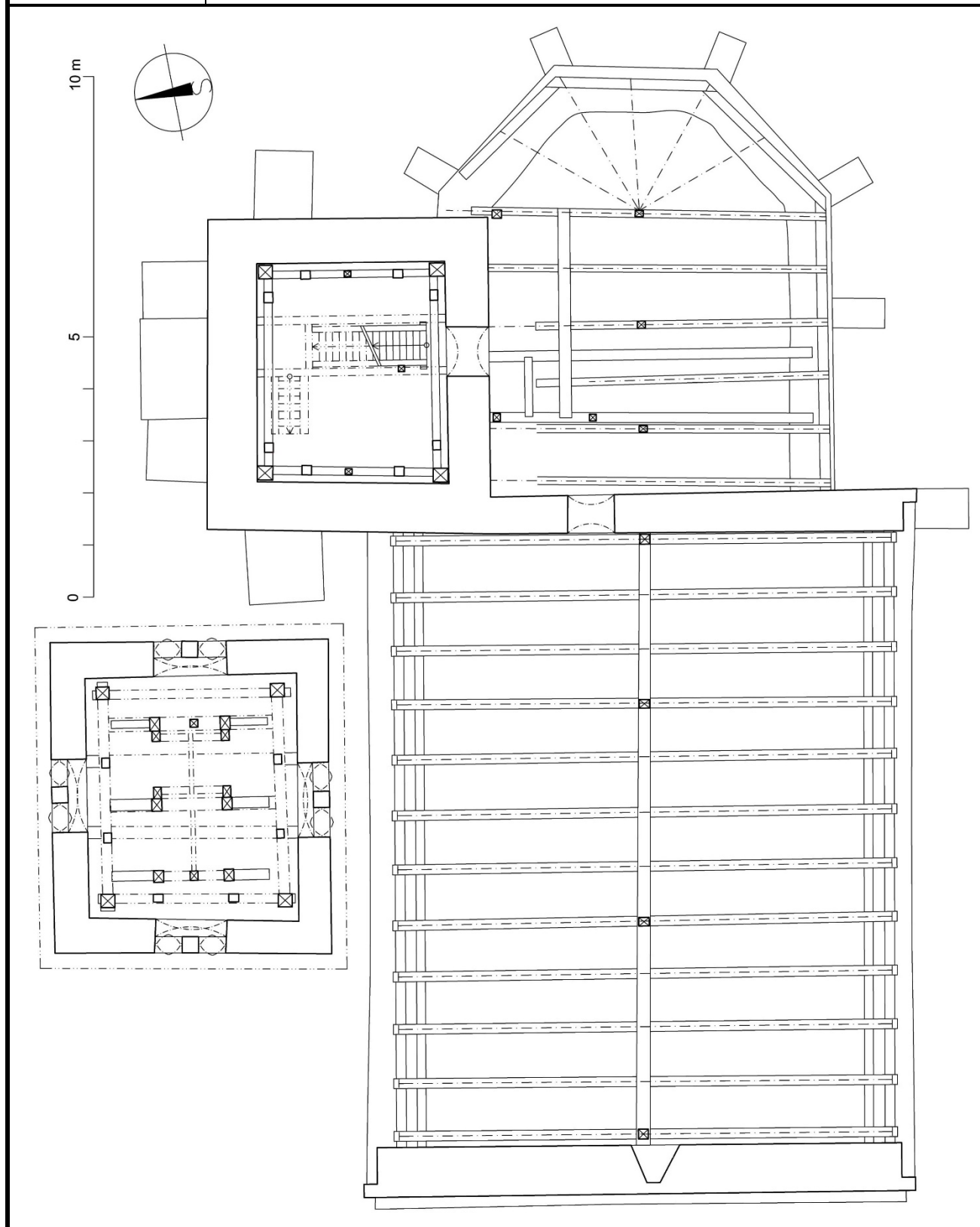
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož	Rok:	2008-21
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie		
Popis:	Půdorys na úrovni vstupu.		

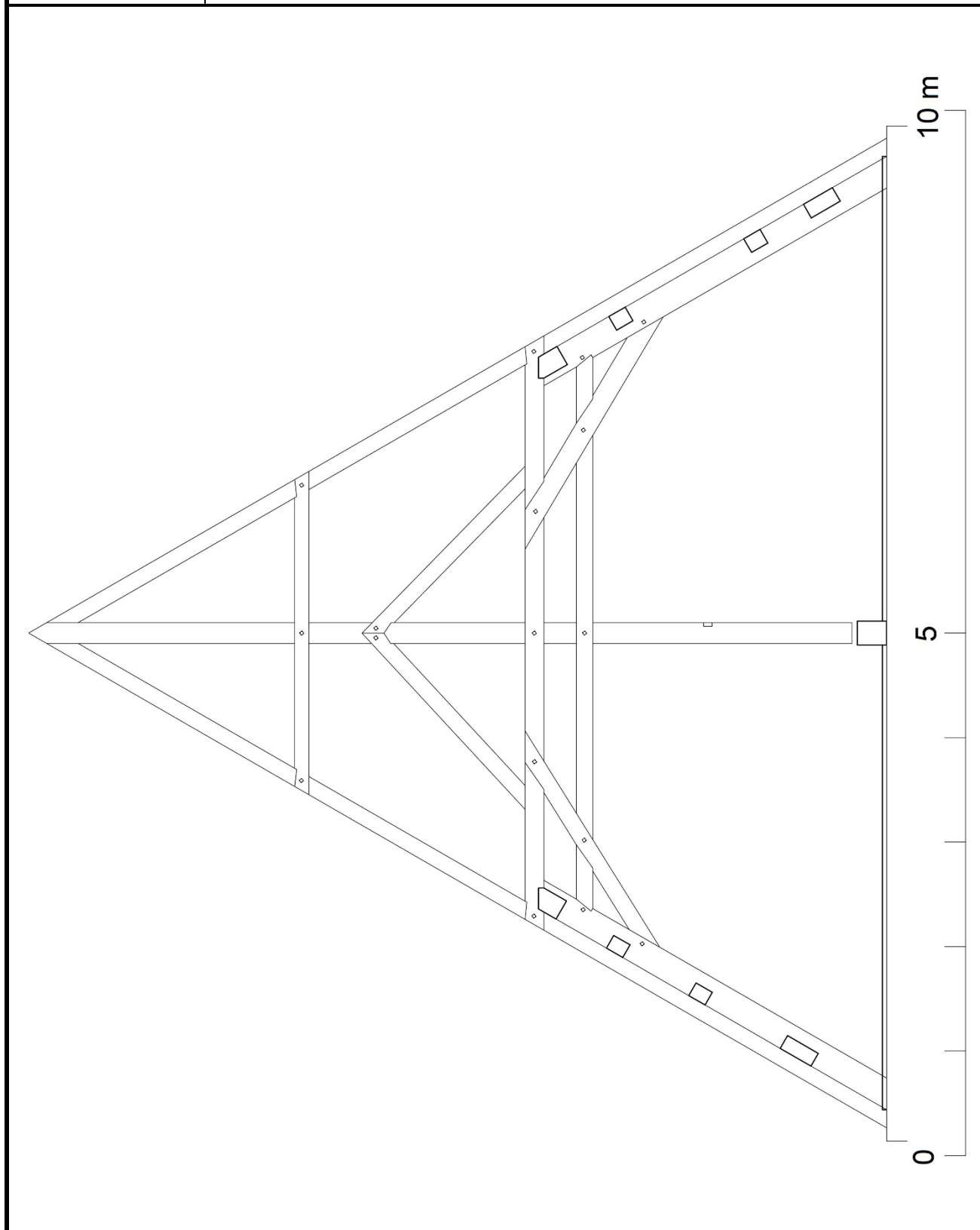
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec, Tomáš Brož	Rok:	2008-21
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie		
Popis:	Půdorys na úrovni okenních otvorů a půdorys prvního patra věže.		

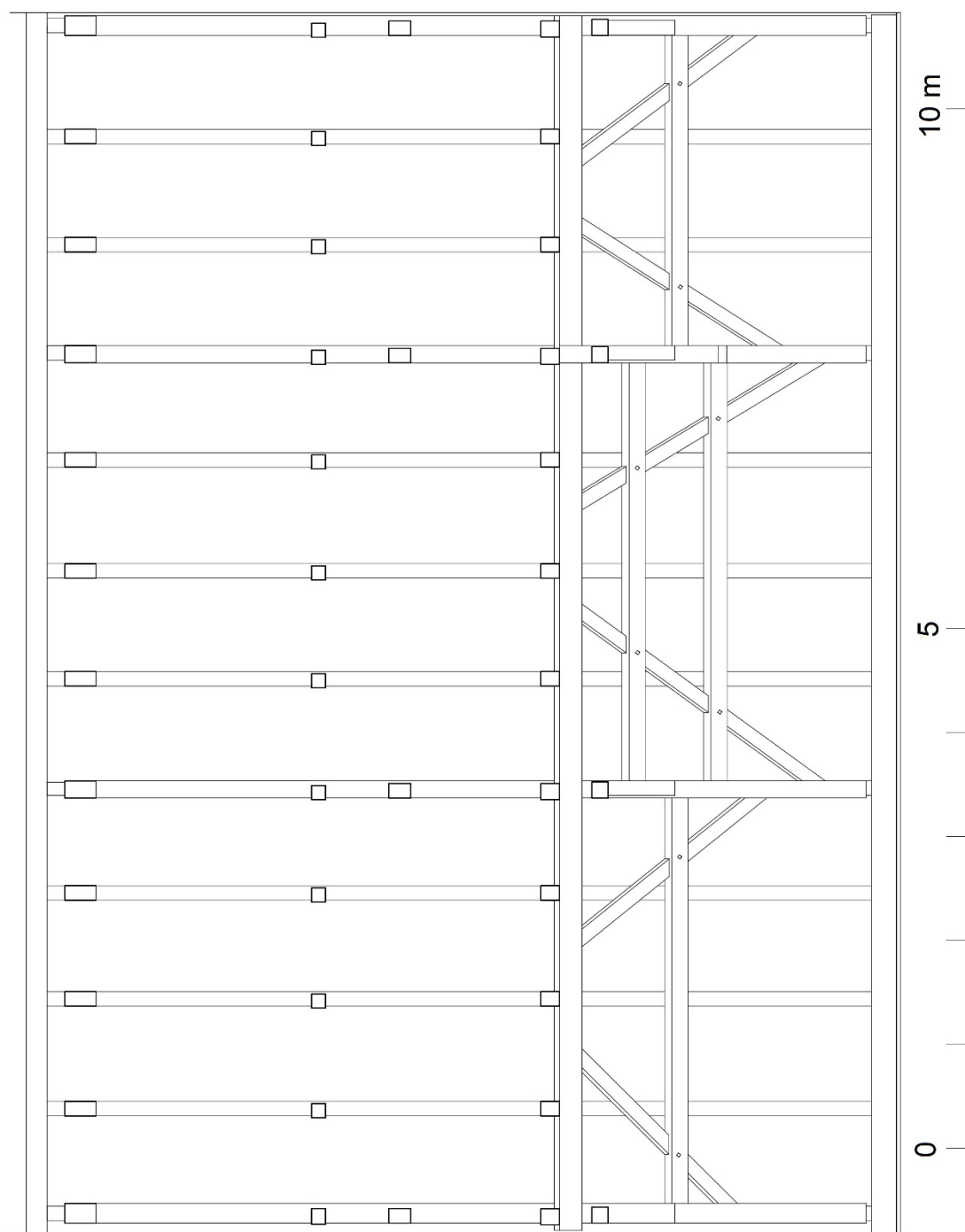
Autor zaměření:	J. Skopec, T. Brož, M. Nový, P. Bažant	Rok:	2008-21
Kresba:	Jaroslav Skopec, Petr Bažant	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie		
Popis:	Půdorys na úrovni krovů a půdorys zvonového patra věže.		

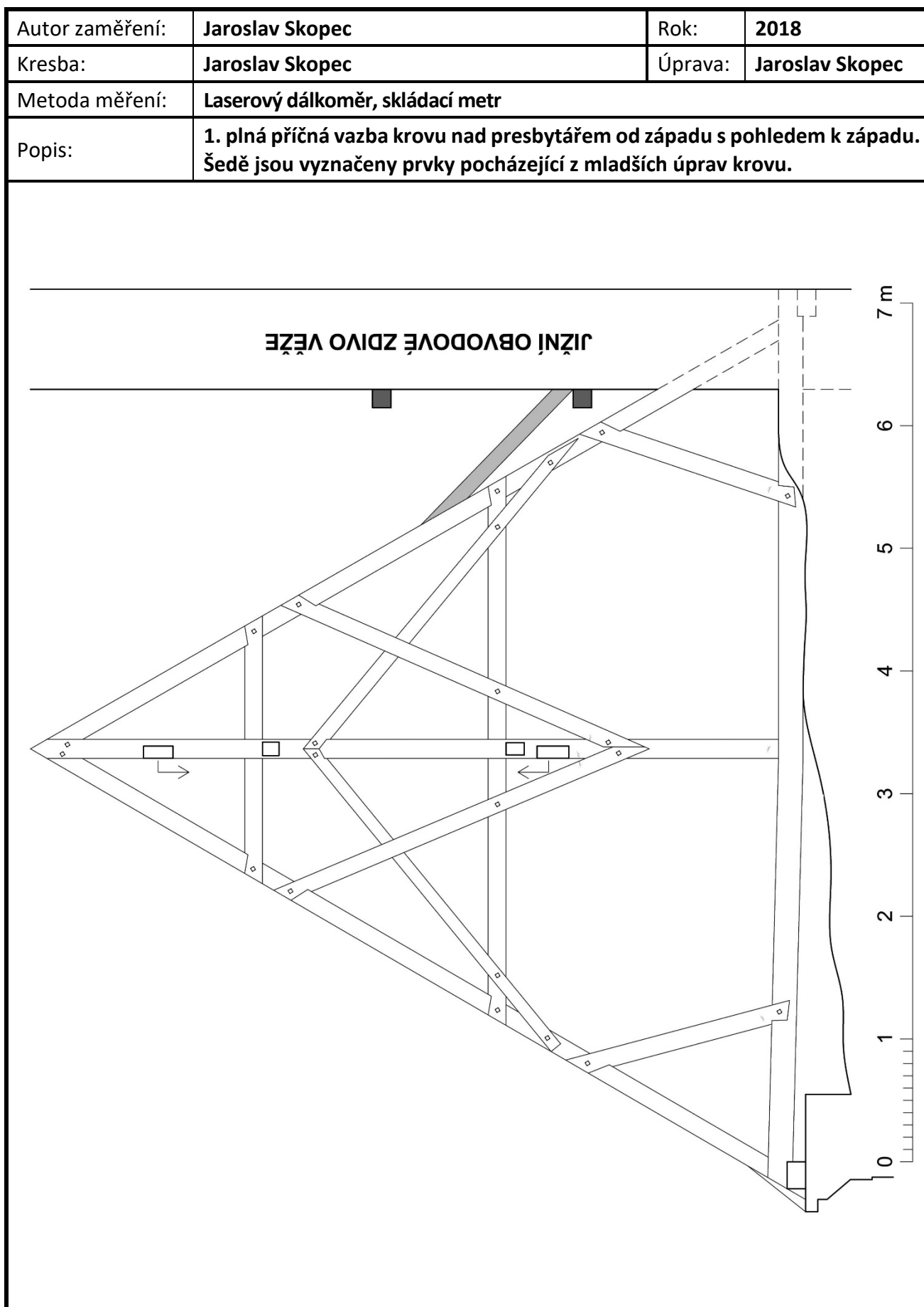

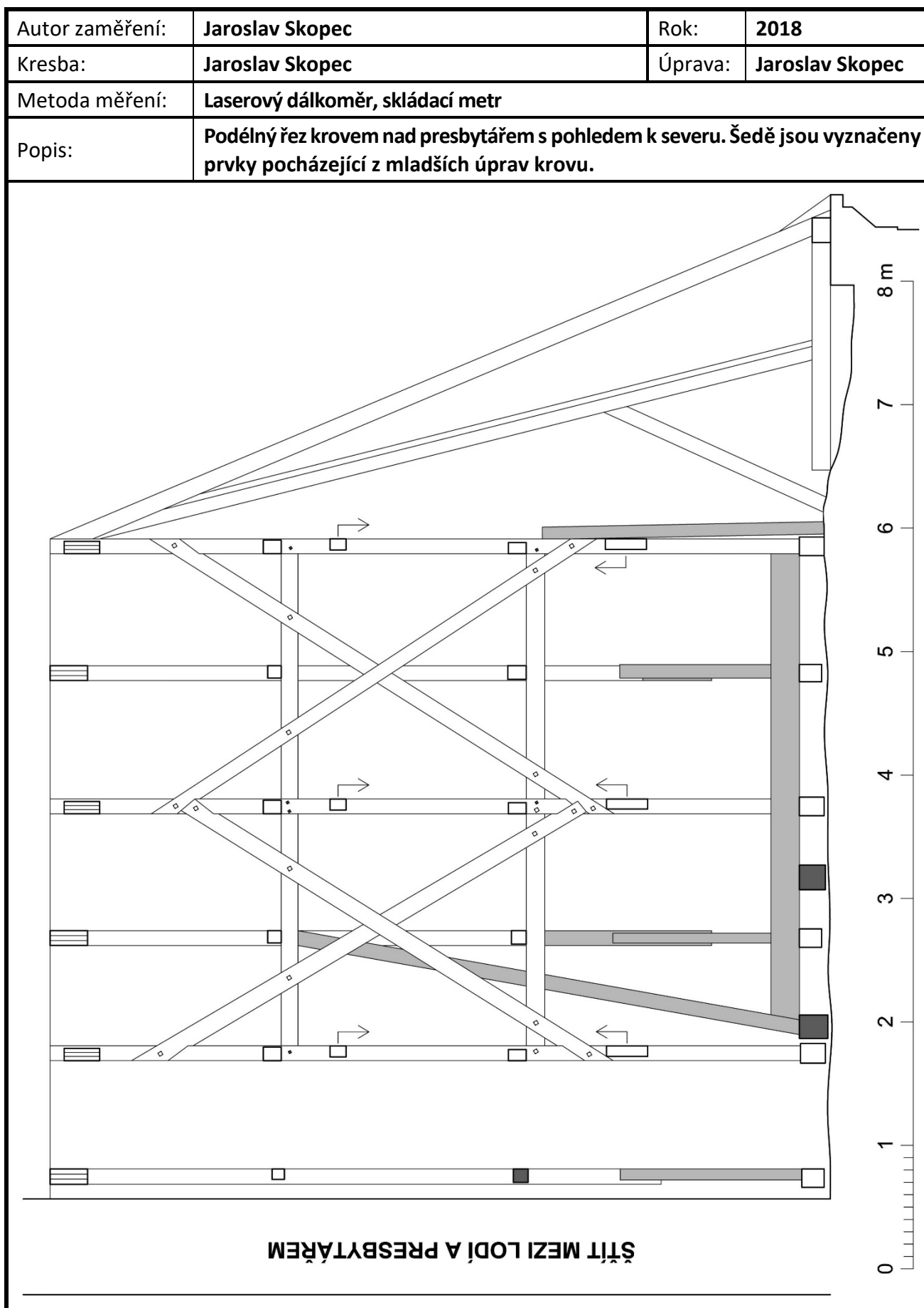
Autor zaměření:	Petr Bažant	Rok:	2018
Kresba:	Petr Bažant	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr		
Popis:	2. plná příčná vazba krovu nad lodí od východu s pohledem k východu.		

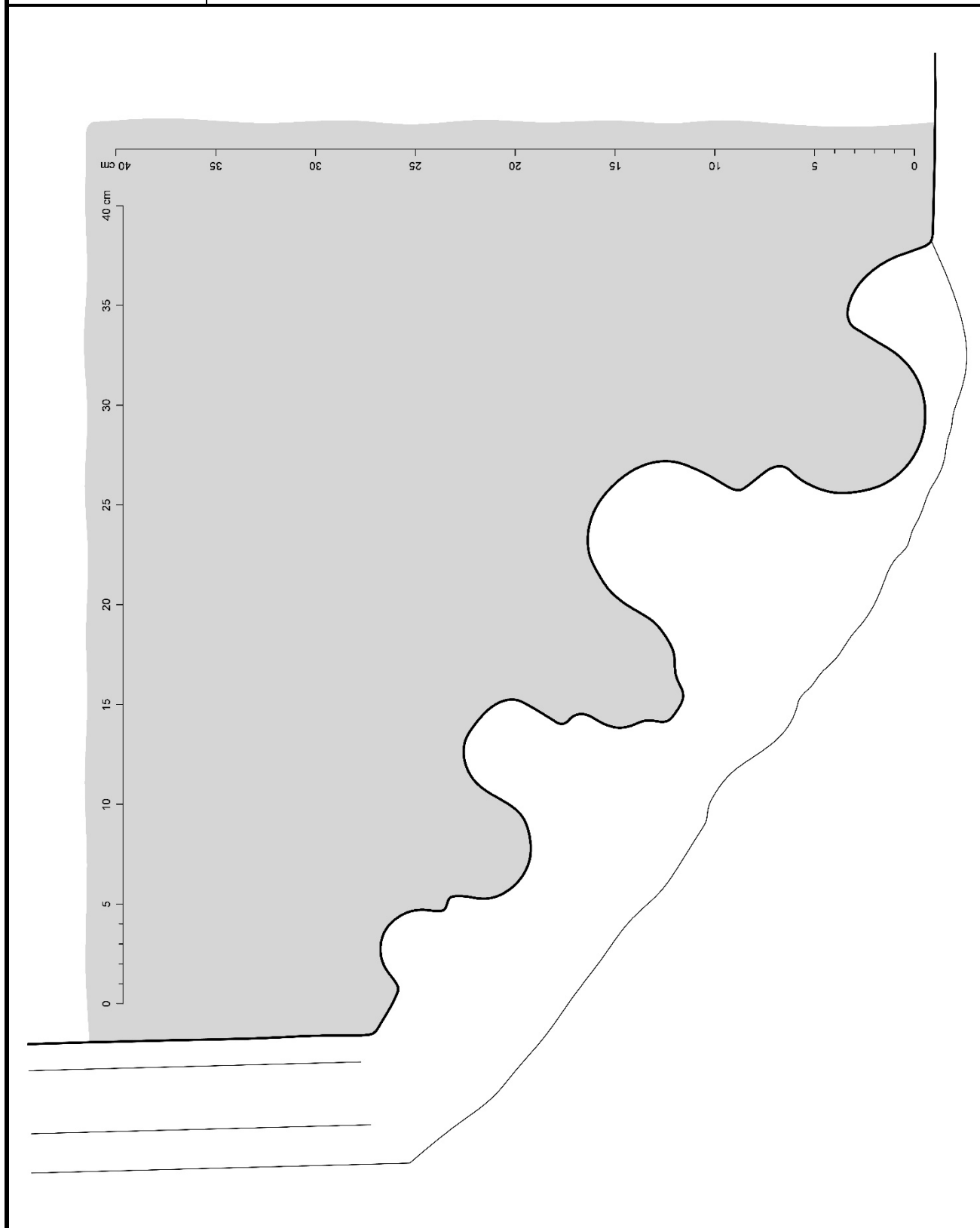
Autor zaměření:	Petr Bažant	Rok:	2018
Kresba:	Petr Bažant	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr		
Popis:	Podélný řez krovem nad lodí s pohledem k severu.		

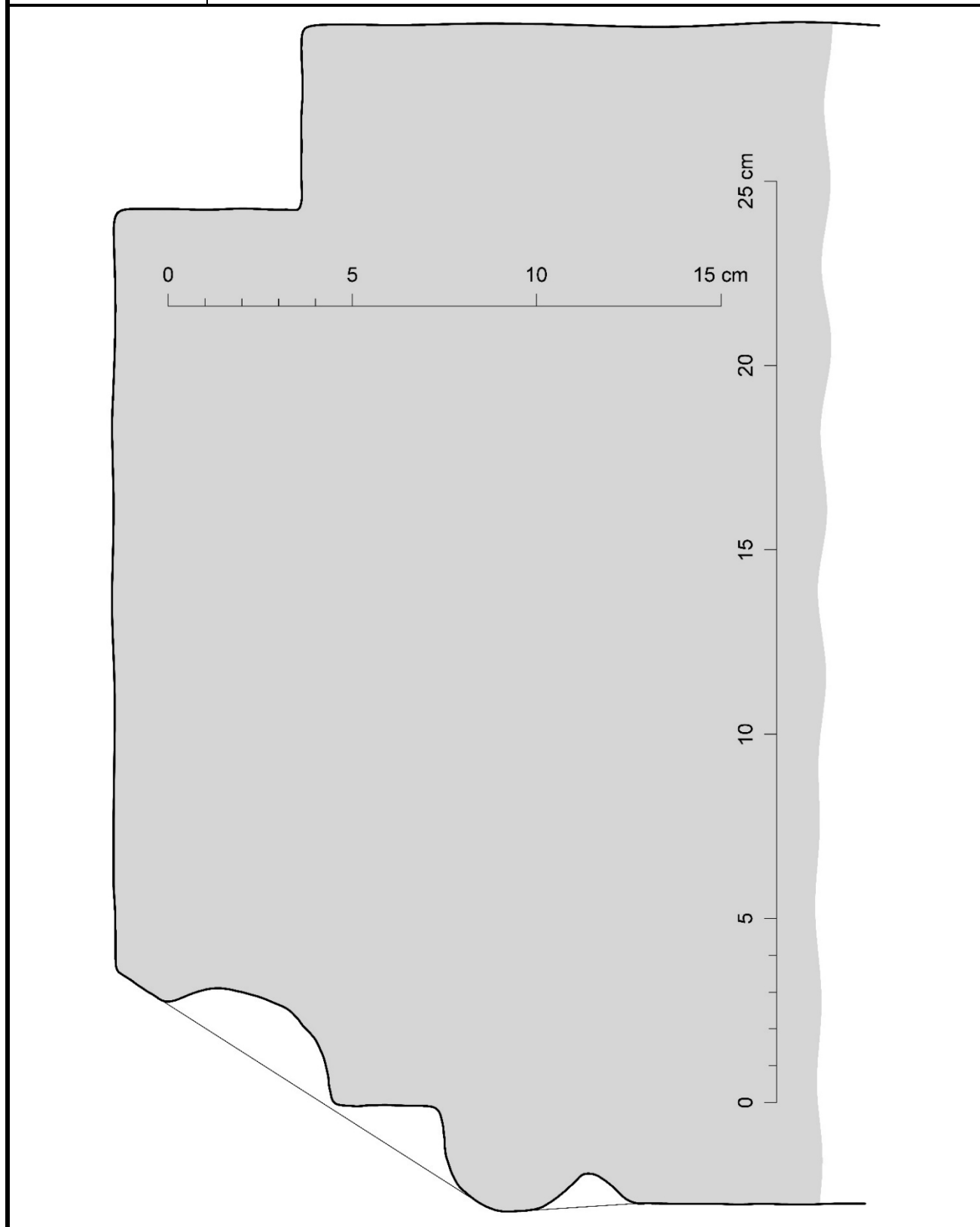

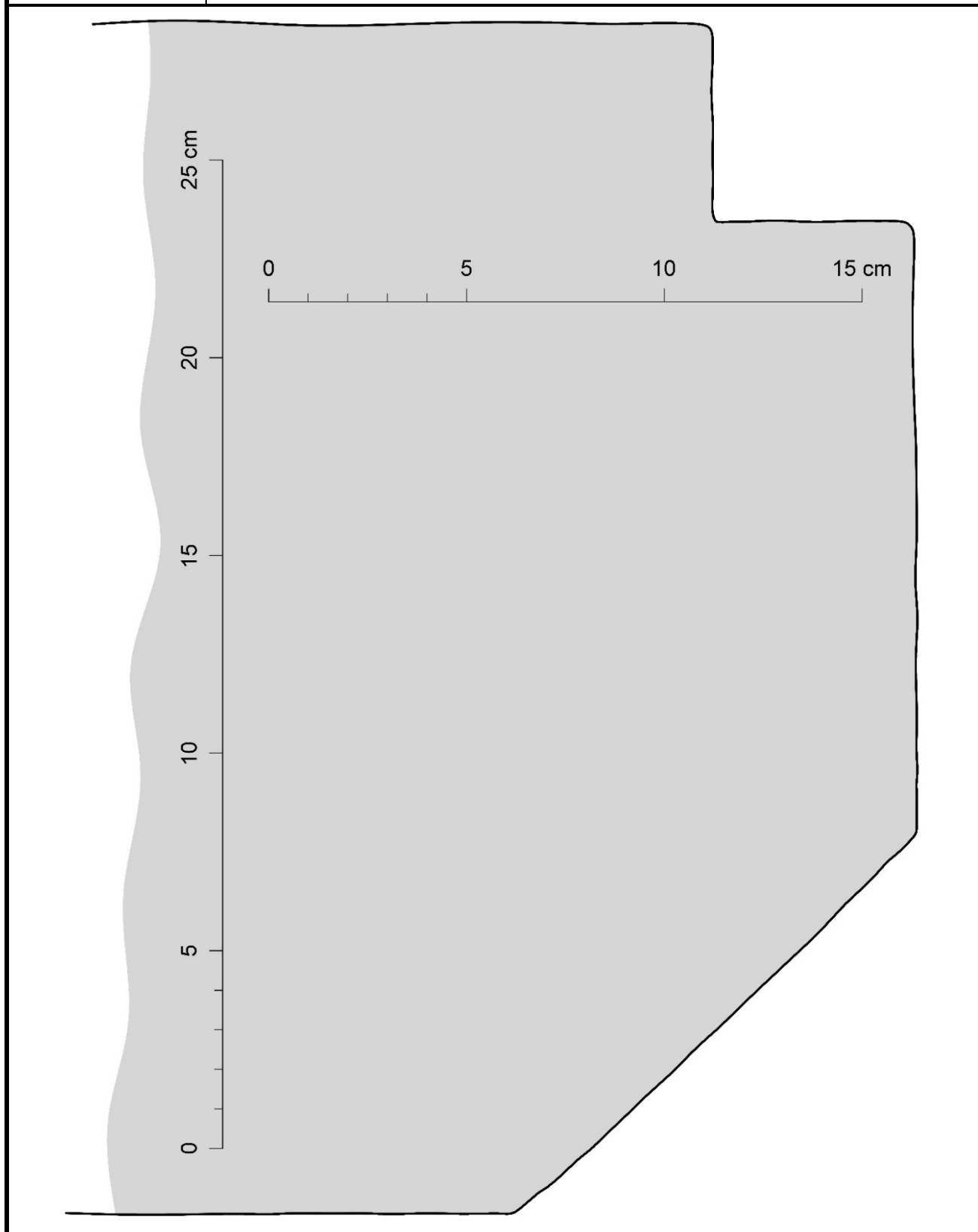
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2021
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky jižního portálu lodi.		

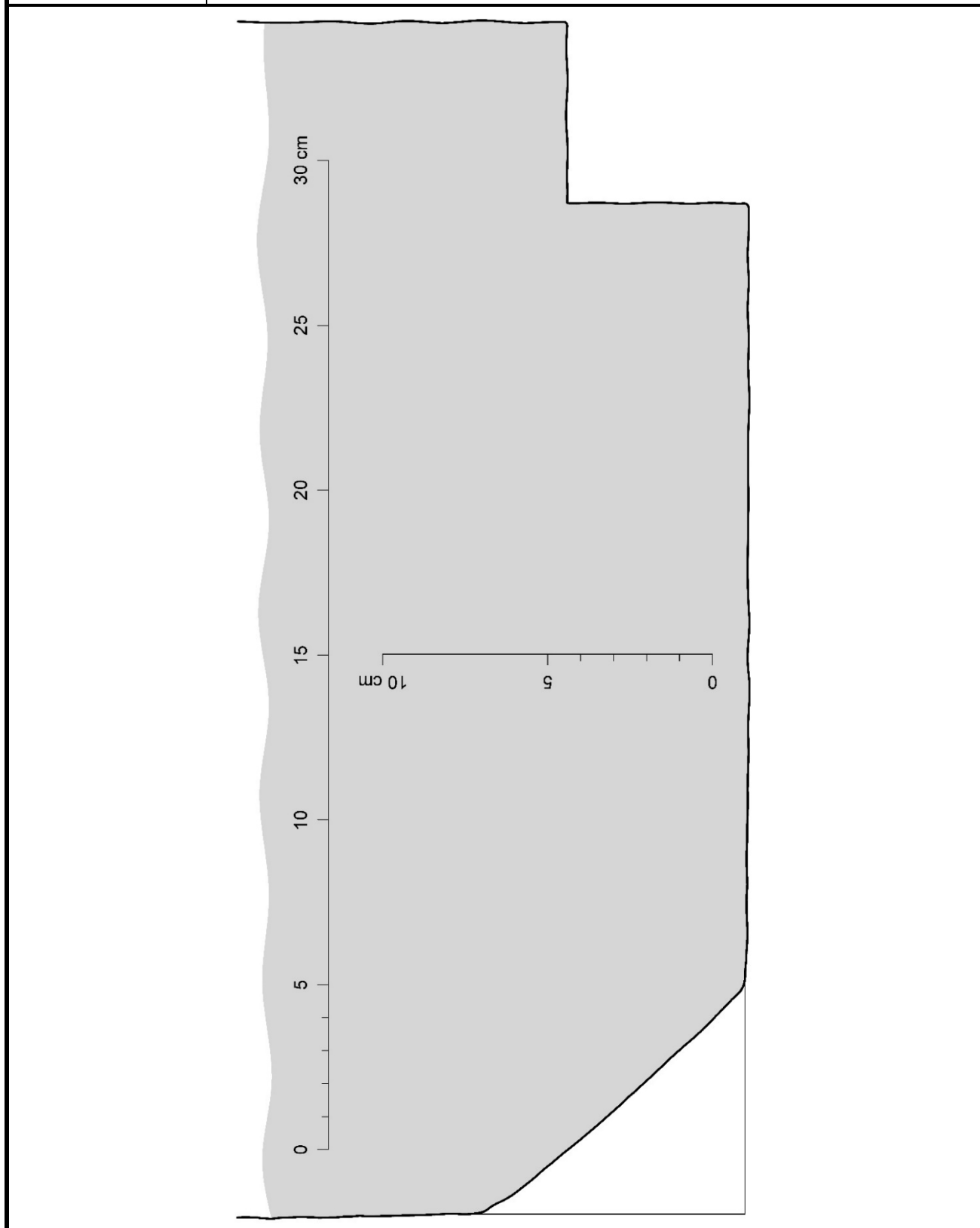
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami, skládací metr.		
Popis:	Profil východní stojky jihovýchodního okenního otvoru lodi.		

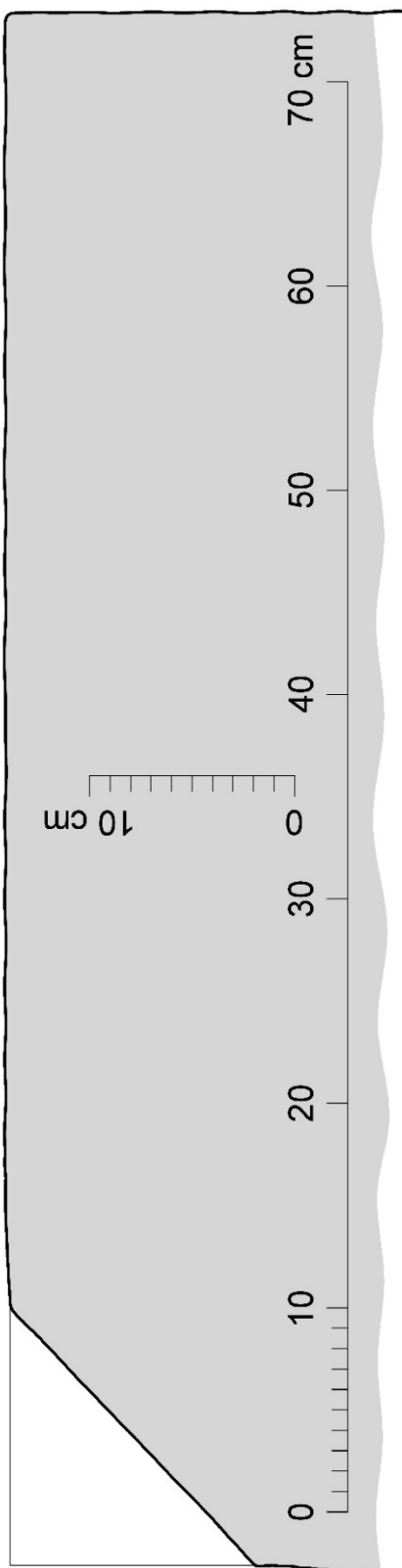
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami, skládací metr.		
Popis:	Profil západní stojky jihozápadního okenního otvoru lodi.		

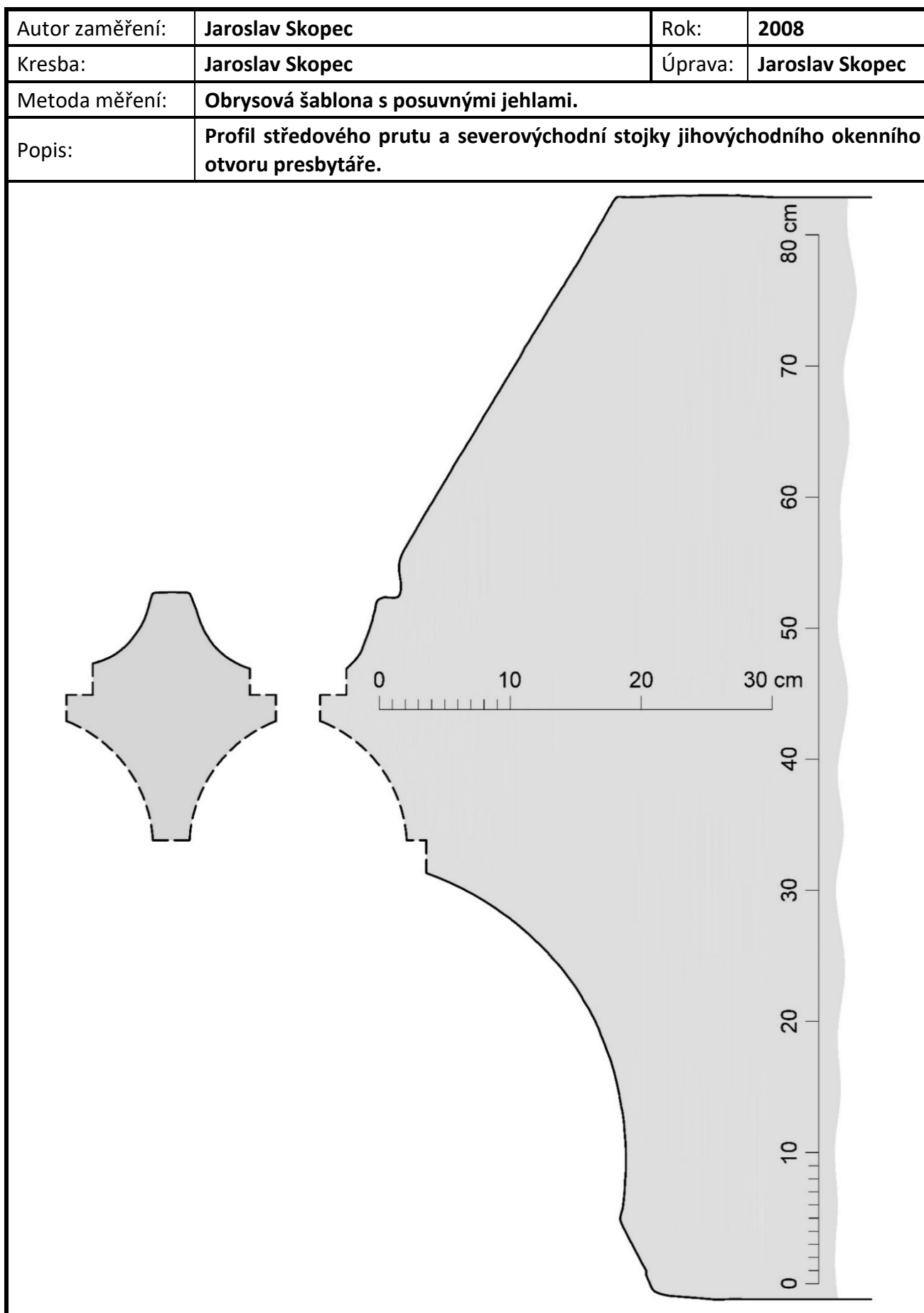

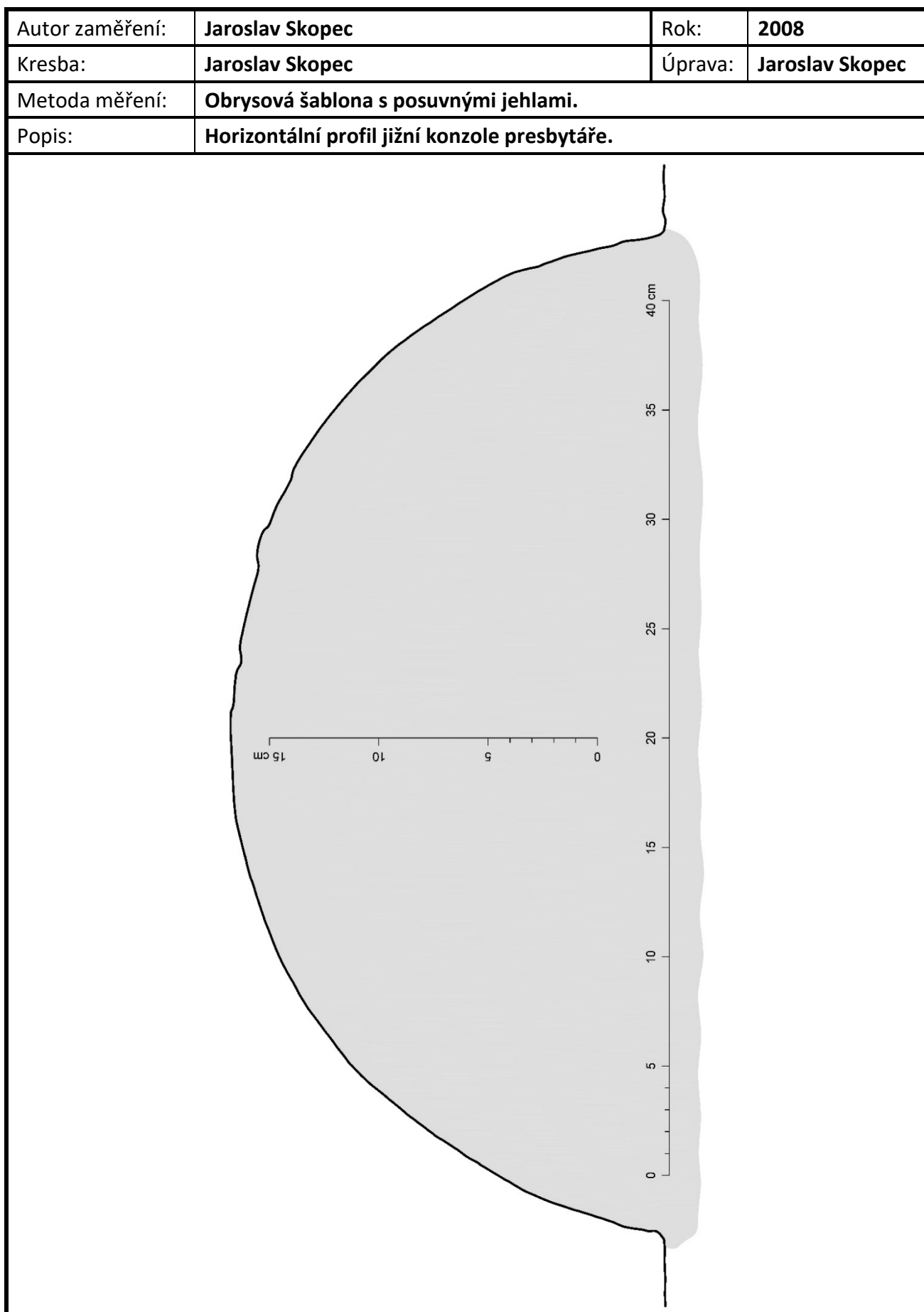
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami, skládací metr.		
Popis:	Profil severní stojky západního okenního otvoru lodi.		

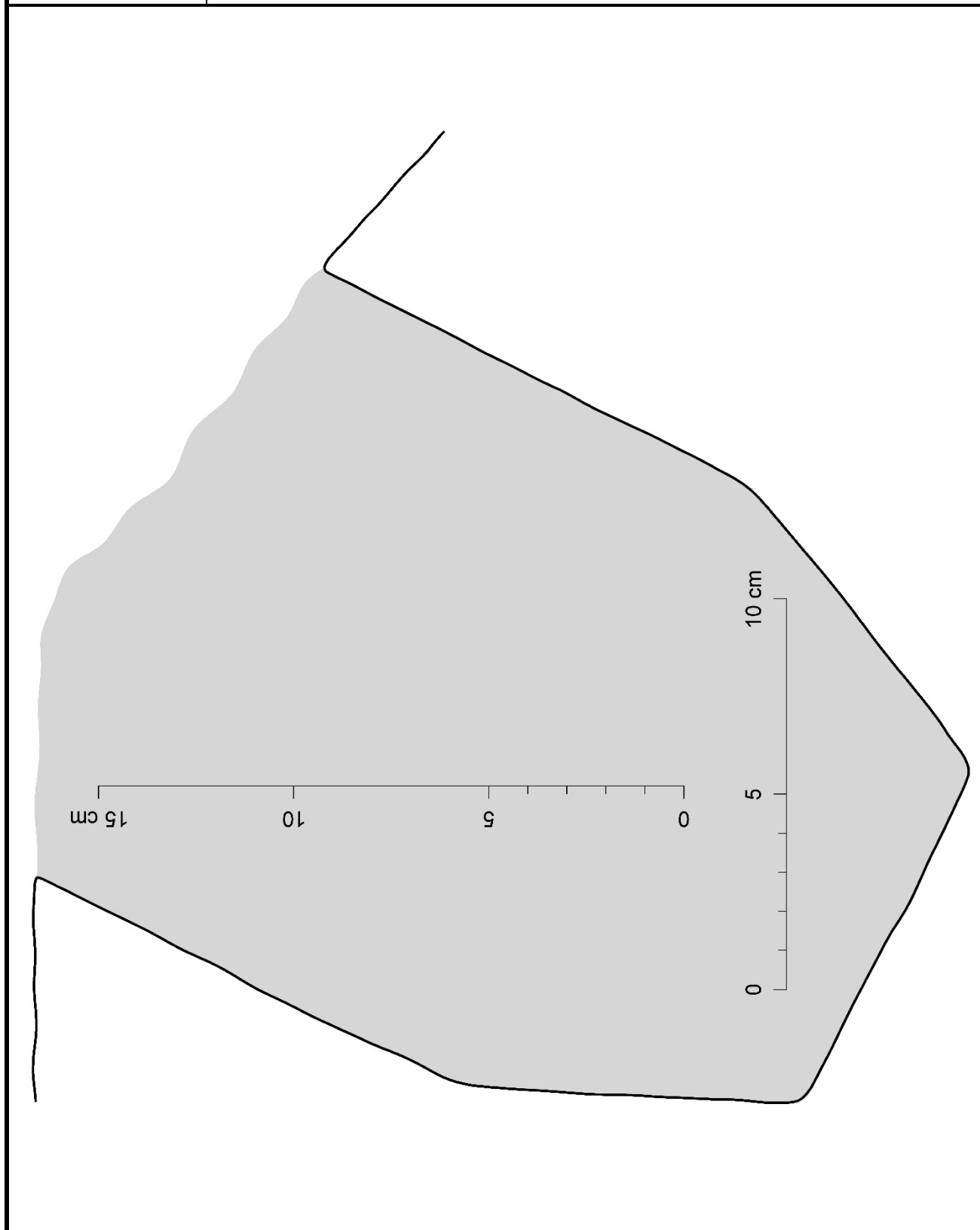
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil jižní stojky vítězného oblouku.		

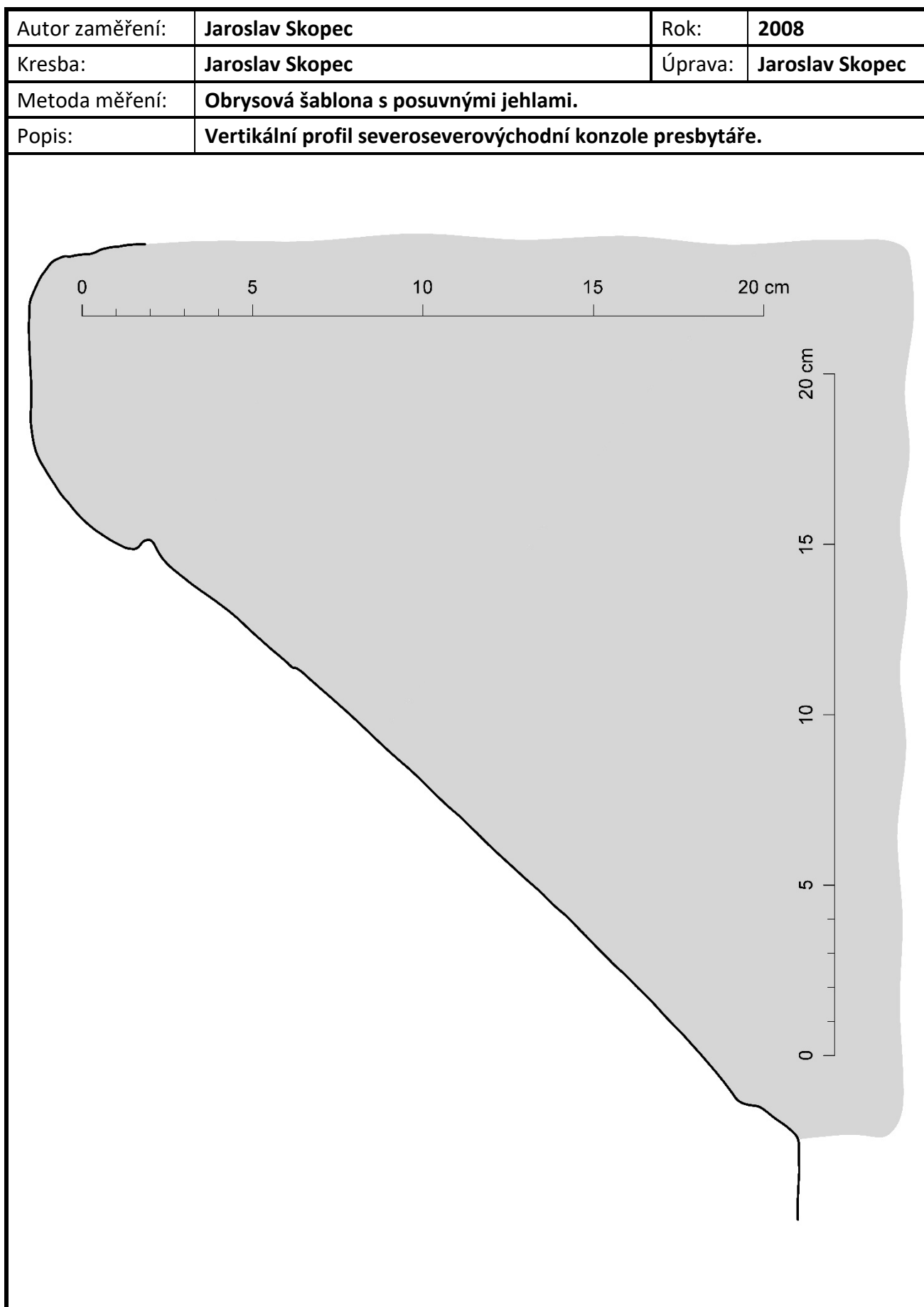

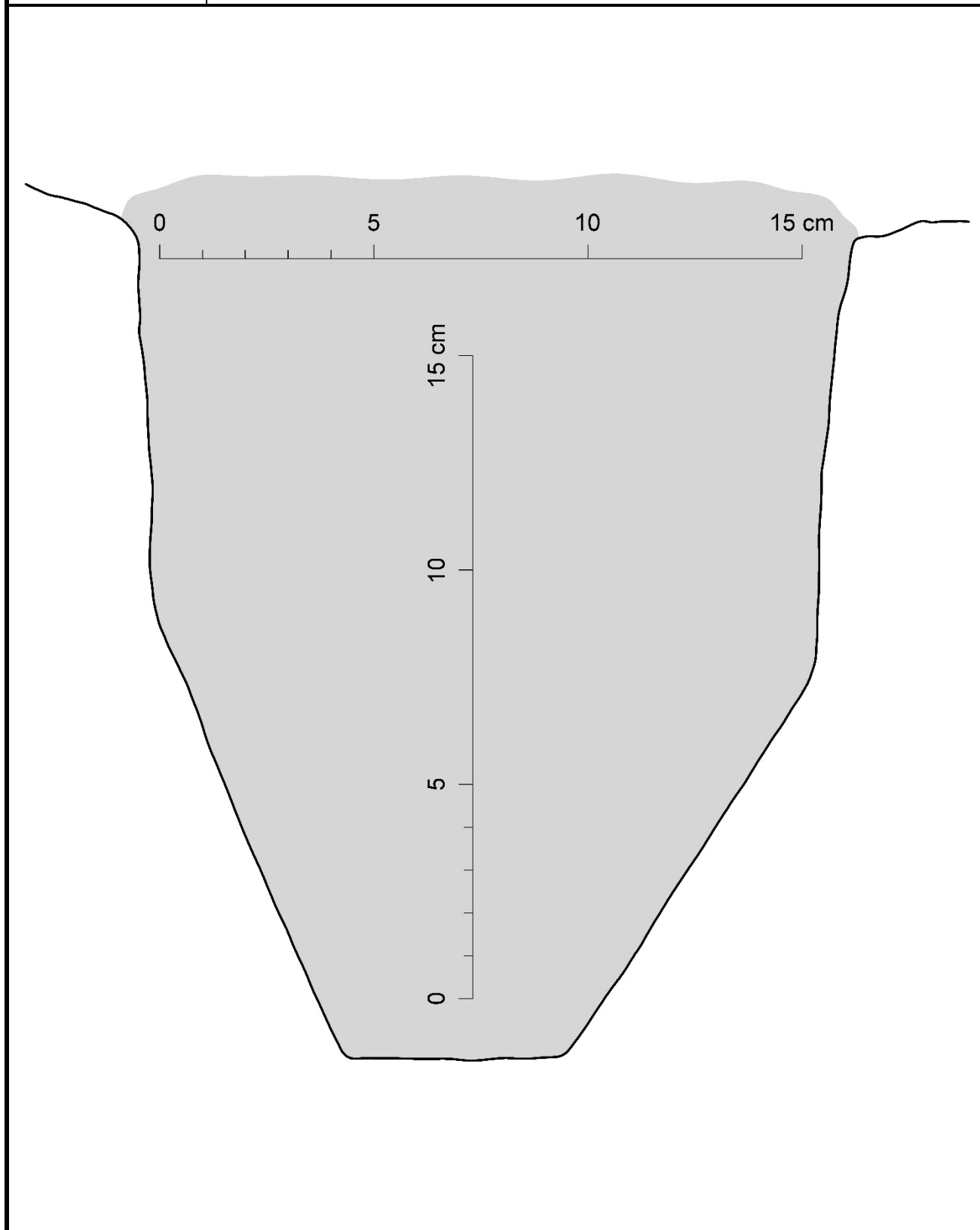

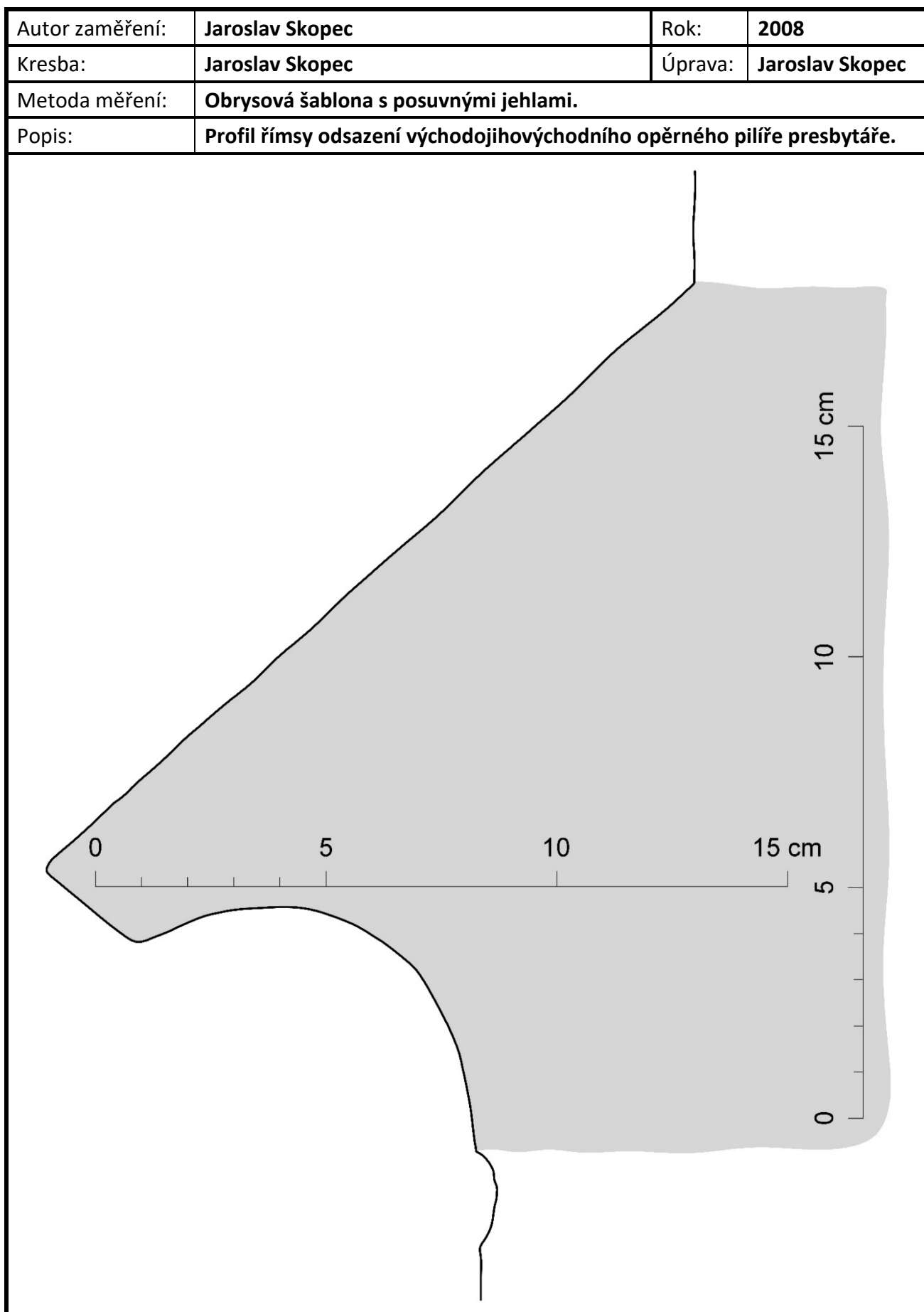
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Horizontální profil severoseverovýchodní konzole presbytáře.		

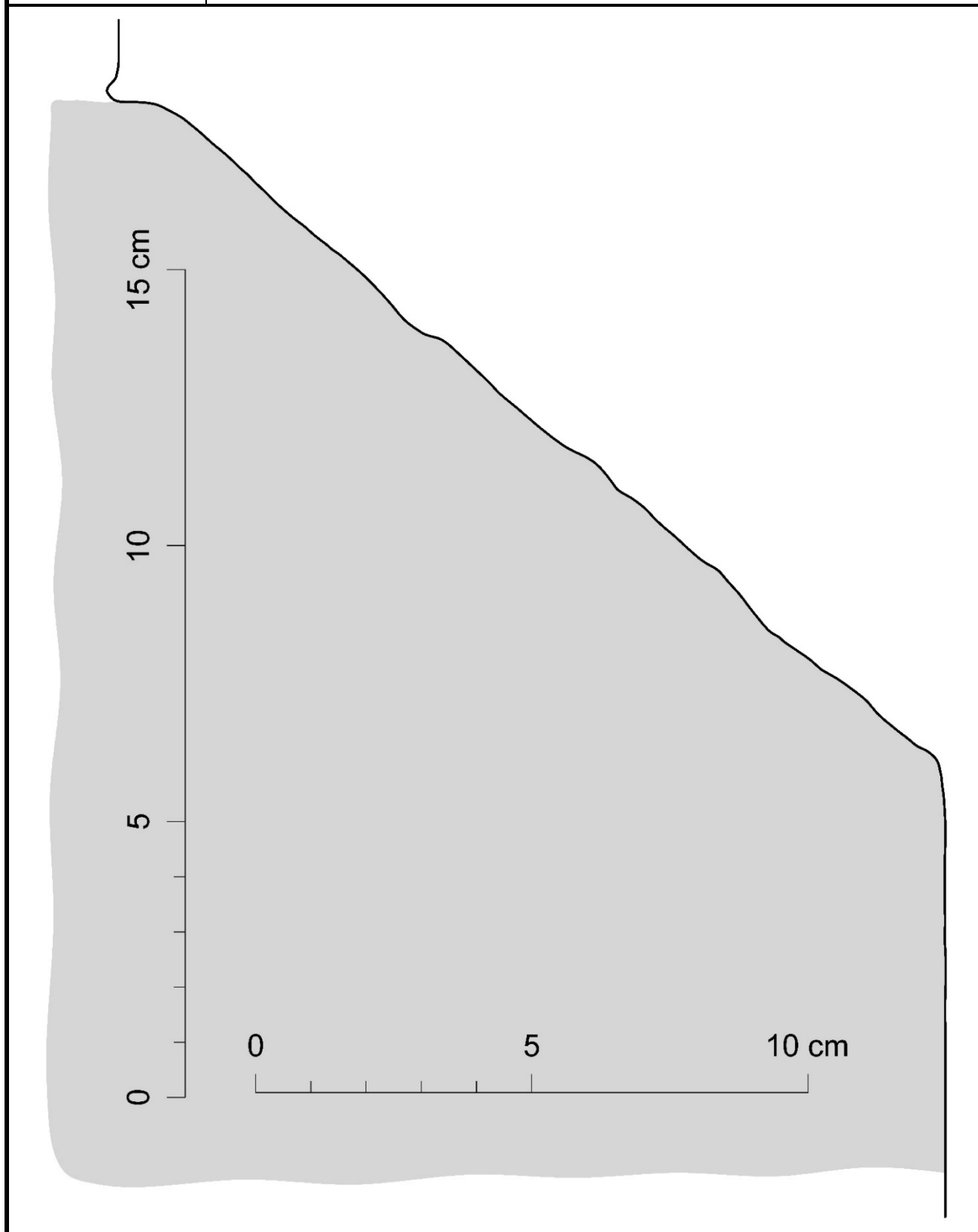

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil žebra klenby presbytáře.		

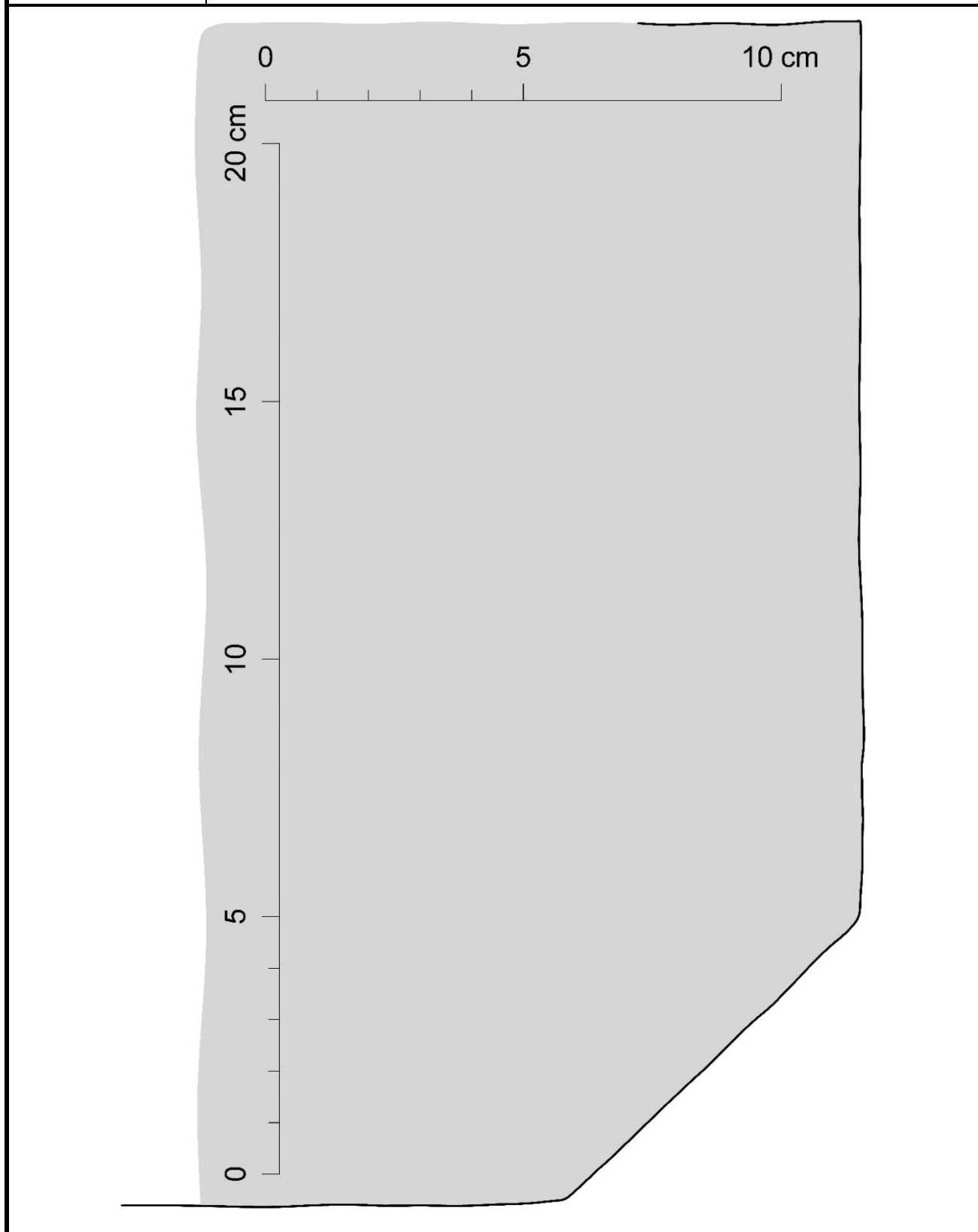

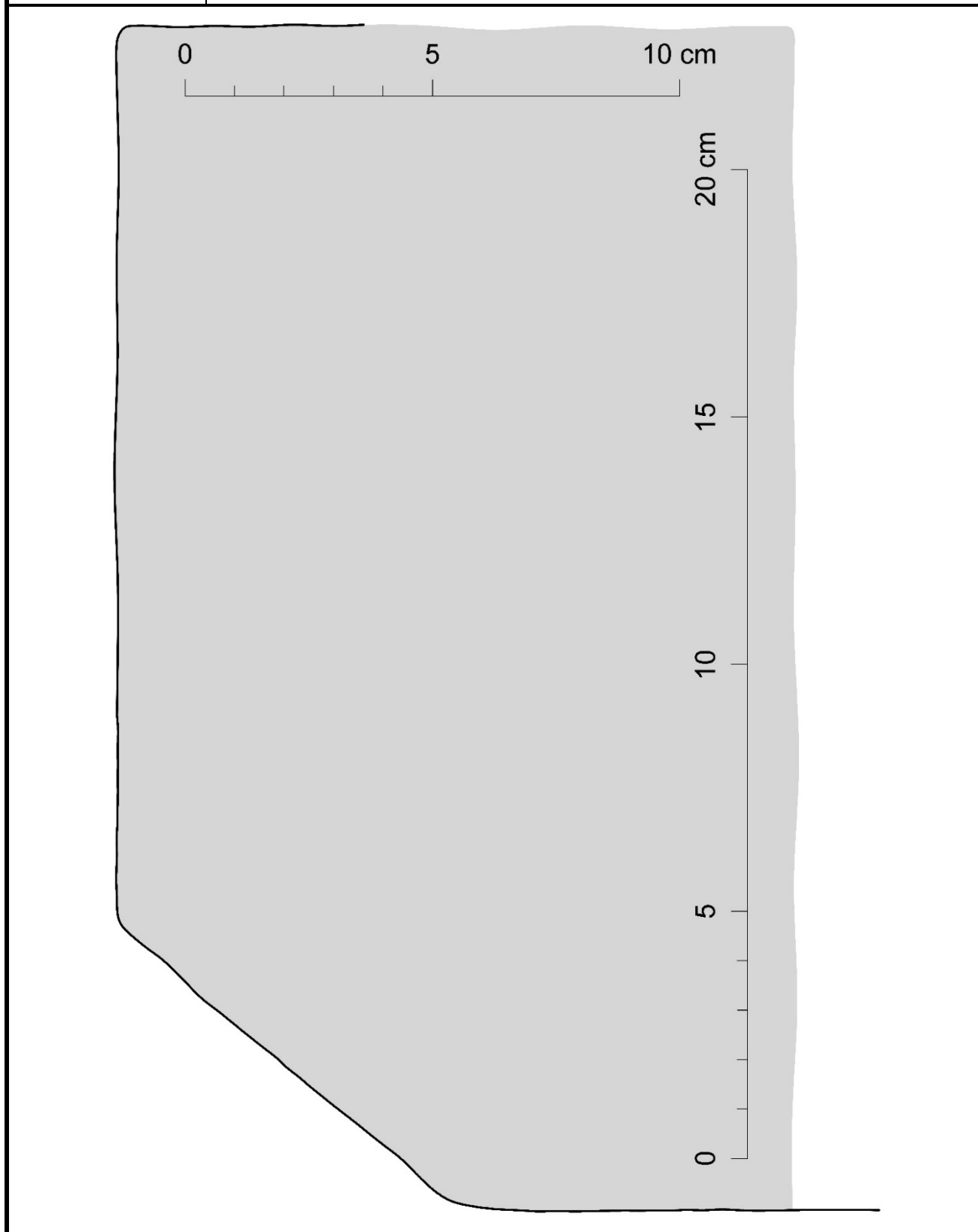
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil soklu severoseverovýchodního opěrného pilíře presbytáře.		

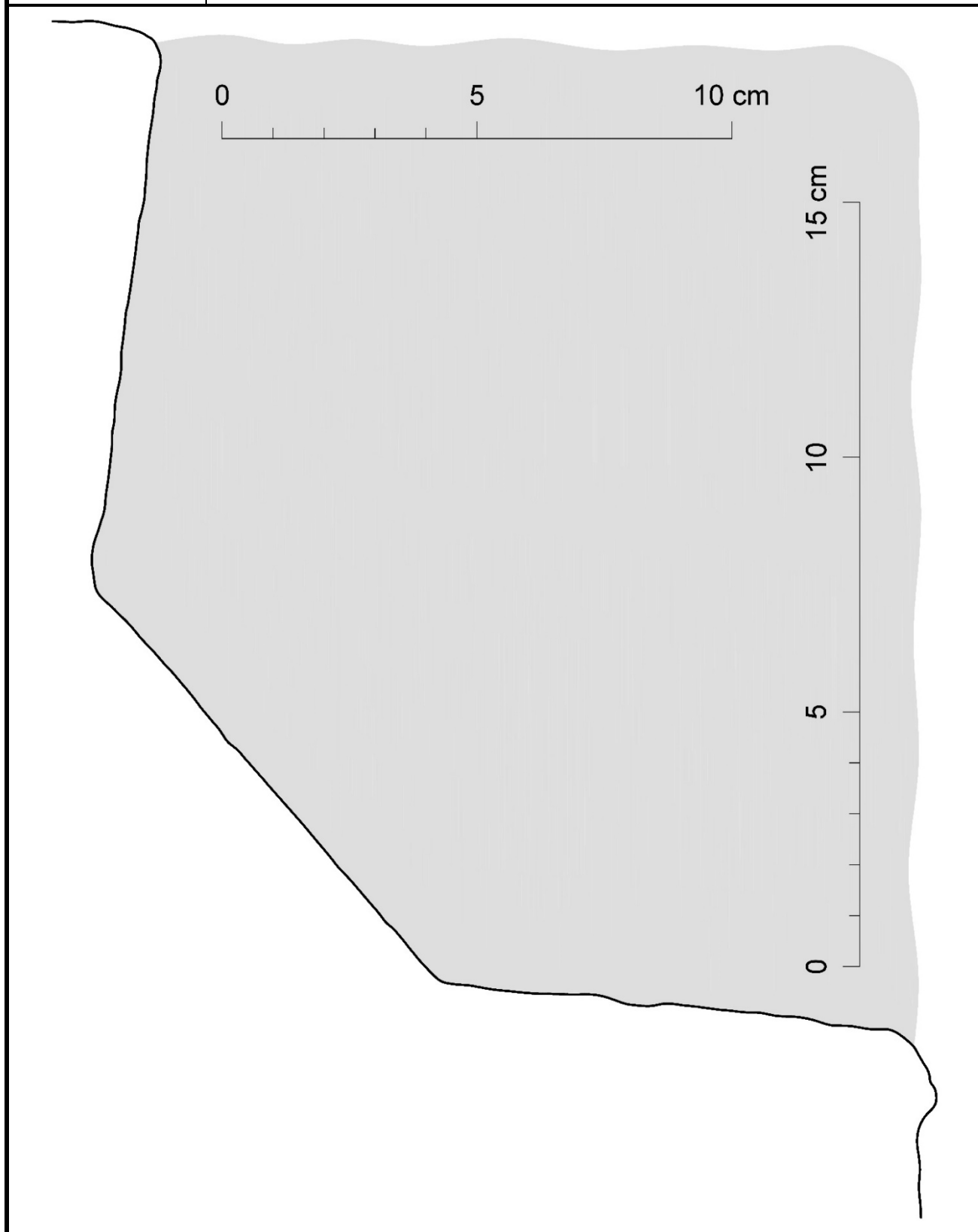
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil archivolty východního portálu sakristie.		

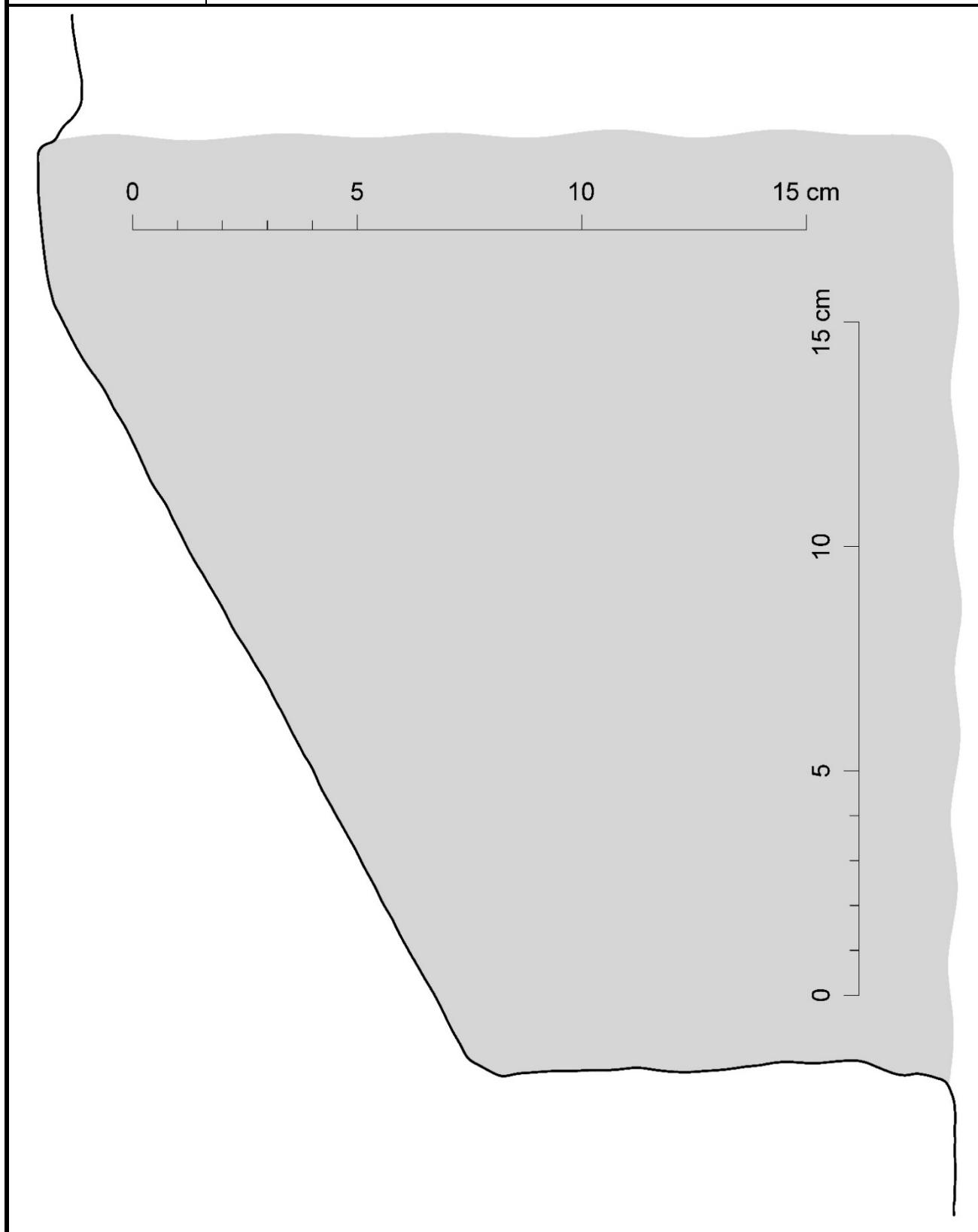
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2012
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil východní stojky portálu z presbytáře do sakristie.		

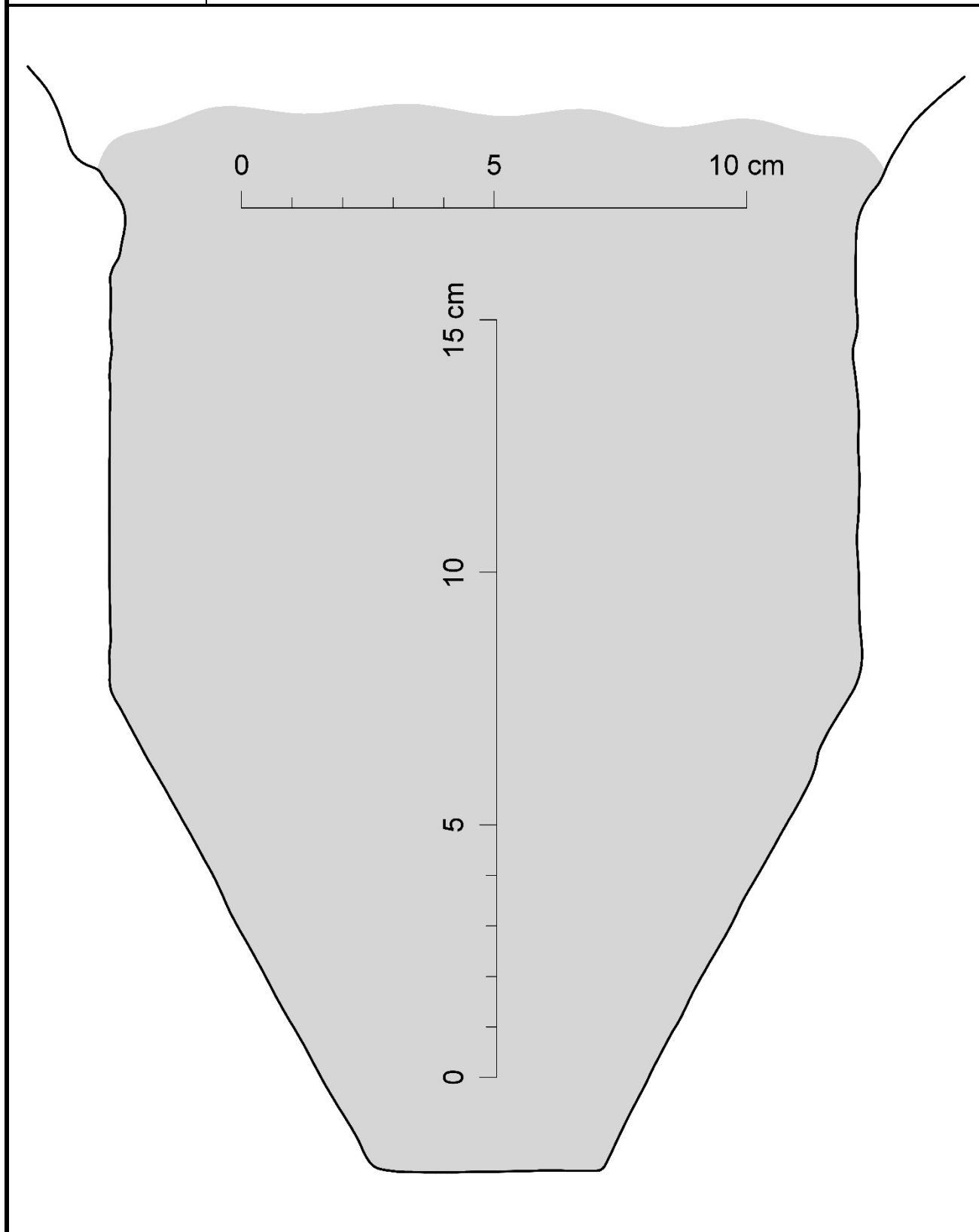
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Horizontální profil severovýchodní konzole sakristie.		

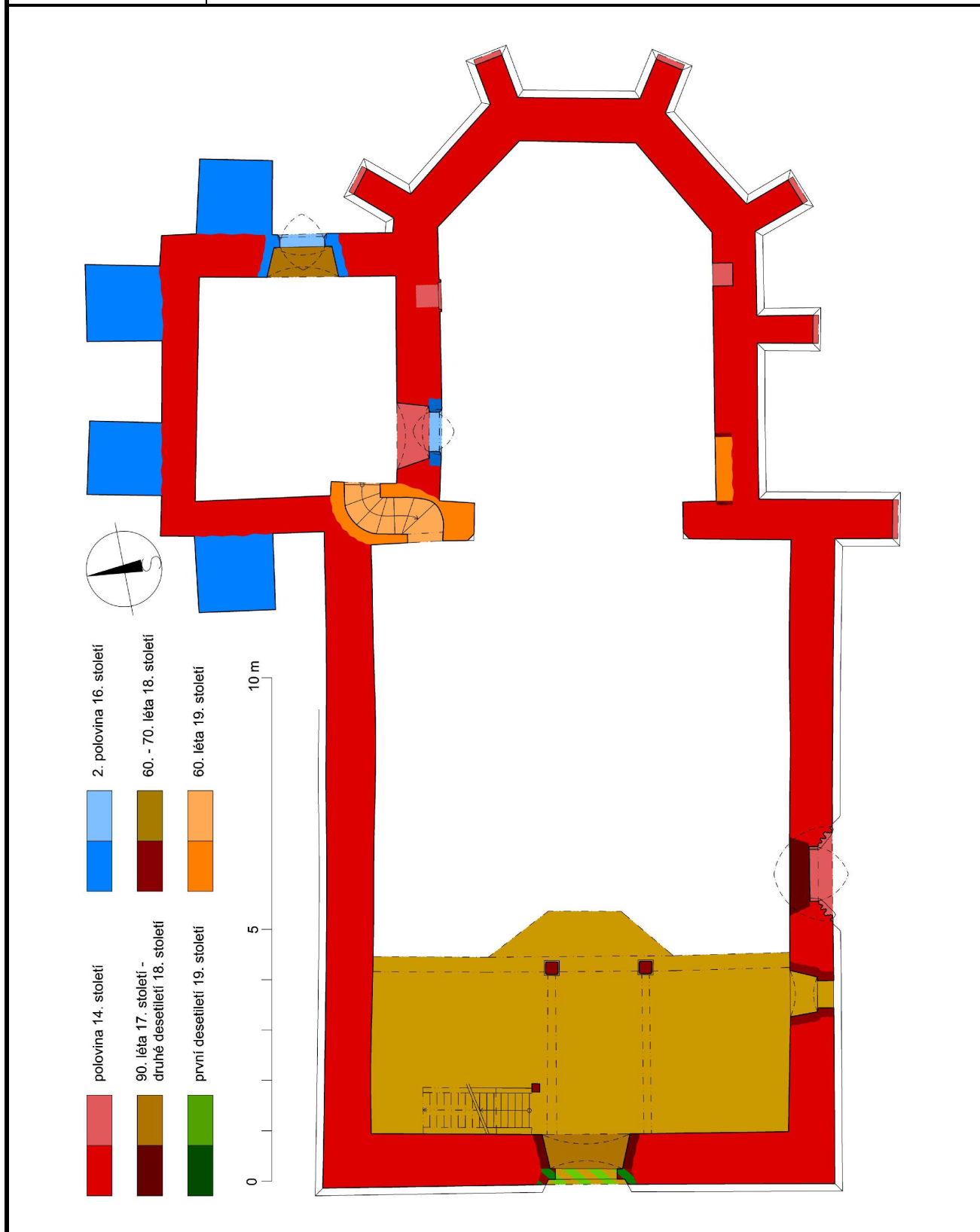
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Vertikální profil severovýchodní konzole sakristie.		

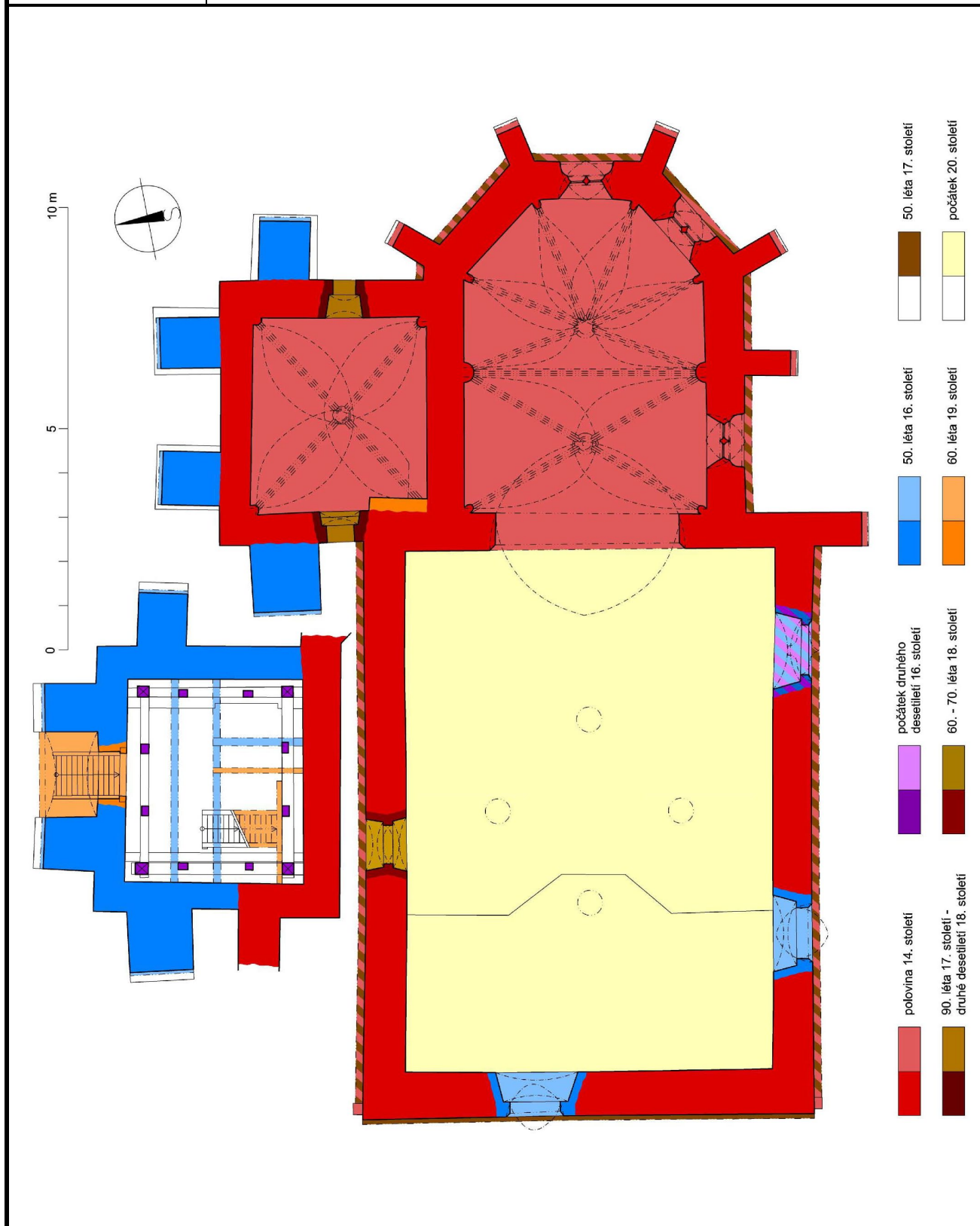
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008
Kresba:	Jaroslav Skopec	Úprava:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Obrysová šablona s posuvnými jehlami.		
Popis:	Profil žebra klenby sakristie.		

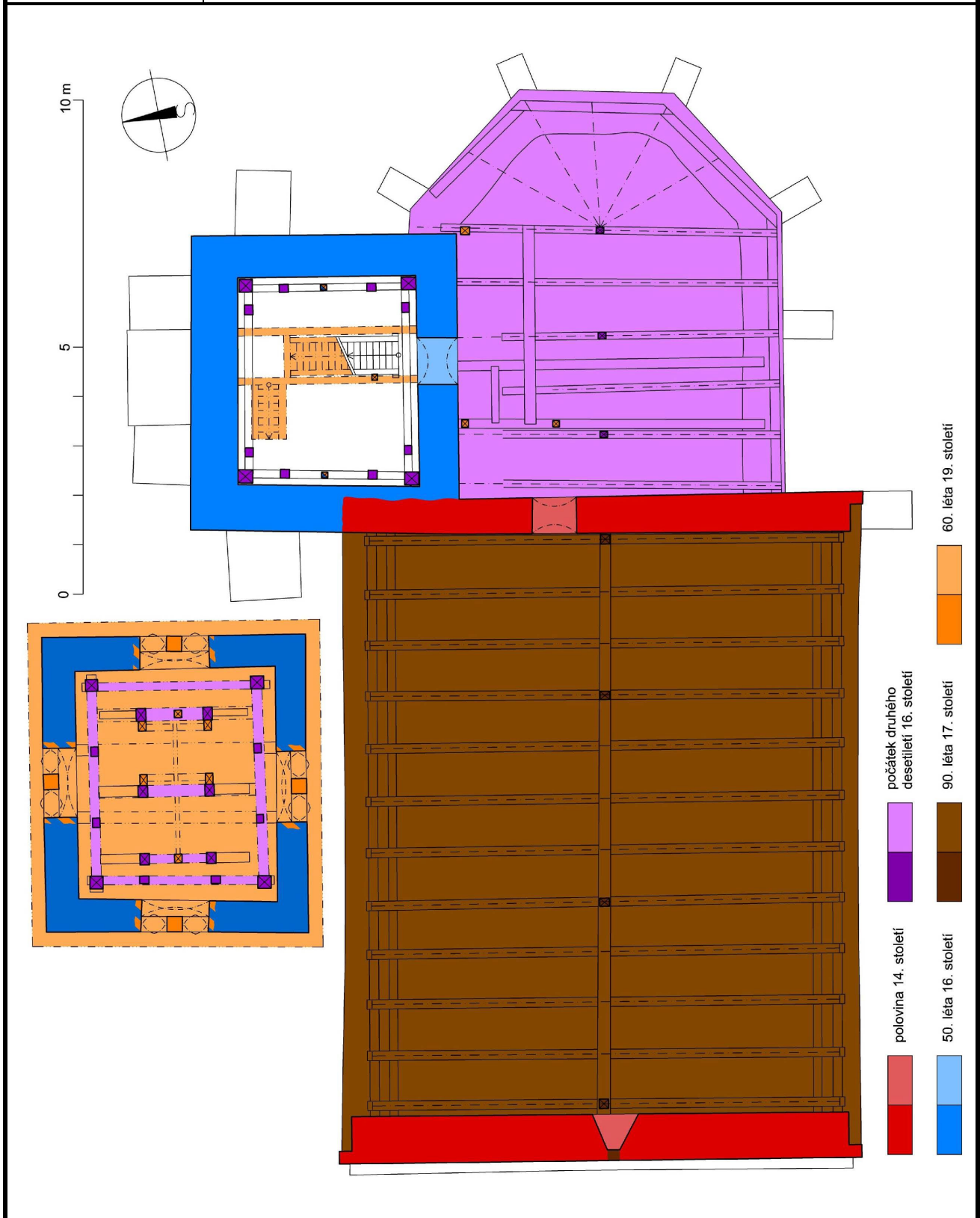
Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2008-21
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni vstupu.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2012
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni okenních otvorů a půdorys prvního patra věže.		

Autor zaměření:	Jaroslav Skopec	Rok:	2012-19
Kresba:	Jaroslav Skopec	Vyhodnocení:	Jaroslav Skopec
Metoda měření:	Laserový dálkoměr, skládací metr, totální stanice, vícenímková fotogrammetrie.		
Popis:	Půdorys na úrovni krovů a půdorys zvonového patra věže.		

objednal		NPÚ ÚOP v Ústí nad Labem		kraj / okres		Ústecký / Louny		nadmořská výška			
adresa		obec		Bitozeves		zeměpisná šířka		zeměpisná délka			
telefon		ulice (orientační číslo)		číslo popisné		zpracoval		Panaček M.			
e-mail		skopec@npu.cz		objekt		kostel sv. Michaela		Kyncel T.			
datum odběru		21. 9. 2018		popis prvku		datová					
čís.	způsob oprac.	značka	tloušťka cm	délka cm	WK	konstrukce	poznámka	číslo vzorku	dřevina	počet letok. /běl	datum skácení
19	T	IIIV	14x14		A	krov lodi	4. příčná vazba od Z - S krokev	Y3617	smrk	39	1650/51
20	T	IIIV	17x21		A	krov lodi	5. příčná vazba od Z (2. plná) - S ležatý sloupek	Y3618	borovice	44	1650/51
21	T	ΔΔΔ	13x16		A	krov lodi	3. příčná vazba od V - J krokev	Y3619	smrk	30 +1	1650/51
22	T	Δ	15x17		A	krov lodi	1. příčná vazba od V (1. plná) - pásek na J straně	Y3620	smrk	31	1650/51
23	T		12x16		A	krov lodi	podélná vazba LS mezi 1. a 2. plnou příčnou vazbou od V na S straně - V vzpěra	Y3621	smrk	32	1650/51
24	T	II	14x16		A	krov lodi	2. příčná vazba od V - S krokev	Y3622a3	smrk	41	1650/51
26	T		15x19		A	krov presbytáře	2. příčná vazba od Z - vazný trám	Y3624	smrk	26	x
27	T		11x14		A	krov presbytáře	2. příčná vazba od Z - J patní vzpěra	Y3625	jedle	30	-
28	T		11x16		N	krov presbytáře	5. příčná vazba od Z - J krokev	Y3626	jedle	28	-
29	T		20x20		A	krov presbytáře	příčný trám přiložený od V k 2. příčné vazbě od Z	Y3627	smrk	85	1817/18
30	T		10x14		A	krov presbytáře	osová rámová stolice - ondřeják v 1. poli od Z - Z vzpěra	Y3628	smrk	11 13	-
31	T		10x14		A	krov presbytáře	osová rámová stolice - spodní rozpěra	Y3629	smrk	26	x
32	T		17x22		A	rámová konstrukce ve věži - spodní úroveň	prahový trám na J straně	Y3630	smrk	96	15101
33	T		28x28		A	rámová konstrukce ve věži - spodní úroveň	JV nárožní sloupek	Y3631	jedle	58	1511/12
34	T		16x19		A	rámová konstrukce ve věži - spodní úroveň	Z strana - J vzpěra ondřejáku	Y3632	smrk	93	1510/11
35	T		28x28		A	rámová konstrukce ve věži - spodní úroveň	SV nárožní sloupek	Y3633a4	jedle	89	1511/12
36	T				A	stropní trámy - spodní úroveň	V strana - prahový trám (na něm leží stropní trámy + je zdívo vyšší úrovně)	Y3635	jedle	42	1550/51?
A	T		17x20		A	stropní trámy - spodní úroveň	odříznutý J stropní trám	Y3636	jedle	45	1550/51?
38	T		15x18		A	zvonová stolice	Z stolice - S vzpěra	Y3637	borovice	34 21	-
Y36bitozeves-kostelABI						Y3631+33+34			jedle	81	1511
Y36bitozeves-kostelAB2						Y3635+36			jedle	45	1550?
Y36bitozeves-kostelIPC1						Y3617+19+20+21+22+23			smrk	41	1650
Y36bitozeves-kostelIPC2						Y3624+29			smrk	26	x
Y36bitozeves-kostelIPC3						Y3630+32			smrk	97	1510

je-ce05 x ABI 7,42; 7,37; 72,5%; 89; sm-ce05 x PC3 2,5; 3,08; 57,7%; 97;
je-ce05 x AB2 3,02; 4,32; 76,7%; 45; AB1 x PC3 3,9; 4,37; 59,1%; 97;
sm-ce05 x PC1 4,04; 3,72; 67,1%; 41; sm-ce05 x Y3627 6,67; 6,37; 67,6%; 85;
bo-ce05 x Y3618 2,63; 3,49; 63,6%; 44;

Archivní rešerše

Jan Mareš

Dějiny lokality

Ves s názvem Bitozeves je v českých zemích pouze jedna, podle tradičního výkladu je její název odvozen od osobního jména Bitod, odtud Bitodova ves-Bitozeves. Vznikla v mělkém údolí potoka Chomutovky, podle něhož ve středověku šla cesta z Postoloprta severozápadním směrem na Chomutov. Potok a cesta zformovaly nejstarší jádro vsi do podoby pravidelné obdélné dispozice návsi, jejíž severní část tvořila Chomutovka, a severně nad potokem umístěného sakrálního okrsku s kostelem sv. Michaela (cca 225 m. n. m.) a později s malou tvrzí a hospodářským dvorem. Chomutovská cesta procházela jižně od jádra vsi a spojovala ji se sousedními vesnicemi |Tatinná a Nehasice, západní část Bitozevsi protínala cesta od Břvan k regionálnímu centru v Žatci. V době Karla IV. byla chomutovská cesta nuceně omezována a dálkový obchod byl směřován přes Kadaň a Žatec na Louny (1366, 1368).³⁴

Od dob A. Sedláčka je nejstarší písemná zpráva o vsi kladena k roku 1318, ovšem bez konkrétní opory v pramenech, a to v souvislosti se jménem Dalibora z Bitozevsi.³⁵ Šlechtic jménem Dalibor z Telců je se svým synem v roli jediných patronů zdejšího kostela – a tedy zároveň držitelů vesnice - bezpečně doložen k roku 1361 a lůbe, ačkoli nelze vyloučit, že on sám či jeho předek skutečně držel ves již k roku 1318.³⁶ V majetku pánů z Bitozevsi/z Telců zůstala zřejmě až do konce sedmdesátých let 14. století (1368 Závíš rytíř z Bitozevsi, Jindřich a Dalibor bratři, synové a dědici Dalibora blahé paměti z Bitozevsi³⁷), ale poté navzdory dlouhodobým sporům o patronátní právo v letech 1380-1381 prameny o majitelích vsi mlčí. Dle A. Sedláčka v roce 1384 přešla před rokem 1384 do držení rytířského řádu johanitů, jistá pramenná opora pro toto tvrzení ale pochází až z roku 1405, kdy je patronem kostela johanitský převor Jindřich z Hradce.³⁸ K roku 1417 je poprvé doložena existence tvrze, a to v listině vdovy Elišky z Dubé provdané Koldicové, v níž se tato šlechtična zavazuje po své smrti vrátit Bitozeves s tvrzí a sousední Seměnkovicemi řádu johanitů. Kdy přesně k doživotnímu pronájmu johanitů přistoupili, není jisté, ještě v roce 1406 patronátní právo ke kostelu vykonával převor Jindřich z Hradce.³⁹

³⁴ Přehledně J. MAREŠ, *Bitozeves. Nehasice, Tatinná, Vidovle*, Bitozeves 2018, passim. Ze starší literatury viz zejména J. VESELÝ, *Geschichte der fürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg*, Prag 1893, s. 68-78; K. TUTTE, *Der politische Bezirk Saaz, Saaz 1904*, s. 872-876; F. MADĚRA, *Bitozeves. Památky, příroda, život. Vlastivědný čtvrtletník Chomutovska 31, 2005*, s. 1-4; P. HRUBÝ, *Restaurování vybraných sepulkrálních památek v severozápadních Čechách a povrchové úpravy těchto památek*, in: *Restaurované severozápadní Čechy. Sborník UJEP Ústí nad Labem 2008*, s. 137-156; J. BROŽ - J. SKOPEC - L. RADOVÁ, *Dokumentace areálu kostela sv. Michaela v Bitozevsi, okres Louny. Zprávy památkové péče 70, 2010*, s. 128-129; J. POLCAR, *Kronika o Bitozevsi. Občanské sdružení Občané pro Bitozeves 2013*.

³⁵ A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze*, s. 416; K. TUTTE, *Der politische Bezirk Saaz*, s. 874, při zmínce o Daliborovi k roku 1318 sice odkazuje na „Tab. Vet. n. 150“, ovšem v příslušných edicích tento odkaz rovněž není k nalezení (J. EMLER (ed.), *Reliquiae tabularum terrae I*, Praha 1870; F. DVORSKÝ - J. EMLER (edd.), *Reliquiae tabularum terrae vetustissimae*, Praha 1868).

³⁶ F. A. TINGL (ed.), LC I, s. 146.

³⁷ F. A. TINGL (ed.), LC II, s. 104.

³⁸ J. EMLER (ed.), LC VI, s. 147.

³⁹ LC VI, s. 186.

Husitské války od roku 1420 zcela změnily mocenskou mapu Žatecka a Postoloprtska, vzhledem ke zničení centrální johanitské komendy v Praze již počátkem téhož roku lze předpokládat, že Bitozeves rovněž nezůstala v držení řádu. Přímé doklady o válečných událostech pro Bitozeves chybějí, pravděpodobně se dostala do mocenské sféry regionálního hegemona Žatce, případně některého z drobných šlechticů sympatizujících s radikálním hnutím. Dramatické válečné události se kostela zřejmě přímo nedotkly, ovšem podle šestnácti zdejších mužů zajatých po porážce husitů v bitvě u Želenic roku 1438 je zjevné, že násilná reformace zde zapustila hluboké kořeny. Postupné uklidnění poměrů pro Bitozeves začalo v roce 1436, kdy král Zikmund Lucemburský celou ves s hospodářským dvorem, podacím právem (o tvrzi listina mlčí, zřejmě podlehla víru válek) a částí sousedních Seménekovic zapsal Jindřichovi Buzkovi z Hluban jako tzv. zápisné zboží. Restituce Bitozevsi řádu v polovině 15. století za Ladislava Pohrobka dlouho nevydržela, již v roce 1455 převor johanitů Jošt z Rožmberka kvůli dluhům vesnici zastavil Heřmanu Sirotkovi ze Zhorce a Marku Školovi z Vatěkova. Zatímco Marek z pramenů vzápětí mizí, Heřman Sirotek se projevil jako velmi schopný finančník a ve službách Ladislava Pohrobka a Jiřího z Poděbrad rychle zbohatl. Svou kariéru končil ve funkci hejtmána žateckého kraje a velitele mosteckého hradu, zemřel v roce 1474. Po jeho smrti Bitozeves, Seménekovice a Tatinnou získali bratři Václav Vlček a Zikmund z Čenova, z nichž Václav Vlček proslul jako dobový kondotiér a rovněž se stal žateckým krajským hejtmánem. Po sérii rychlých majetkových transakcí v letech 1477-1478 se Bitozeves dostala do držení Tomáše Béma z Konobřez, a to spolu s částí Seménekovic a sousedními Nehasicemi. Zatímco předchozí majitelé v Bitozevsi nesídlili, Tomášovi potomci Václav z Nemyčevsi a jeho syn Zikmund zde na obnovené tvrzi přímo bydleli.⁴⁰

Držba vsi se po roce 1506, kdy Zikmund z Nemyčevsi Bitozeves prodal za 2450 kop grošů českých Janovi Hruškovi z Března, ustálila v rodině těchto nobilitovaných lounských měšťanů na celé století. Jan Hruška (+ 1522) zde nesídlil, ale jeho synové Jakub a Mikuláš Hruškové na Bitozevsi zde společně vládli až do roku 1532. Vzájemné spory vyvrcholily vraždou Mikuláše v roce 1535, Jakub poté pokračoval v rozšiřování rodového majetku a Bitozeves se stala centrem menšího panství. Kromě vsi s kostelem a tvrzí sem patřily vsi Seménekovice, Vidovle, později přibyla Tatinná, Horky, Selibice, Lišany, Charvátce, Vičice a Rybňany. Jakubova kariéra pokračovala přes hejtmánství žateckého kraje až k titulu královského rady, v roce 1557 byl dle berního odhadu čtvrtým nejbohatším rytířem v kraji. Po jeho smrti v roce 1563 panství držel nejstarší syn Šebestián, při dělení majetku mezi bratry v roce 1574 Bitozeves s Vidovlí připadla nejmladšímu Bernardovi, jehož hospodářský řád z roku 1580 se zachoval dodnes v jím založené pozemkové knize. Po Bernardově smrti v roce 1593 se správcem majetku stal jeho starší bratr Karel (+ 1602), majitel Tatinné, který dále zvětšil svěřené majetky a jeho erb (a erb manželky Anny z Hochhausu) zdobí východní bránu hřbitova. V roce 1607 se Bernardovi synové o panství rozdělili a Bitozeves obdrželi Jakub a Tobiáš

⁴⁰ J. MAREŠ, *Bitozeves*, s. 19-22.

Hruškové. Kromě vsi samotné s tvrzí, dvorem a kostelním podacím jim v té době patřily vsi Selibice, Hradiště, část Seménkovic a část Tvršic.

Pobělohorské konfiskace postihly protestantský rozrod Hrušků velmi tvrdě, zabavenou Bitozeves s příslušenstvím v odhadní hodnotě 31 131 kop grošů míšeňských v roce 1623 zakoupil hornorakouský plukovník Adam hrabě z Herbersdorfu. Herbersdorf cíleně skupoval majetky postižených Hrušků, postupně tak nashromáždil panství Toužetín s Novou Vsí, částí Donína a Smolnice po Jiřím Fridrichovi Hruškovi z Března, dále Seménkovice po Adamu Hruškovi z Března, další panství Selmice se Zbrašínem, Hořany, Líšťany a Hřivicemi po Adamu Jindřichu Hruškovi a statek Cítoliby, který ale byl vzápětí vrácen nezletilému Janu Adamovi Hruškovi. V roce 1628 přikoupil ještě Tatinnou a Tvršice a Bitozeves se tak stala součástí většího majetkového komplexu. Po Herbersdorfově smrti v roce 1629 jeho manželka Marie Salome panství následujícího roku prodala Pavlu Michnovi hraběti z Vacínova, který zbohatl na zlehčování mince v proslulém konsorciu pro ražbu mincí v roce 1622. Pavel Michna zemřel v roce 1632 při válečném tažení s Albrechtem z Valdštejna a vlády nad rozsáhlým majetkem se ujal jeho syn Václav, který jej spravoval až do své smrti roku 1667. V roce 1637 Václav Michna zakoupil sousední panství Postoloprty a Bitozeves k němu připojil, ačkoli i nadále fungovala jako správní centrum malého panství. Tak se ves stala součástí rozsáhlého postoloprtského dominia a toto spojení vydrželo až do konce vrchnostenské správy v polovině 19. století.

V průběhu třicetileté války Bitozeves opakovaně utrpěla obrovské škody od procházejících vojsk, katastrofou byl zejména saský vpád v letech 1630-31 a švédská tažení koncem třicátých a v první polovině čtyřicátých let. Z třinácti selských statků jich koncem války pět bylo opuštěných a jeden čerstvě vyhořel, ze šestnácti chalup jich zpustla polovina a navíc dvě stavení zničila povodeň v roce 1655. Zanikla také fara, kterou až do třicetileté války spravovali luteránští kněží, poškozena byla výstavná tvrz, kterou majitelé již dále neopravovali, a podle mladšího popisu z roku 1679 už byla ve velmi špatném stavu. Její definitivní konec nastal přestavbou na sýpku v roce 1691, která využila mohutné zdivo tvrže a dala jí dodnes zachovanou podobu. Vilém Bedřich Michna z Vacínova byl v roce 1671 kvůli dluhům nucen panství prodat Jiřímu Ludvíkovi hraběti ze Sinzendorfu za 125 000 zlatých rýnských, k Bitozevesi coby správnímu centru náležely ještě vsi Seménkovice, Lišany, Horky, Hradiště, Zálužice, Tvršice, Nehasice, Tatinná, Vidovle, Blažim, Třískolupy, Moravěves a Sušany. Dluhy ovšem tížily i novu vrchnost, takže dne 24. května 1692 postoloprtské panství včetně Bitozevesi získal od Filipa Ludvíka ze Sinzendorfu Ferdinand kníže ze Schwarzenbergu za 600 000 zlatých rýnských, z nichž rovný půlmilion padl na splátku závazků. Dnes jsou sice Schwarzenbergové spojováni hlavně s jihočeskými oblastmi, ale krátce po příchodu do Čech začali kupovat rozsáhlé majetky také v Poohří. Po panství Mšec v roce 1662 následovaly roku 1692 Postoloprty včetně Bitozevesi a poté další statky, takže počátkem 19. století tzv. dolní schwarzenberské državy tvořilo více než 130 městeček a vesnic. Kníže Ferdinand ze Schwarzenberka ve své závěti z roku 1703 přikázal z části rozsáhlého majetku vytvořit tzv. fideikomis neboli svěřenství, které není možné dělit ani prodat, a zařadil do něj také Bitozeves. Tak

	se ves dostala do vlastnictví jednoho z nejbohatších šlechtických rodů ve střední Evropě a teprve převratné změny v 19. a počátkem 20. století ukončily třistaletou éru schwarzenberského panování. ⁴¹
Dějiny kostela	<p>Zasvěcení sv. Michaelu archandělovi patří mezi velmi stará románská patrocinia, takže vznik zdejšího kostela lze klást do doby před polovinu 13. století.⁴² V rejstřících papežských desátků se bitozeveský kostel v rámci žateckého děkanátu objevuje coby farní nepřímo k roku 1384, přičemž platba ve výši 8 grošů pražských řadila zdejší beneficium v rámci tehdejšího žateckého děkanátu mezi spíše podprůměrně zajištěné fary, pro srovnání v blízkém okolí Liběšice platily 27 grošů, Blažim 15 gr., Hradiště 12 gr., Nehasice 9 gr., Staňkovice pouhé 4 groše.⁴³ Údolí podél Chomutovky již ve 14. století zaplnila řada kostelů, od klášterních Postoloprť přes farní Bitozeves, Nehasice (Narození P. Marie), Minice (sv. Martin), Škrle (sv. Jakub Větší) až do Chomutova, vesměs velmi starých, pozdně románských až raně gotických patrocinií.</p> <p>První jménem známý farář Ludher zemřel v roce 1361 a na jeho místo prezentovali Dalibor z Telců a jeho syn Závíš kněze Nemiáše.⁴⁴ V roce 1363 vystupuje nejmenovaný farář z Bitozevesi v roli exekutora při instalaci kněze do sousedních Nehasic, pravděpodobně šlo o tutéž osobu.⁴⁵ V roce 1380 vypukl spor o obsazení zdejší farnosti mezi knězem Šimonem z Třebušína a podjáhнем Matějem z Úterý, který se táhl do roku 1381 a skončil Matějovým vítězstvím, bohužel bez uvedení patronů obou prezentovaných duchovních.⁴⁶ Zřejmě již v této době nebo krátce poté došlo k prodeji Bitozevesi rytířskému řádu johanitů, ovšem zprávu A. Sedláčka o patronátu johanitů k roku 1384 se nepodařilo ověřit.⁴⁷ V roce 1405 dostal dekret ke kostelu kněz Mikuláš z Blatna po smrti nejmenovaného duchovního správce, v roli patrona vystupuje převor johanitů Jindřich z Hradce. O rok později Mikuláš na faru rezignoval a týž patron prezentoval na jeho místo kněze Prokopa, syna Kříže ze Soběslavi.⁴⁸ Farář Prokop se osobně účastnil protestního shromáždění tří desítek farářů žateckého děkanátu v Žatci v lednu roku 1412, kde se postavili proti neoblíbenému nadřízenému arcijáhnovi, pravděpodobně kvůli reformním myšlenkám Jana Husa a jeho přívrženců.⁴⁹ Poslední zmínka o bitozeveském faráři před husitskými bouřemi pochází z roku 1418, kdy jménem neuvedený kněz v roli exekutora instaloval ke kostelu v Hradišti kněze Jeronýma z Černčic.⁵⁰</p> <p>Výbuch násilí v roce 1420 zřejmě ukončil zdejší katolickou duchovní správu a kostela se ujali reformní kněží, neboť po zničení kláštera v Postoloprtech a ovládnutí regionu žatecko-lounským husitským svazem nebyla jiná alternativa.</p>

⁴¹ J. MAREŠ, *Bitozeves*, s. 30–36; rozsah schwarzenberské domény k roku 1848 viz F. PALACKÝ, *Popis království českého*, Praha 1848.

⁴² Z. BOHÁČ, *Patrocinia románských kostelů v Čechách*, *Historická geografie* 8, 1972, s. 31–51.

⁴³ W. W. TOMEK, *Registra decimalium papalium*, Praha 1873, s. 69–71.

⁴⁴ LC I, s. 146.

⁴⁵ LC II, s. 10.

⁴⁶ AI II, s. 58, 68, 77, 81–82.

⁴⁷ Dle <http://www.augustsedlacek.cz/apps/>, citováno 5. 5. 2022.

⁴⁸ LC VI, s. 147 a 186.

⁴⁹ L. Schlesinger (ed.), *Urkundenbuch der Stadt Saaz*, č. 352.

⁵⁰ LC VII, s. 275.

Od té doby v častých majetkových převodech zápisného čili formálně stále církevnímu řádu náležejícího statku obvykle nechybí formulka o prodeji vesnice i s „podacím kostelním“, ovšem přesnější zprávy o osudu zdejšího kostela na dlouhá staletí nejsou k dispozici. Utravistická orientace patronů kostela sem přiváděla kněží pod obojí, pokud ovšem byla farnost vůbec obsazena. Jako ohlas minulých dob zní zpráva z roku 1429, kdy byl kněz Petr Jakubův z Bitozevesi prezentován ke kostelu v Popovicích, ve skutečnosti ovšem pouze formálně.⁵¹ Dočasná restituice Bitozevesi johanitům královským prokurátorem v letech 1454–55 nemohla situaci změnit, tíživá finanční situace johanity donutila vesnici i nadále dávat do zástavy, a to převážně nekatolickým vrchnostem. Bohužel doklady o fungování zdejší duchovní správy nejsou až do 17. století k dispozici, výjimkou je vrchnostenský řád Bernarda Hrušky z roku 1580. Dokládá existenci pravidelných bohoslužeb s vlastním knězem a funkci kostelníků pro dohled nad kostelním jměním.⁵²

Třicetiletá válka postihla Bitozeves velmi silně a způsobila zánik samostatné duchovní správy. Berní rula sice uvádí k roku 1654 farní kostel sv. Michala, ovšem ves samotná byla z poloviny zničena a fara v blíže neurčené době zanikla.⁵³ Zápisy v nejstarší bitozeveské matrice křtěných, oddaných a zemřelých začínají až rokem 1669, obnova poničeného benefícia se protáhla až do konce 17. století. V roce 1671 byla Bitozeves filiálkou k děkanskému kostelu v Postoloprtech v rámci kadaňského vikariátu, ovšem od roku 1681 zde působil výpomocný duchovní z Postoloprty.⁵⁴

Schwarzenbergové dbali na snadnou dostupnost farní péče na všech svých panstvích, a proto i v Bitozevesi pomohli obnovit zpustlou budovu fary a zanedbaný kostel. V roce 1697 přišel první katolický farář P. Augustin Bartoloměj Brom a od té doby zde působila nepřetržitá řada kněží až do poloviny 20. století. V letech 1683–1702 sem spadala coby filiálka fara Hradiště, takže bitozeveský farář musel obstarávat bohoslužby a běžné církevní úkony v Hradišti, a poté byla připojena k Postoloprťům. Po roce 1705 byly k Bitozevesi přifařeny Nehasice s kostelem Narození Panny Marie a společně se Seménkovicemi, Tatinnou a Vidovlí dotvořily bitozeveskou farnost do podoby, v níž funguje dodnes.⁵⁵

Během správních reforem Josefa II. v roce 1784 bylo litoměřické biskupství rozšířeno o dva další kraje – Boleslavsko a Žatecko, tj. mimo jiné o oblast dnešního Lounska a Postoloprtska včetně Bitozevesi. Od vzniku litoměřické diecéze tak Bitozeves podléhala jurisdikci litoměřické biskupské konzistoře a tento stav trvá beze změny dodnes, byť farnost zůstává trvale neobsazena a je v rámci lounského vikariátu v současnosti administrována *excurrento* z děkanského úřadu Postoloprty.⁵⁶

⁵¹ LC VIII, s. 151.

⁵² Vs Postoloprty, sign. V AU No 25/1 Pozemková kniha vsí Bitozeves, Seménkovice a Vidovle (1512) 1594–1673, pag. 495–500.

⁵³ M. LIŠKOVÁ (ed.), Berní rula 33, Kraj žatecký, II, 1954, s. 349–350.

⁵⁴ J. V. ŠIMÁK, *Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z r. 1671–1725*, Žatecko XI, Praha 1937, s. 247–249.

⁵⁵ J. MAREŠ, *Bitozeves*, s. 36–37.

⁵⁶ Viz <https://katalog.dltm.cz/web/farnosti/1509>, citováno 20. 5. 2022.

<p>Novověká stavební historie kostela</p>	<p>SOA Třeboň, fond Velkostatek Postoloprty</p> <p>Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/1 1654–1730 1675 přelití zvonů v Praze 42 zl. 11 kr., kovář za práci na jejich uložení 2 zl., zedníci za různé opravy zdiva v kostele a vybílání 9 zl. 15 kr., za vápno 9 zl. 36 kr., za otesání některých kamenů u oltáře do stejného tvaru zedníkům 1 zl. 15 kr., za „dělání“ kostelních oken 6 zl. 6 kr., truhláři za zelenou mříž pro komunikanty 3 zl. 30 kr., zámečnickovi za její pobití plechem 2 zl., témuž za zámky na křtitelnici, na faru a za opravu zámku ve dveřích do kostela 2 zl. 30 kr., další drobné práce cca 5 zl. 1677 tabernákl na oltář 15 zl., kováři za opravu rozpadajícího se kůru 1 zl. 12 kr., za dřevo zakoupené pro budoucí stavbu fary 2 zl. 35 kr. 1678 tesaři za stavbu fary 36 zl., zedníkovi 77 zl. 3 kr., za vápno 17 zl., za dva poddané lamače kamene na stavbu fary 1 zl. 30 kr., skláři za okna do fary 13 zl. 57 kr., za 100 kop šindelů 15 zl., kovářská práce 7 zl. 59 kr., dřevo a hřebíky 35 zl. 1679 tesaři za stavbu fary 13 z. 3 kr., zámečnickovi 12 zl. 54 kr., za 40 strychů vápna z Lipna 20 zl. 1680 malíři za malování tabernáklu 4 zl., další drobné opravy cca 5 zl. 1693 zedníkovi za vnitřní opravy kostela a vybílání, proražení dveří a zasazení rámu 10 zl., za vápno 4 zl. 1697 renovace kostnice za 13 zl. (zednická práce, prkna a latě, šindel, hřebíky) 1701 oprava kostelní střechy cca 17 zl., nová monstrance z dílny pražského zlatníka Johanna Bushera 1707 nová hřbitovní zeď krytá taškami 31 zl. 52 kr. 1708 zedníkovi z Blažimi za kompletní přeložení dlažby v kostele zčásti z kamene, zčásti z cihel, za opravy zdí u kostela, za opravu tří kostelních oken cihlami, to vše za 27 zl. 24 kr., opravy fary a stájí za 27 zl. 51 kr. 1710 drobné opravy kostelní střechy a nový kůr za cca 15 zl., nový pozitiv s cínovými a dřevěnými píšťalami za 45 zl. 1711 materiál na pobití věže, nové dveře do kostela, to vše cca 10 zl.; postoloprtský mistr tesař Jan Nezbeda za odstranění starého dřevěného bednění na věži, nové trámy a prkna 15 zl. 33 kr., tesař za postavení nového kůru 3 zl. 27 kr. 1712 pokrývači za přeložení taškové střechy na věži 6 zl. 1715 za šindel na kostelní střechu 12 zl. 15 kr. 1716 zedníkům za proražení okna s kamenným ostěním do sakristie, kameníkovi ze Mšece za futra k oknu 3 zl. 15 kr., 1718 přestavba fary za cca 125 zl. 1725 truhlář Jindřich za novou kazatelnu 25 zl.</p> <p>kostelní inventář 1688 v knize III K alfa Nro. 15/1 dostatek mešních oděvů, cínový kříž, 7 velkých obrazů, cínová křtitelnice, 4 zvony velké a malé</p> <p>Kniha kostelních účtů III K alfa Nro. 15/2 1731–1799 1740 bitozeveský zedník Johan Franz za vybílání kostela a fary a opravu kostelní střechy prejzy 6 zl. 2 kr.</p>
--	--

1741 novostavba fary, jednopatrová, v přízemí čeledník, kuchyně, spíž atd., v patře pokoj faráře, kaplana a pro hosty vč. reterátu, zedníci za 622 zl., dovozci materiálu 86 zl. 11 kr., tesaři 196 zl. 16. kr., kameník za ostění ke dveřím a další 23 zl. 30 kr., pokrývač 16 zl. 51 kr., truhlář 150 zl. 33 kr., zámečnick 85 zl. 48 kr., sklář 62 zl. 12. kr., hrnčič 52 zl., kovář 7 zl. 54 kr., stavební materiál 359 zl. 24 kr., celkem 1615 zl. 59 kr.

1749 zedník opravil stříšku nad vstupní síní a hřbitovní zeď prejzy za 4 z. 24 kr., tesaři za opravu kusu kostelní střechy a stodoly 25 zl. 16 kr., tesařům za čtyři trámy a prkna, jimiž podepřeli kamenné okapy, a za schody k věži 35 zl. 55 kr.

1768 zedníkům za proražení nových dveří a okna do kostela a další práce sklářské, truhlářské a zámečnické cca 50 zl.,

1776 stavba nového kůru za cca 90 zl., další opravy kostela a fary za cca 120 zl.

Kniha stavebních záležitostí III K alfa Nro. 3

1804 za proražení dveří do kostela zedníkům cca 20 zl., tesařům za opravu stříšky nad vchodem cca 15 zl., kameníkovi za kamennou dlažbu do kostela 56 zl., truhláři za nové dvojkřídlé dveře do kostela 20 zl., zavěšení dvou zvonů a další práce za cca 45 zl., skláři za zasklení nového čtyřdílného okna na kůru a další práci 15 zl.

1805 tesařům za opravu střechy kostela 16 zl.,

Kniha kostelních účtů 1819-1870 bez signatury

1835 kovář 28 zl. 20, tesaři 29 zl. 19 kr.,

1868 za opravu věže poškozené bleskem a její břidlicové střechy 66 zl. 70 kr., za nový hromosvod 110 zl.

Kniha kostelních účtů 1871-1903 bez signatury

1876? oprava fary a zahradní zdi za 209 zl. 44 kr.

Spisy stavební bez signatury

1907 farář oznamuje, že bouře poničila vrchní část věže a okolo kříže zcela odkryla krov, ještě v roce 1911 žádá o opravu věže, v roce 1914 kolaudace oprav na faře a kostele za celkem 2606 K

1932 účet za opravy kostela - zednické práce 7741 Kč (tašky na lodi, prejzy na presbytáři, břidlice na věži), pokrývačské 827 Kč, další práce 2103 Kč, materiál s dovozem 3648 Kč

SOkA Louny, fond Sbirka školních kronik Žatecka a Podbořanska, sign. 149/3 Domovědný sborník české školy obecné v Bítozevs 1926–1930, s. 14–15

V roce 1840 byl postaven hlavní oltář na náklady schwarzenberské vrchnosti a přifařených vesnic, údajně přenesený z kostela v Horním Ročově, a roku 1855 proběhla renovace postranního oltáře.

Úprava horního patra věže - do roku 1861 zakončena dřevěným polopatrem s vysokou dlátovou střechou z počátku 17. století, které bylo nahrazeno kamenným zdivem. Zároveň věž dostala novou břidlicovou střechu ve tvaru jehlance a dvojitá hrotitá okna v posledním patře, což farníky z Bítozevs, Vidovle

a Seménkovic stálo 1800 zlatých, a v této podobě se až na výměnu břidlice za eternitovou krytinu v roce 1975 dochovala dodnes. Kostel a ohradní zeď hřbitova s bránou byly v roce 1958 prohlášeny kulturními památkami.

Obě světové války tvrdě dopadly na předměty ze vzácných kovů. V roce 1916 byly odevzdány a roztaveny všechny starší kovové svícny, které nahradilo čtrnáct dřevěných kusů. Zároveň byly rekvírovány dva menší zvony o celkové váze 205 kg a o rok později i největší zvon zvaný Mužský, historická památka z roku 1586 z dílny proslulého zvonaře Hanse Wilda z Jáchymova vážící 772 kg a zdobená plastickými reliéfy s erbem Hrušků z Března. Menší zvon zvaný Ženský, odlitým týmž zvonařem v roce 1587, naštěstí unikl požadavkům válečného průmyslu za první i druhé světové války a na svém místě visí dodnes. V letech 1922 a 1925 byly díky sbírkám a darům schwarzenberského patronátu opatřeny tři nové zvony, zničené pro válečné účely v roce 1942.

Archivní prameny	<p>Seznam pramenů a literatury</p> <p><u>Archivní prameny</u></p> <p><i>fond karton inv. obsah datace</i></p> <p style="text-align: center;"><i>č./sign.</i></p> <p>Národní archiv v Praze, fond Archiv pražského arcibiskupství</p> <p style="text-align: right;">B 10/13 Seznam farností 1672–1674</p> <p>Státní oblastní archiv v Litoměřicích, Státní okresní archiv Louny, fond Obecná škola česká Lišany</p> <p style="text-align: center;">Sbírka školních kronik Žatecka a Podbořanska, sign. 149/3 Domovědný sborník české školy obecné v Bítozevs 1926–1930</p> <p>Státní oblastní archiv v Třeboni, oddělení České Budějovice, fond Velkostatek Postoloprty, Starý knižní archiv</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: right;">III K alfa</td> <td style="text-align: left;">Kniha kostelních účtů</td> <td style="text-align: right;">1654–1730</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">Nro 15/1</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">III K alfa</td> <td style="text-align: left;">Kniha kostelních účtů</td> <td style="text-align: right;">1731–1799</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">Nro 15/1</td> <td></td> <td></td> </tr> </table> <p>Státní oblastní archiv v Třeboni, oddělení České Budějovice, fond Velkostatek Postoloprty, Nový knižní archiv</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: right;">III A K alfa Nro 2</td> <td style="text-align: left;">Kniha kostelních účtů (3 svazky)</td> <td style="text-align: right;">1804–1818</td> </tr> </table> <p>Státní oblastní archiv v Třeboni, oddělení České Budějovice, fond Velkostatek Postoloprty, Stará registratura</p> <table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td style="text-align: right;">I 3K alfa</td> <td style="text-align: left;">Spisy stavebních záležitostí</td> <td style="text-align: right;">1726–1793</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">1b</td> <td></td> <td></td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">I 3K alfa</td> <td style="text-align: left;">Spisy stavebních záležitostí</td> <td style="text-align: right;">1744–1800</td> </tr> <tr> <td style="text-align: right;">12a</td> <td></td> <td></td> </tr> </table> <p>Státní oblastní archiv v Třeboni, oddělení České Budějovice, fond Velkostatek Postoloprty</p> <p>sign. V AU No 25/1 Pozemková kniha vsí Bítozeves, Seménkovice a Vidovle (1512) 1594–1673</p>	III K alfa	Kniha kostelních účtů	1654–1730	Nro 15/1			III K alfa	Kniha kostelních účtů	1731–1799	Nro 15/1			III A K alfa Nro 2	Kniha kostelních účtů (3 svazky)	1804–1818	I 3K alfa	Spisy stavebních záležitostí	1726–1793	1b			I 3K alfa	Spisy stavebních záležitostí	1744–1800	12a		
III K alfa	Kniha kostelních účtů	1654–1730																										
Nro 15/1																												
III K alfa	Kniha kostelních účtů	1731–1799																										
Nro 15/1																												
III A K alfa Nro 2	Kniha kostelních účtů (3 svazky)	1804–1818																										
I 3K alfa	Spisy stavebních záležitostí	1726–1793																										
1b																												
I 3K alfa	Spisy stavebních záležitostí	1744–1800																										
12a																												
Prameny vydané	<p>F. DVORSKÝ – J. EMLER (edd.), <i>Reliquiae tabularum terrae vetustissimae</i>, Praha 1868.</p> <p>J. EMLER (ed.), <i>Reliquiae tabularum terrae I</i>, Praha 1870;</p> <p>J. EMLER (ed.), <i>Pozůstatky desk zemských Království českého r. 1541 pohořelých II</i>, Praha 1872.</p> <p>J. EMLER (ed.), <i>Libri confirmationum VI</i>, Praha 1883.</p>																											

	<p>G. FRIEDRICH (ed.), <i>První kniha provolací desk dvorských z let 1380–1394</i>, Archiv český 31, Praha 1921.</p> <p>I. HLAVÁČEK – Z. HLEDÍKOVÁ, <i>Visitační protokol pražského arcijáhenství pražského arcijáhna Pavla z Janovic z let 1379–1382</i>, Praha 1973.</p> <p><i>Katalog litoměřické diecéze AD 1997</i>, Litoměřice 1997.</p> <p>E. LIŠKOVÁ, <i>Berní rula 33. Kraj Žatecký II</i>, Praha 1954.</p> <p>J. C. ROHN, <i>Antiquitas ecclesiarum, capellarum, et monasteriorum districtus Zatecensis</i>, Pragae 1775.</p> <p>L. SCHLESINGER, <i>Urkundenbuch der Stadt Saaz</i>, Prag–Leipzig–Wien 1892.</p> <p>L. SCHLESINGER, <i>Der Kampf bei Sellnitz (1438)</i>, MVGDB 20, 1882, s. 1–35.</p> <p>J. V. ŠIMÁK, <i>Zpovědní seznamy arcidiecéze pražské z r. 1671–1725, XI Žatecko</i>, Praha 1937.</p> <p>F. TADRA (ed.), <i>Soudní akta konzistoře pražské (AI) II, 1380–1387</i>, Praha 1893.</p> <p>F. TADRA (ed.), <i>Soudní akta konzistoře pražské (AI) III, 1392–1393, 1396–1398</i>, Praha 1896.</p> <p>F. TADRA (ed.), <i>Soudní akta konzistoře pražské (AI) IV, 1401–1404</i>, Praha 1898.</p> <p>F. TADRA (ed.), <i>Soudní akta konzistoře pražské (AI) V, 1406–1407</i>, Praha 1899.</p> <p>F. TADRA (ed.), <i>Soudní akta konzistoře pražské (AI) VI, 1407–1408</i>, Praha 1899.</p> <p>F. A. TINGL, (ed.), <i>Libri confirmationum (LC) I, II, V</i>, Praha 1865–1867.</p> <p>J. VANÍŠ (ed.), <i>Kniha počtů královského města Loun</i>, Praha 1979.</p> <p>W. W. TOMEK (ed.), <i>Registra decimarum papalium</i>, Praha 1873.</p>
Literatura	<p>T. V. BÍLEK, <i>Dějiny konfiskací v Čechách po r. 1618</i>, Praha 1883.</p> <p>Z. BOHÁČ, <i>Patrocinia románských kostelů v Čechách</i>, Historická geografie 8, 1972, s. 31–51.</p> <p>P. HOLODŇÁK, <i>Labyrintem žateckého pravěku</i>, Ústí nad Labem 2006.</p> <p>V. HONYS – P. HRUBÝ, <i>Šlechtické sepulkrální památky Lounska</i>, Acta Universitatis Purkynianae Facultatis Philosophicae, Studia Historica 13, Ústí nad Labem 2013.</p> <p>T. HORÁK, <i>Varhany a varhanáři Lounska, Žatecka a Podbořanska</i>, 2003.</p> <p>O. NOVOSADOVÁ, <i>Nehasice, okres Louny. Kostel Narození Panny Marie</i>, SÚRPMO 1981.</p> <p>F. PALACKÝ, <i>Popis království českého</i>, Praha 1848.</p> <p>O. PLACHT, <i>Odhad majetku stavů království českého z r. 1557</i>, Praha 1949.</p> <p>KOL. AUTORŮ, <i>Umělecké památky Čech 2, K–O</i>, Praha 1978.</p>

- A. PROFOUS, *Místní jména v Čechách III*, Praha 1951.
- R. RAUSCHER, *Dědické právo podle českého práva zemského*, Bratislava 1922.
- A. SEDLÁČEK, *Hrady, zámky a tvrze království Českého XIV, Litoměřicko a Žatecko*, Praha 1906.
- K. SKLENÁŘ, *Pravěké nálezy v okolí Nehasic na Žatecku*, *Porta Bohemica* 4, 2007, s. 92–127.
- J. SKOPEC, *Románské a raně gotické venkovské kostely na Lounsku, Poohří 2*, 2012, s. 160–178.
- J. SPĚVÁČEK, *Václav IV. 1361–1419*, Praha 1986.
- K. TUTTE, *Der politische Bezirk Saaz, Žatec* 1904.
- J. VESELY, *Geschichte der fürstlich Schwarzenberg'schen Domaine Postelberg*, Praha 1893.